

UNIVERZITA KARLOVA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

DISERTAČNÍ PRÁCE

2017

Mgr. Filip Čeladník, LL.M.

ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

ARBITRATION

Prohlašuji, že předloženou disertační práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Mgr. Filip Čeladník, LL.M.
Autor disertační práce

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ.....	- 7 -
KLÍČOVÁ SLOVA	- 8 -
KEY WORDS	- 8 -
SEZNAM ZKRATEK.....	- 9 -
ANOTACE.....	- 14 -
ABSTRACT.....	- 14 -
ÚVOD	- 15 -
I. VNITROSTÁTNÍ A MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ.....	- 18 -
1. STRUČNÉ DĚJINNÉ OHLÉDNUTÍ ZA ROZHODČÍM ŘÍZENÍ V EVROPĚ.....	- 18 -
A. Rozhodčí řízení v antice	- 18 -
B. Rozhodčí řízení ve středověku	- 21 -
C. Rozhodčí řízení v novověku.....	- 23 -
D. Rozhodčí řízení na počátku 20. století.....	- 26 -
2. VŠEOBECNĚ O ROZHODČÍM ŘÍZENÍ.....	- 31 -
A. Definice rozhodčího řízení	- 31 -
B. Rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením.....	- 36 -
3. DOKTRÍNY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	- 41 -
A. Vedoucí teoretické koncepce rozhodčího řízení.....	- 41 -
B. Smíšená nebo autonomní teorie jako rozhodující doktrína rozhodčího řízení? - 42 -	
4. ZÁKLADNÍ PRVKY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	- 46 -
A. Rozhodčí smlouva	- 46 -
(a) Definice rozhodčí smlouvy.....	- 46 -
(b) Podmínky platnosti rozhodčích smluv.....	- 50 -
(i) Písemnost rozhodčí smlouvy	- 50 -
(ii) Určitost právního vztahu.....	- 52 -
(iii) Arbitrabilita sporu	- 53 -
(c) Rozhodčí smlouvy pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv	- 56 -
B. Rozhodné právo.....	- 60 -
(a) Právo regulující rozhodčí smlouvu	- 60 -
(b) Právo regulující rozhodčí řízení – lex arbitri	- 63 -
(c) Hmotněprávní předpisy – governing law.....	- 66 -
(d) Lex mercatoria a pravidla ekvity	- 69 -
C. Rozhodci a rozhodčí soudy	- 72 -
(a) Osoba rozhodce	- 72 -
(b) Určení, jmenování a vyloučení rozhodců	- 74 -

(c)	Nepodjatost rozhodců	79 -
(d)	Rozhodčí soudy	83 -
D.	Proces rozhodčího řízení	85 -
(a)	Procesní autonomie účastníků	85 -
(b)	Zahájení rozhodčího řízení	87 -
(c)	Práva a povinnosti rozhodců.....	88 -
(d)	Role obecných soudů v rámci procesu rozhodčího řízení.....	90 -
E.	Rozhodnutí	94 -
(a)	Konečnost, závaznost a vykonatelnost rozhodčího nálezu	94 -
(b)	Podmínky platnosti rozhodčího nálezu.....	95 -
(c)	Právní důsledky rozhodčího nálezu – překážka res judicata.....	96 -
F.	Výkon rozhodčích nálezů	98 -
(a)	Výkon vnitrostátních rozhodčích nálezů v České republice	98 -
(b)	Výkon cizích rozhodčích nálezů v České republice	100 -
5.	SOUDNÍ PŘEZKUM ROZHODČÍCH NÁLEZŮ	104 -
A.	Pojednání o rozsahu soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů	104 -
B.	Základní kategorie rozsahu soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů	105 -
C.	Věcný přezkum rozhodčích nálezů soudem: Měly by mít české soudy pravomoc věcně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci?	109 -
(a)	Otázka rozporu věcného přezkumu rozhodčích nálezů se základními principy rozhodčího řízení	109 -
(i)	Finalita rozhodčího nálezu.....	110 -
(ii)	Svobodná vůle účastníků řízení	114 -
(iii)	Rychlost rozhodčího řízení	116 -
(iv)	Snaha o ušetření nákladů při řešení sporu	117 -
(b)	Anglický přístup k soudnímu přezkumu aplikace práva rozhodci	118 -
(c)	Rozšíření pravomoci českých soudů k meritornímu přezkumu rozhodčích nálezů	120 -
II.	MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ.....	122 -
1.	ZDROJE A VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO INVESTIČNÍHO ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ.....	122 -
2.	MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ PODLE PRAVIDEL ICSID.....	127 -
A.	Podmínky pro zahájení a vedení mezinárodních rozhodčích řízení podle pravidel ICSID	127 -
(a)	Podmínka písemného souhlasu stran řešit existující nebo budoucí spor podle pravidel ICSID	128 -
(b)	Podmínka členského státu ICSID na straně jedné a státního příslušníka druhého signatářského státu na straně druhé	129 -

(c) Podmínka právního sporu přímo vyplývajícího z mezinárodní investice .. -	
130 -	
(i) Definiční vymezení pojmu právní spor.....	- 130 -
(ii) Definiční vymezení pojmu přímo vyplývající	- 131 -
(iii) Definiční vymezení pojmu mezinárodní investice	- 131 -
B. Problematika kolize a koexistence smluvních práv a nároků plynoucích	
z mezinárodních úmluv	- 140 -
C. Uznání a výkon ICSID rozhodčích nálezů	- 141 -
(a) Interpretace rozhodčího nálezu.....	- 142 -
(b) Přezkum rozhodčího nálezu.....	- 143 -
(c) Zrušení rozhodčího nálezu.....	- 143 -
(d) Uznání a výkon rozhodčích nálezů	- 145 -
ZÁVĚR	- 148 -
SHRNUTÍ	- 153 -
SUMMARY	- 155 -
REJSTŘÍK SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A ROZHODČÍCH NÁLEZŮ	- 158 -
REJSTŘÍK PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A ROZHODČÍCH PRAVIDEL	- 162 -
PŘEHLED LITERATURY	- 164 -
I. MONOGRAFIE	- 164 -
II. PŘÍSPĚVKY V PERIODICKÉM TISKU	- 166 -

PODĚKOVÁNÍ

Autor by na tomto místě rád srdečně poděkoval prof. JUDr. Aleně Winterové, CSc., za připomínkování této práce, za shovívavost, s jakou přijala autorovy názory a zejména za velmi cenné rady a doporučení, přičemž ovšem platí, že veškeré nedostatky, projevy neznalosti či nejednoznačnosti, které jsou obsažené v této práci, padají na hlavu autora.

KLÍČOVÁ SLOVA

Rozhodčí řízení, rozhodčí smlouva, rozhodné právo, rozhodci, rozhodčí tribunály, rozhodčí nález, výkon rozhodčích nálezů, soudní přezkum rozhodčích nálezů a investiční rozhodčí řízení.

KEY WORDS

Arbitration proceeding, arbitration agreement, applicable law, arbitrators, arbitral tribunals, arbitration awards, enforcement of arbitration awards, judicial review of the arbitration awards and investment arbitration proceeding.

SEZNAM ZKRATEK

ADR	Alternativní způsoby řešení sporů (<i>Alternative Dispute Resolution</i>)
BITs	Dvoustranné investiční mezinárodní dohody (<i>Bilateral Investments Treaties</i>)
Evropská úmluva	Evropská úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961 (<i>European Convention on International Commercial Arbitration of 1961</i>)
GAFTA	Sdružení pro obchod s obilovinami a krmivý (<i>Grain and Feed Trade Association</i>)
ICC	Mezinárodní obchodní komora (<i>International Chamber of Commerce</i>)
ICC Rozhodčí soud	Mezinárodní rozhodčí soud při Mezinárodní obchodní komoře (<i>International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce</i>)
ICDR	Mezinárodní centrum pro řešení sporů (<i>International Centre for Dispute Resolution</i>)
ICSID	Mezinárodní úmluva o urovnání sporů mezi vládami a soukromými zahraničními investory (<i>The International Convention on the Settlement of Investment Disputes</i>)

ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb, občanský zákoník
NObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník
Panamská úmluva	Meziamerická úmluva o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1975 – Panamská úmluva (<i>Inter-American Convention on International Commercial Arbitration – Panama Convention of 1975</i>)
LCIA	Mezinárodní rozhodčí soud v Londýně (<i>London Court of International Arbitration</i>)
WIPO	Světová organizace duševního vlastnictví (<i>World Intellectual Property Organization</i>)
Newyorská úmluva	Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (<i>The New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards of 1958</i>)
Novela ZRŘ	Zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony
Rozhodčí smlouva	Písemná dohoda ve formě doložky v písemné smlouvě nebo samostatná písemná smlouva,

	podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením
Rozhodčí pravidla ICC	Rozhodčí pravidla Komise pro mezinárodní arbitráž Mezinárodní obchodní komory (<i>The Rules of Arbitration of the International Court of Arbitration of the International Chamber of Commerce</i>)
Rozhodčí pravidla LCIA	Rozhodčí pravidla mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně (<i>The Rules of Arbitration of the London Court of International Arbitration</i>)
Rozhodčí pravidla UNCITRAL	Rozhodčí pravidla Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) z roku 1976 (<i>The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Arbitration Rules of 1976</i>)
Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie (<i>The Court of Justice of the European Union</i>)
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky

Vzorový zákon UNCITRAL

Vzorový zákon Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985 (*The United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL) Model Law on International Commercial Arbitration of 1985*)

Washingtonská úmluva

Washingtonská úmluva o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států z roku 1965 (*The Washington Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States of 1965*)

Zákon o rozhodčím řízení z roku 1996

Arbitration Act 1996 (An Act to restate and improve the law relating to arbitration pursuant to an arbitration agreement; to make other provision relating to arbitration and arbitration awards; and for connected purposes. Enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled, and by the authority of the same.)

ZRŘ

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu

Ženevská úmluva	rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927 (<i>The Geneva Convention of 1927</i>)
Ženevský protokol	Ženevský protokol o doložkách a rozsudím z roku 1923 (<i>The Geneva Protocol of 1923</i>)

ANOTACE

Smyslem této práce je pojednat o rozhodných aspektech české právní úpravy rozhodčího řízení pod úhlem pohledu vybraných západoevropských vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů. Autor tímto usiluje o kritický náhled na rozhodčí řízení v právním řádu České republiky v širších světových souvislostech a prizmatem moderní západoevropské a světové právní teorie rozhodčího řízení. Intencí takového postupu je zodpovědět otázku, zda současná česká právní úprava rozhodčího řízení je v souladu s trendem, kterým se teorie a praxe rozhodčího řízení vyvíjí. Cílem této práce je rovněž zodpovědět otázku, zda by české soudy měly mít pravomoc věcně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci, přičemž odpověď na tuto otázku hledá autor ve srovnání českého, resp. kontinentálního systému práva s právem Anglie a Walesu.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to discuss the main aspects of the Czech legal regulation of the arbitration proceeding under the view of the particular Western European national and international legal orders. By doing so, the author strives for critical review of the arbitration proceeding as per the Czech legal order under the worldwide perspectives and with the prism of modern Western European and world legal theory of the arbitration proceeding. The intention of such research is to determine if the contemporary Czech legal regulation of the arbitration proceeding is in conformity with the modern theory and practice of the arbitration proceeding. This thesis also aims to answer a question whether the Czech courts shall have the right to review the application of law by the arbitrators. The author is seeking to answer this question by comparing the the Czech, or rather Continental system of law with the law of England and Wales.

ÚVOD

Na počátku této práce autor pojedná o historickém vývoji rozhodčího řízení na evropském kontinentu, a to od antiky až po současnost, přičemž srovná vývoj v českých zemích s vývojem rozhodčího řízení zejména v Německu, Francii a Anglii. Ve druhé, obecné části této práce autor definuje rozhodčí řízení z pohledu předních českých a zahraničních komentátorů a rozhodovací praxe českých a cizích soudů a rozhodců, jakož i vymezí rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením, což je nezbytné při vědomí, poněkud překvapivé, problematičnosti s kategorickým vymezením režimu rozhodčího řízení vedeného na vnitrostátní a mezinárodní úrovni. V následující třetí kapitole se autor – s ohledem na pokračující debatu českých a zahraničních právních teoretiků – bude zabývat doktrinálním pojetím rozhodčího řízení pod úhlem pohledu teorie smluvní, jurisdikční, smíšené a autonomní, jakož i odůvodní, k jaké doktríně rozhodčího řízení se autor přiklání.

V hlavní čtvrté kapitole se autor bude zabývat základními prvky rozhodčího řízení v české právní úpravě, z nichž některé podrobí kritickému srovnání se zahraniční právní úpravou. Takto autor nejprve definuje rozhodčí smlouvu a bude se zabývat čtyřmi základními podmínkami její platnosti, tj. písemností, určitostí, majetkovým charakterem sporu a arbitrabilitou sporu. V této souvislosti autor pojedná rovněž o novelizovaných podmínkách ujednávání rozhodčí smlouvy pro řešení spotřebitelských sporů. Zvláštní pozornost autor věnuje kvantitativně významné právní nauce o pěti odlišných systémech práva aplikovatelných na mezinárodní rozhodčí řízení, mezi které patří právo regulující rozhodčí smlouvu, právo regulující rozhodčí řízení, hmotněprávní předpisy, nadnárodní předpisy (*lex mercatoria*, obchodní zvyklosti a pravidla ekvity) a právo regulující uznání a výkon rozhodčích nálezů. Dalším základním prvkem rozhodčího řízení jsou osoby rozhodců a rozhodčí soudy, přičemž autor se bude věnovat podmínkám pro jmenování osoby rozhodcem, stálým rozhodčím soudům a problematice fungování arbitrážních center. V navazující části autor pojedná o procesu rozhodčího

řízení, který je zásadně ovlivněn principem autonomie účastníků řízení a právy a povinnostmi rozhodců. Stěžejní je taktéž role obecných soudů v rámci procesu rozhodčího řízení, kterou se autor bude v podrobnostech zabývat, neboť dochází k určitému konfliktu mezi soudním a rozhodčím řízením. Posledním základním prvkem rozhodčího řízení je rozhodnutí. Konkrétně se autor zaměří na podmínky jeho platnosti, konečnosti, závaznosti a vykonatelnosti a dále na právní důsledky rozhodčího nálezu. Konečně, charakteristický aspekt rozhodčího řízení odlišující jej od mediace, conciliace a dalších alternativních způsobů řešení sporů je vykonatelnost rozhodčích nálezů, přičemž v podmínkách českého práva se autor bude zabývat dvěma režimy výkonů rozhodčích nálezů v České republice, a to výkonem vnitrostátních rozhodčích nálezů a výkonem cizích rozhodčích nálezů.

S hlubším zájmem o věc a s cílem přispět do české právní nauky v oblasti rozhodčího řízení autor této práce vědecky bádá v kapitole páté o široce diskutovaném aspektu rozhodčího řízení stran oprávnění soudu meritorně přezkoumávat rozhodčí nález. Po úvodním vymezení rozsahu a základních kategorií soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů českými soudy, včetně dvou nových speciálních důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu ve spotřebitelských sporech, se bude autor detailně zabývat věcným přezkumem rozhodčích nálezů soudem. Autor si klade otázku, zda by české soudy měly mít pravomoc věcně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci a odpověď na tuto otázku autor hledá komparací české a anglické právní úpravy rozhodčího řízení.

V zájmu úplnosti této práce pojedná autor na závěr o rozhodčím řízení mezinárodních investičních sporů, což sice není přímo spjato s českým zákonem o rozhodčím řízení, autor však považuje za vhodné, s ohledem na množství mezinárodních investičních rozhodčích řízení, kterých je Česká republika stranou, se touto oblastí alespoň krátce zabývat.

V této části třeba uvést, že za účelem zodpovězení kladené otázky – zda současná česká právní úprava rozhodčího řízení je v souladu s trendem, kterým se teorie a praxe rozhodčího řízení vyvíjí –, je autor nucen vycházet zejména ze zahraničních zdrojů a převážně ze zahraniční judikatury. Autor

však zároveň zajisté respektuje přední české teoretiky a praktiky na poli rozhodčího řízení. Uvedený přístup ke zpracování této práce je rovněž odůvodnitelný při snaze autora dosáhnout nových vědeckých poznatků a vědeckého přínosu pro českou právní akademii.

Autor při psaní této práce rovněž čerpá ze své osmileté advokátní praxe na poli vnitrostátního i mezinárodního rozhodčího řízení a ze studia anglického a mezinárodního rozhodčího řízení v rámci postgraduálního programu *Masters of Law* na King's College London, University of London, v akademickém roce 2012/2013. Nutno zároveň dodat, že mnohé texty, ze kterých autor čerpal při psaní této práce, byly výhradně v anglickém jazyce; překlady a citace uvedené v této práci jsou tak autorovým dílem.

I. VNITROSTÁNÍ A MEZINÁRODNÍ OBCHODNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

1. STRUČNÉ DĚJINNÉ OHLÉDNUTÍ ZA ROZHODČÍM ŘÍZENÍ V EVROPĚ

Jakékoliv hlubší úvahy o vybraných otázkách rozhodčího řízení zvláště, a v jejich vzájemných souvislostech o současné koncepci rozhodčího řízení v úpravě právního řádu České republiky, by byly neúplné bez jejich zasazení do kontextu historického vývoje, přičemž zvláštní důraz je třeba klást na základní principy a cíle rozhodčího řízení.

A. Rozhodčí řízení v antice

Někteří autoři tvrdí, že rozhodčí řízení s přesně stanovenými procesními pravidly je produktem dvacátého století.¹ Historické záznamy však dokazují, že tradice rozhodčího řízení sahá až k počátkům civilizace. Zjistěte nelze hovořit o rozhodčím řízení v jeho současné podobě, neboť to se v průběhu staletí dotvářelo. Zejména v antice do rozhodčího řízení zasahovaly prvky jiných alternativních způsobů řešení sporů. Jedním z podstatných znaků však již tenkrát byla zřetelná distinkce mezi rozhodčím řízením a soudním řízením.²

Pokud je známo, jedny z prvních zmínek o rozhodčím řízení v Evropě pochází z 8. století z Řecka. Vůbec celosvětově první zmínky o rozhodčím řízení jsou však z Egypta. Kolem roku 2500 BC byly v Egyptě uzavírány smlouvy o řešení budoucích sporů. Již tyto smlouvy obsahovaly ujednání, která se v současné době označují jako doložky o sudišti.³ Homérova *Ilias* zachycuje v Evropě veřejné rozhodčí řízení před tribunálem zvolených

¹ Sornarajah, *The Climate of International Arbitration*, 8(2) *J. Int'l Arb.* 47, 50-51 (1991) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 21.

² Více v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 21.

³ Více v Mantica, *Arbitration in Ancient Egypt*, 12 *J. Arb.* 155, 158-60 (1957) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 22.

rozhodců. I v této době bylo rozhodčí řízení častým způsobem řešení především obchodních a rodinných sporů.⁴ Důvodem byly přetížené a nedůvěryhodné soudní instituce a vysoké soudní náklady.⁵ Rozhodčí řízení se konalo před jediným rozhodcem, nebo, a to častěji, před rozhodčím tribunálem složeným ze tří nebo pěti rozhodců.⁶ Přičemž každá ze stran zvolila jednoho nebo dva rozhodce a tito zvolení rozhodci pak zvolili předsedajícího rozhodce.⁷ Tehdejší právní úprava obsahovala další charakteristické znaky moderního rozhodčího řízení, jako například svobodnou volbu osoby rozhodce, překážku litispendence a závaznost rozhodčího nálezu. To je patrné kupříkladu z úryvku z *Démostenes proti Meidias*:

„V případě, že se strany soukromoprávní smlouvy dostanou do sporu a mají zájem si zvolit rozhodce, mají právo si zvolit jakoukoliv osobu. Jestliže se však na osobě rozhodce společně dohodnou, mají povinnost řídit se jeho rozhodnutím a nejsou oprávněni se se stejnou věcí obrátit na soud, přičemž rozsudek rozhodce bude konečný.“⁸

Rozhodčí řízení mělo svůj pevný základ i v římském právu. Již od počátku Římského impéria umožňovalo římské právo uzavírat takzvané *compromissum*. Jednalo se o smlouvu o rozhodčím řízení (*agreement for arbitration*). V té si strany zároveň mohly ujednat pokutu za nesplnění

⁴ Nicholas Geoffrey, Lemprière Hammond, 'Arbitration in Ancient Greece' [1985] 1 *Arbitration International* 188.

⁵ Tamtéž.

⁶ D. Roebuck, *Ancient Greek Arbitration* 349 (2001) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 23.

⁷ D. Roebuck, *Ancient Greek Arbitration* 349 (2001) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 23.

⁸ *Demosthenes Against Meidias, Androtion, Aristocrates, Timocrates, Aristogeiton* (English translation James H. Vince, Cambridge Harvard University Press, 1865) 69 para 94.

povinnosti stanovené rozhodcem, která byla následně právně vymahatelná.⁹ V reakci na shora uvedené tvrzení o vzniku rozhodčího řízení s přesně stanovenými procesními pravidly až v recentní době lze poukázat na to, že již jurisdikce rozhodců v Římě vycházela výlučně z podmínek ujednaných v *compromissum*. Rozhodci nebyli oprávněni rozhodovat o ničem jiném, než co bylo ujednáno ve smlouvě o rozhodčím řízení a nesměli se odchýlit od sjednaných procesních pravidel.¹⁰ Rozhodci zároveň nebyli vázáni hmotněprávními právními předpisy.¹¹ Srovnatelné se současnou právní úpravou je rovněž to, že nálezy rozhodců byly odůvodněné, závazné a částečně předmětem následného soudního přezkumu.¹² Nálezy byly rovněž právně vymahatelné a odvolání proti nim nebylo možné.¹³ Významným aspektem římského práva stran rozhodčího řízení je, že dalo vzniknout principu separability. Rozhodčí doložky považovalo římské právo za samostatné smlouvy (*promissum*), jejichž vykonatelnost strany mohly zajistit shora uvedenou pokutou (*stipulationes poenae*).¹⁴ V pozdější době začala hrát významnou roli křesťanská církev, tím, že biskupové zastávali pozici rozhodce (*episcopalis audentia*). Nálezy jimi vydané pak byly bez jakéhokoliv dalšího posouzení přímo soudně vykonatelné.¹⁵

⁹ Stein, *Arbitration under Roman Law*, 41 Arb. 203, 203-204 (1974) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 22.

¹⁰ Více v *Digesta*, 4, 8, 32, 15 (Paulus) citovaný v Samuel Scott (ed.), *III The Civil Law* (Cincinnati, 1932).

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

¹³ Více v Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations* (Oxford, 1996) 529.

¹⁴ Stein, *Arbitration under Roman Law*, 41 Arb. 203, 203-205 (1974) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 24.

¹⁵ M. Kaser & K. Hackl, *Das römische Zivilprozessrecht* 643 (2d ed. 1996) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 25.

B. Rozhodčí řízení ve středověku

V důsledku stavu nastoleného rozvojem mezinárodního a lokálního obchodu vznikaly ve středověku různorodé variace mezinárodních a regionálních rozhodčích řízení. Rozhodčí řízení bylo využíváno zejména ve spojení s obchodními praktikami kupeckých cech a na trzích zejména v severní Itálii, Francii, Německu a Anglii.¹⁶ Důvody vedoucí tak k markantnímu rozvoji rozhodčího řízení ve středověku byly obdobné těm současným. Jednalo se zejména o požadavek rychlosti a odborných znalostí rozhodců, neschopnost obecných soudů rozhodovat spory vyplývající z jiné jurisdikce a v neposlední řadě problémy vznikající při soudním výkonu cizích soudních rozhodnutí.¹⁷

Ve vztahu ke středověké Francii je hodno zdůraznit především prvek výsadního postavení rozhodčího řízení pro řešení obchodních sporů. Dekret Francise II z roku 1560 stanovil, že rozhodčí řízení je obligatorním prostředkem pro řešení obchodních sporů mezi kupci. Za tím účelem uzákonil závaznost rozhodčích smluv, přičemž podmínky platnosti a závaznosti rozhodčích smluv byly stanoveny značně benevolentněji. Oproti shora uvedenému římskému právu (*compromissum*) nebyla podmínkou platnosti povinnost ujednat si pokutu za nesplnění povinnosti stanovené rozhodcem.¹⁸

Ve středověkém Německu a německy mluvících zemích byl koncept rozhodčího řízení značně kongruentní s moderním rozhodčím řízením. Rozhodčí smlouvy byly obecnými soudy *per se* považovány za závazné, a tedy ani v Německu rozhodčí smlouvy nevyžadovaly ujednání o smluvní pokutě.¹⁹ Nálezy rozhodců byly okamžitě vykonatelné s možností pouze

¹⁶ Více v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 28.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ Více v Rene David, *Arbitration in International Trade* (Wolters Kluwer, 1985) 88-89.

¹⁹ H. Krause, *Die geschichtliche Entwicklung des Schiedsgerichtswesens in Deutschland* 4, 31, 35 (1930) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 30.

minimálního soudního přezkumu.²⁰ Strany rozhodčího řízení měly diskreci rozhodnout, že rozhodce bude namísto hmotněprávních norem rozhodovat na základě principu spravedlnosti (*equity*).²¹

Ohledně rozhodčího řízení ve středověké Anglii lze při větší míře abstrakce dokonce hovořit o vzniku prvních institucionalizovaných rozhodčích center. Za příklad takto mohou sloužit dva cechy – Společnost tkalců a Cech sv. Jana z Beverley. Ty cechy vydávaly vlastní závazná pravidla rozhodčího řízení pro řešení sporů z obchodu mezi jejími členy.²²

V českých zemích K. Schelle nalézá prvé písemné zmínky o rozhodčím řízení v břeclavském textu Statut Konráda Oty z roku 1237 o ‘zlubném súdu’, přičemž již tehdy pravidla obsahovala úpravu rozhodčí smlouvy a proces řízení, vydání nálezů a jeho výkonu.²³ V průběhu 15. století až do vydání prvního civilního soudního řádu v roce 1781 však mělo rozhodčí řízení spíše povahu mediace.²⁴

V návaznosti na shora uvedenou noticku o úloze církve v rozhodčím řízení v antice lze v kontextu středověkého rozhodčího řízení hovořit již o sofistikovaném modelu rozhodčího řízení. Ten měl základ v psaném kanonickém právu a doktrínách. Ty ovšem podstatně redukovaly diskreci rozhodce a oproti středověké praxi vyžadovaly k platnosti rozhodčí smlouvy ujednání o pokutě za nesplnění povinnosti stanovené rozhodcem.²⁵ Kanonické rozhodčí nálezy navíc nebyly přímo vykonatelné a byly

²⁰ H. Krause, *Die geschichtliche Entwicklung des Schiedsgerichtswesens in Deutschland* 4, 52 (1930) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 30.

²¹ Tamtéž.

²² Více v J. Cohen, *Commercial Arbitration and the Law* 4 (1918) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 28.

²³ K. Schelle, I. Schellová, *Rozhodčí řízení-historie, současnost a perspektivy*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002, s 13.

²⁴ Tamtéž, s 17.

²⁵ H. Krause, *Die geschichtliche Entwicklung des Schiedsgerichtswesens in Deutschland* 4, 50 a násl. (1930) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 30.

předmětem soudního přezkumu mj. z důvodu tzv. *laesio enormis* nebo tzv. *manifest injustice*. Princip *laesio enormis*, neboli *lesion beyond moiety* (v překladu: škoda nad rámec poloviny ceny), opravňuje stranu smlouvy odstoupit od smlouvy, jestliže obdrží méně jak jednu polovinu hodnoty předmětu koupě.²⁶ Námitka *manifest injustice* směřuje proti zřetelné nespravedlnosti (*obvious unfairness*).

C. Rozhodčí řízení v novověku

Jeden z prvních právních předpisů vztahujících se výlučně na rozhodčí řízení byl přijat v roce 1698 v Anglii. Parlament přijal tzv. *1698 Arbitration Act* s cílem podpořit obchod a nabídnout nástroj konečného vyřešení obchodních sporů mezi prodávajícími a kupujícími.²⁷ Legislativní snaha o prosazení rozhodčího řízení ovšem nebyla v novověké Anglii, v jejíž právní společnosti byly prvky precedentního práva a silné pozice soudců tak silně zakořeněny, příliš vítána. Dřívější soudy dokonce nabyly podle Lorda Campbelle „z nějakého důvodu zděšení z rozhodčího řízení“.²⁸ Tvrzené lze demonstrovat na právu stran odstoupit od rozhodčí smlouvy a povinnosti nahradit tím vzniklou škodu. Předpis *1698 Arbitration Act* byl přijat v reakci na rozhodnutí Lorda Cokese z roku 1609 ve věci *Vynior v. Wilde*²⁹ a v návaznosti na předcházející předpis *1687 Statute of Fines and Penalties*.³⁰ Uvedené rozhodnutí nejprve umožnilo stranám odstoupit od rozhodčí smlouvy. Odstoupivší strana sice byla povinna zaplatit smluvní pokutu ujednanou v rozhodčí smlouvě, nebyla však povinna zaplatit škodu vzniklou zánikem rozhodčí smlouvy. Přijetím shora uvedeného předpisu byla nicméně následně zrušena i samotná povinnost zaplatit smluvní pokutu. Předmětný předpis se sice výslovně nevztahoval na smluvní pokuty v rozhodčí smlouvě,

²⁶ Srov. ustanovení § 934 rakouského občanského zákoníku.

²⁷ English Civil Procedure Act, 1698 (9 & 10 Will. III) Ch. 15.

²⁸ Lord Campbell ve věci *Scott v. Avery* (1856) 5 H.L. Cas. 811, 853.

²⁹ *Vynior v. Wilde* (1609) 77 Eng. Rep. 595 (K.B.).

³⁰ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 33.

nicméně obecně zakázal vymáhání všech smluvních pokut. Přestože možnost odstoupit od rozhodčí smlouvy dle *Vynior v. Wilde* přetrvala, 1698 *Arbitration Act* alespoň umožnil domáhat se náhrady tím vzniklé škody.³¹ Realizace rozhodčích smluv byla následně ještě více zkomplikována rozhodnutím ve věci *Kill v. Hollister*.³² V uvedené věci soud nerespektoval rozhodčí smlouvu a rozhodl o podané žalobě. Toto rozhodnutí bylo základem po staletí trvající doktríny odmítající rozhodčí smlouvy a možnost stran volby sudiště (*forum selection*).³³ Pozice rozhodčího řízení byla v Anglii posílána až legislativní reformou a přijetím *1833 Civil Procedure Act* a *1854 Common Law Procedure Act*. Prvý z uvedených právních předpisů mimo jiné opět zavedl princip nevypověditelnosti rozhodčích smluv a garantoval rozhodcům širší procesně-právní pravomoci (jako např. předvolávat a vyslýchat svědky).³⁴ Druhý z uvedených právních předpisů zakotvil zejména nevypověditelnost rozhodčích smluv. Na druhou stranu ovšem zároveň vymezil nové limity rozhodčího řízení stanovením širokých důvodů pro soudní přezkum merita rozhodčího nálezu.³⁵ *1854 Common Law Procedure Act* byl účinný více jak půl století a lze jej považovat za první pokus o moderní kodifikaci rozhodčího řízení.³⁶ Změna judikatorního odmítání rozhodčího řízení nastala až v polovině 19. století. Ve stěžejním rozhodnutí *Scott v. Avery* soudce Lord Campbell uvedl, že „si nedokáže představit jediný důvod, proč by strany nemohly být oprávněny zavázat se k vyřešení jejich sporů jakýmkoliv dohodnutým způsobem“.³⁷

³¹ Více v William Blackstone, *Commentaries on the Laws of England III* (1769, Clarendon Press) 16-17.

³² *Kill v. Hollister* (1799) 1 Wils. K.B. 129 (K.B.).

³³ Více v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 35.

³⁴ English Civil Procedure Act, 1833 (3 & 4 Will. IV) Ch. 42, §§39-41.

³⁵ English Common Law Procedure Act, 1854 (17 & 18 Vict.) Ch. 125, §17.

³⁶ Více v Samuel, *Arbitration Statutes in England and the USA* citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 36.

³⁷ Lord Campbell ve věci *Scott v. Avery* (1856) 5 H.L. Cas. 811, 853.

Lidé na druhé straně Lamanšského průlivu si museli na legislativní ukotvení rozhodčího řízení počkat téměř sto let. Na konci 18. století, po Velké francouzské revoluci, se rozhodčí řízení ve Francii těšilo, leč jen krátce, neobyčejné důstojnosti. Rozhodčí řízení bylo legislativně prohlášeno za „nejrozumnější způsob ukončení civilních sporů“³⁸ a dokonce nabyl ústavněprávní rozměr. Článek 86 francouzské ústavy z roku 1793 zakotvil ústavní právo občanů na vyřešení sporů jimi zvolenými rozhodci. Následně článek 210 francouzské ústavy z roku 1795 stanovil nedotknutelnost práva volby rozhodce. Tento stav však netrval příliš dlouho. V roce 1806 byl nastolen diametrálně odlišný přístup k rozhodčímu řízení přijetím napoleonského občanského zákoníku a občanského soudního řádu. Ty zavedly četná omezení, mj. nevynutitelnost rozhodčí smlouvy nebo arbitrabilita pouze úzce vymezených sporů.³⁹ Tak jako v Anglii, i francouzské soudy, majíce nyní oporu v zákonech, zaujaly vůči rozhodčímu řízení negativní postoj. Podle rozhodnutí francouzského nejvyššího soudu (*Cour de Cassation*) z roku 1843 ve věci *Cie L'Alliance v. Prunier* byly podmínkou závaznosti rozhodčích smluv specifikace konkrétního sporu a určení rozhodců.⁴⁰ Nejvyšší soud rovněž uvedl, že rozhodci nejsou oproti soudcům bezúhonní, nestranní a znalí. Generální prokurátor Hello stran uvedeného rozhodnutí zdůraznil, že povinnost určit konkrétního rozhodce v rozhodčí smlouvě má za cíl vyhnout se problémům při sestavování rozhodčích tribunálů, a především upozornit občany na jejich vlastní pošetilost, která by je vedla k jednouchému uzavření rozhodčí smlouvy bez zvážení všech budoucích dopadů rozhodčího řízení (jak nápadně připomínající situaci v České republice s uzavíráním rozhodčích smluv ve spotřebitelských smlouvách).

³⁸ Článek 1. Zákona ze dne 16. - 24. srpna 1790.

³⁹ Články 1003-1028 napoleonského občanského soudního řádu a články 51-63 napoleonského občanského zákoníku.

⁴⁰ *Cie L'Alliance v. Prunier*, 1843 Dalloz 561 citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 38.

V českých zemích si lidé museli na první zásadní úpravu rozhodčího řízení počkat dokonce dvě století, a to konkrétně na říšský civilní soudní řád č. 113/1895 ř. z. Ustanovení §577 a násl. uvedeného zákona upravovala podmínky vzniku rozhodčí smlouvy (*compromissum*), definovala předmět sporu, mechanismus jmenování rozhodců a proces rozhodčího řízení. Zákon nekladal požadavky na rozhodce a je zajímavé poznamenat, že zákon nestanovil požadavek lichého počtu rozhodců, přičemž při sudém počtu platil požadavek jednomyslnosti výroku.⁴¹ Zmínit je třeba ještě zákon č. 67/1875 ř. z., který umožňoval zřídit burzovní rozhodčí soudy, které byly příslušné rozhodovat spory z burzovních obchodů a za stanovených podmínek též spory uzavřené mimo burzu.

D. Rozhodčí řízení na počátku 20. století

Po první světové válce převzala nově vznikající Československá republika téměř veškeré rakouské a uherské právní předpisy, včetně říšského civilního soudního řádu č. 113/1895 ř. z. a zákona č. 67/1875 ř. z. Postupem času byly legislativně vytvořeny četné rozhodčí soudy, což dokládá vznik rozhodčí komise pro závody se závodními výbory zákonem č. 330/1921 Sb., rozhodčí soudy hornické zákony č. 145/1924 Sb. a č. 170/1924 Sb., rozhodčí komise pro pracovní spory z domácí práce zákonem č. 29/1920 Sb., rozhodčí soudy bratrských pokladen zákony č. 608/1919 Sb. a 242/1922 Sb. a 197/1923 Sb., rozhodčí výbory živnostenských společenstev zákonem č. 199/1907 Sb., rozhodčí komise pro úpravu služebního poměru v kovoprůmyslu a rozhodčí soudy mzdové k upravení pracovního služebního poměru v živnostech stavebních zákonem č. 100/1921Sb, rozhodčí soudy stavební a rozhodčí soudy cenové zákonem č. 45/1922Sb., rozhodčí soudy dělnického úrazového pojištění zákonem č. 207/1919 Sb. Jak poznamenává K. Schelle, s touto úpravou byly spojeny četné problémy, zejména nebyl

⁴¹ Více v K. Schelle, I. Schellová, *Rozhodčí řízení-historie, současnost a perspektivy*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002, s 17 a násl.

vyjasněn vztah rozhodčích soudů a soudů obecných, stejně jako vztah úpravy rozhodčího řízení a řízení civilního.⁴²

Nepřátelský přístup francouzských a z části i britských soudů k rozhodčímu řízení příznačný pro 18. a 19. století se podstatně změnil až na počátku 20. století. Soudy konfrontované s legislativními invencemi, mezinárodními úmluvami o rozhodčím řízení a pravidly nově vznikajících institucionalizovaných rozhodčích centrech, přijímanými v reakci na dynamicky se rozvíjející mezinárodní trh, počaly nahlížet na rozhodčí řízení prismatem jeho podstaty jako spolehlivého a efektivního způsobu řešení sporů inherentního obchodněprávním vztahům. Stopy prvních mezinárodních úmluv o rozhodčím řízení lze sice vysledovat až do roku 1889, kdy byla přijata *Montevideo Convention* a v letech 1899 a 1907, kdy byly přijaty dvě Haagské úmluvy (*The Hague Convention on the Pacific Settlement of Disputes* a *the Hague Convention on the Pacific Settlement of International Disputes*). Byly to však až Ženevský protokol o doložkách a rozsudím z roku 1923 (dále jen „Ženevský protokol“) a následně Ženevská úmluva o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků z roku 1927 (dále jen „Ženevská úmluva“), které zásadním způsobem ovlivnily vnímání rozhodčího řízení a zavdaly základy pro budoucí vznik jeho stěžejních moderních principů. V zájmu jednotného procesu posuzování platnosti a následného procesu vykonatelnosti rozhodčích nálezů hrály Ženevský protokol a Ženevská úmluva taktéž roli modelových vzorů, na jejichž základě přijaly Francie a Anglie nové občanskoprávní předpisy.⁴³ Ženevský protokol a Ženevská úmluva hrály zásadní roly i v Československé republice, která předmětné předpisy ratifikovala v roce 1931 zákony č. 191 a 192.

⁴² Více v K. Schelle, Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení, dostupný na <<http://www.law.muni.cz/>>.

⁴³ Více v von Mehren, *International Commercial Arbitration: The Contribution of the French Jurisprudence*, 46 La. L. Rev. 1045, 1049-51 (1985-1986) a amuel, *Arbitration Statutes in England and the USA*, 8 Arb. & Disp. Res. L.J. 2, 13 (1999) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 62.

Nejvýznamnějším přínosem Ženevského protokolu bylo založení závazku smluvního státu uznat platnost cizích rozhodčích smluv.⁴⁴ Ženevský protokol taktéž vytvořil koncept moderních principů, jako například volnost smluvních stran rozhodovat o průběhu rozhodčího řízení⁴⁵ a dokonce povinnosti soudu odkázat strany sporu na rozhodčí řízení.⁴⁶ V neposlední řadě stojí za zmínku ustanovení Ženevského protokolu o povinnosti smluvního státu zajistit výkon rozhodčích nálezů. Patrně je však v tomto případě namístě zdůraznit, že výkon rozhodčích nálezů byl úzce limitován na nálezy vydané pouze na území daného státu, a nikoliv tedy i na cizozemské rozhodčí nálezy.⁴⁷ Obrat v oblasti výkonu cizozemských rozhodčích nálezů přišel s přijetím Ženevské úmluvy jako reakce na ohlas v právních kruzích volající po rozšíření vykonatelnosti i na cizí rozhodčí nálezy. Adjektivum cizí (*foreign*) rozhodčí nález nebylo v Ženevské úmluvě ještě *expressis verbis* uvedeno. Namísto toho Ženevská úmluva docílila vykonatelnost cizích rozhodčích nálezů stanovením povinnosti zajistit výkon rozhodčích nálezů vydaných na území jakéhokoliv smluvního státu.⁴⁸ Je však třeba na tomto místě podotknout, že právní režim Ženevské úmluvy nebyl stran podmínek pro uznání a výkon rozhodčích nálezů tak nenáročný, jako současná Newyorská úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958 (dále jen „Newyorská úmluva“). Ta podmiňuje uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu v článku IV. toliko předložením řádně potvrzeného prvopisu (nebo řádně ověřené kopie) nálezu a dále prvopisu (nebo úředně ověřené kopie) rozhodčí smlouvy (více níže).

Oproti tomu podmínka uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu měla své vyjádření v Ženevské úmluvě v požadavku prokázání ze strany oprávněné z rozhodčího nálezu, že rozhodčí nález byl vydán v rozhodčím řízení konaném podle tehdy platných právních předpisů, a že předmět sporu byl

⁴⁴ Článek 1 Ženevského protokolu.

⁴⁵ Článek 2 Ženevského protokolu.

⁴⁶ Článek 4 Ženevského protokolu.

⁴⁷ Článek 3 Ženevského protokolu.

⁴⁸ Článek 1 Ženevského protokolu.

podle tehdy platných právních předpisů arbitrabilní.⁴⁹ Další podmínkou bylo, že rozhodčí nález byl vydán rozhodčím tribunálem konstituovaným v souladu s rozhodčí smlouvou a s tehdy platnými právními předpisy.⁵⁰ Ženevská úmluva zároveň vyžadovala, aby rozhodčí nález byl konečný ve smyslu nemožnosti podat jakýkoliv opravný prostředek (*opposition, appel* nebo *pourvoi en cassation*) a zároveň, že platnost rozhodčího nálezu nebyla předmětem soudního řízení.⁵¹ A závěrem, že uznání a výkon rozhodčího nálezu není v rozporu s veřejným zájmem nebo s principy právního řádu země, v níž má být rozhodčí nález vykonán.⁵² Navíc uvedená podmínka konečnosti rozhodčího nálezu ve svém důsledku implikovala tzv. požadavek *double exequator* – rozhodčí nález mohl být uznán a vykonán za podmínky, že byl potvrzen soudem dle místa rozhodčího řízení⁵³ – čím opět zatížila proces výkonu rozhodčích nálezů. Tento požadavek byl odstraněn až přijetím Newyorské úmluvy.⁵⁴

Další významná vlna mezinárodních úmluv a vnitrostátních předpisů, jak v jurisdikcích majících mezinárodní přesah (např. Anglie), tak v rozvojových zemích, a nádavkem k tomu nového fenoménu bilaterálních dohod o ochraně investic, přijata v nevyvratné přesvědčivosti o nutnosti reagovat na imenzní mezinárodní obchod, následovala v druhé polovině 20. století. Jednalo se především o Newyorskou úmluvu, Rozhodčí pravidla Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) z roku 1976 (dále jen „Rozhodčí pravidla UNCITRAL“), Vzorový zákon Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1985 (dále jen „Vzorový zákon UNCITRAL“), Washingtonskou úmluvu o řešení sporů z investic mezi státy a občany

⁴⁹ Článek 1 písm. a) a b) Ženevského protokolu.

⁵⁰ Článek 1 písm. c) Ženevského protokolu.

⁵¹ Článek 1 písm. d) Ženevského protokolu.

⁵² Článek 1 písm. e) Ženevského protokolu.

⁵³ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 62.

⁵⁴ Hamid G. Gharavi, *The International Effectiveness of the Annulment of an Arbitral Award* (Wolters Kluwer, 2002) 55.

druhých států z roku 1965 (dále jen „Washingtonská úmluva“), rozhodčí pravidla stálých rozhodčích soudů (např. Rozhodčí pravidla Komise pro mezinárodní arbitráž Mezinárodní obchodní komory (dále jen „Rozhodčí pravidla ICC“), Rozhodčí pravidla mezinárodního rozhodčího soudu v Londýně (dále jen „Rozhodčí pravidla LCIA“, a jiné)), které budou v bližších souvislostech diskutovány níže.

Žel jiná situace panovala v Československé republice po únorovém převratu v roce 1948. Rozhodčí řízení nevyhovovalo společensko-ekonomickým vztahům v zemi a přestalo se užívat. V roce 1963 pak bylo zákonem č. 97, o mezinárodním právu soukromém a procesním, a č. 99, občanský soudní řád, definitivně zrušeno na vnitrostátní úrovni a ponecháno toliko na poli mezinárodním (včetně řešení sporů z hospodářské spolupráce v rámci Rady vzájemné hospodářské pomoci – RVHP). Tato situace trvala až do revoluce a přijetí ZRŘ, který platí s úpravami dodnes.⁵⁵

⁵⁵ Srov. K. Schelle, Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení, dostupný na <<http://www.law.muni.cz/>>.

2. VŠEOBECNĚ O ROZHODČÍM ŘÍZENÍ

A. Definice rozhodčího řízení

Pojem rozhodčí řízení (*arbitration, l'arbitrage, Eine Schlichtung, арбітраж*) byl předmětem četných definičních pokusů jak ze strany soudů, tak právních teoretiků a praktiků. A. Bělohávek odkazuje na obecnou definici rozhodčího řízení jakožto na prostředek, v jehož rámci je rozhodování o zájmech jedné nebo více osob svěřeno jedné jiné nebo více jiným osobám – rozhodcům –, které odvozují svou pravomoc od dohody stran (v rámci objektivní a subjektivní arbitrability), nikoli od orgánů státu.⁵⁶ Podle N. Rozehnalové je rozhodčí řízení dobrovolné postoupení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu senátu, která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.⁵⁷ K. Růžička definuje rozhodčí řízení jako proces rozhodování sporů soukromými osobami nebo nestátními rozhodčími institucemi, které jsou oprávněny na základě dotčených právních předpisů předložený spor projednat a rozhodnout.⁵⁸

Pod zorným úhlem bohaté zahraniční literatury lze rozhodčí řízení charakterizovat následovně. M. Hunter přistupuje k rozhodčímu řízení jako ke konceptu „dohody mezi stranami předložit jejich spor osobě, jejímž zkušenostem nebo úsudku věří. Obě strany předloží své relevantní argumenty tomuto jedinci – této fyzické osobě, tomuto rozhodci –, který strany vyslechne, posoudí fakta a argumenty, a poté rozhodne. Toto rozhodnutí je konečné a pro strany závazné, a to z důvodu, že se strany na tom shodly, nikoliv z donucující moci určitého státu. Rozhodčí řízení je tak ve stručnosti efektivním způsobem získání konečného a závazného rozhodnutí ohledně

⁵⁶ A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář, Praha: C. H. Beck, 2004, s 8.

⁵⁷ N. Rozehnalová, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI Publishing, 2002, s 32.

⁵⁸ K. Růžička, *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky*. 2. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2005, s 19.

sporu nebo sérii sporů bez předložení věci obecnému soudu“.⁵⁹ W. Reisman rozhodčí řízení vykládá stručně jako „smluvní způsob urovnání relativně soukromoprávního sporu“.⁶⁰ Naproti tomu Carlston dovodil, že „rozhodčí řízení je prostředek, metoda, proces, spíše než smlouva“.⁶¹ R. David si pod tímto pojmem představuje „prostředek k urovnání sporné záležitosti týkající se jedné nebo více osob, kterým se pověří jedna nebo více osob – rozhodce nebo rozhodci – odvozující svou pravomoc ze soukromoprávní smlouvy a nikoliv státní autority, k provedení rozhodčího řízení a k rozhodnutí ve věci na základě této smlouvy“.⁶² De Vries pojímá rozhodčí řízení jako „způsob řešení sporů jednou nebo více osobami, které svou pravomoc odvozují od smlouvy uzavřené stranami a jejichž rozhodnutí je pro strany závazné“.⁶³ Podle J. Simpsona je rozhodčím řízením „uspořádání sporné záležitosti osobou, na kterou se strany dohodly obrátit s cílem získat spravedlivé rozhodnutí“.⁶⁴ M. Domke rozhodčím řízením rozumí „proces, v němž se strany dobrovolně obrátí na nestrannou třetí osobu, rozhodce jimi určeného, aby na základě předložených důkazů a argumentů rozhodl o jejich sporu. Strany dopředu souhlasí, že rozhodčí nález bude považován za konečný a vůči nim závazný.“⁶⁵ J. Saunders rozhodčí řízení interpretuje jako „odkázání sporu nebo neshody mezi dvěma nebo více stranami k rozhodnutí, po slyšení obou stran nestranným způsobem, jednou nebo více osobami odlišnými od

⁵⁹ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.02, 1-2.

⁶⁰ William M. Reisman et al., *International Commercial Arbitration: Cases, Materials and Notes on the Resolution of International Business Disputes* (Foundation Press, 1997) xxviii.

⁶¹ Carlston, *Theory of the Arbitration Process*, 17 *Law & Contemp. Probs.* 631, 632 (1952) (“arbitration is a means, a method, a procedure, rather than an agreement”) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) foot note 89.

⁶² Srov. René David, *Arbitration in International Trade* (Wolters Kluwer, 1985) 5.

⁶³ De Vries, *International Commercial Arbitration: A Contractual Substitute for National Courts*, 57 *Tul. L. Rev.* 42, 42-43 (1982) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 217.

⁶⁴ Srov. *The Shorter Oxford English Dictionary* (3rd ed, 1969).

⁶⁵ Srov. Martin Domke, *Domke on Commercial Arbitration* (Dorothy O Callaghan, 1984) 1.

příslušného soudu“.⁶⁶ Ve významné anglické publikaci *Halsbury's Laws of England* je rozhodčí řízení definováno jako „proces, na který je odkázán a kterým je spor nebo neshoda mezi dvěma nebo více stranami ohledně jejich vzájemných práv a povinností rozhodnut podle práva nestranným a závazným způsobem jednou nebo více osobami (rozhodčím tribunálem) namísto obecného soudu“.⁶⁷ G. Born s odkazem na obecně přijímanou doktrínu v souhrnu interpretuje rozhodčí řízení jako „proces, v němž strany souhlasně předloží spor nevládnímu subjektu zvolenému stranami nebo pro strany, aby v nestranném adjudikatorním procesu umožňujícím stranám být slyšeny vydal závazné rozhodnutí k vyřešení jejich sporu“.⁶⁸

V dosavadní judikatuře českých obecných soudů autor dosud nezaznamenal ucelenější snahu o doktrinální vymezení konceptu rozhodčího řízení. S teoretickým pojetím rozhodčího řízení se vypořádal až Ústavní soud České republiky (dále jen „Ústavní soud“). V řízení o otázce práva na poučení v rozhodčím řízení Ústavní soud konstatoval následující:

„Základní rozdíl oproti civilnímu procesu odehrávajícímu se v soudním řízení (tj. v civilním řízení soudním) spočívá ve vymezení toho, kdo plní funkci řídicího a rozhodujícího orgánu. Zatímco v civilním soudním procesu je jím soud, v rozhodčím řízení rozhodce či stálý rozhodčí soud (dále též jen "rozhodce"). Pravomoc rozhodce projednat a rozhodnout spor se zakládá na shodné vůli sporných stran projevené v rozhodčí smlouvě. Touto procesní dohodou sporné strany derogují (s ohledem na § 106 odst. 1 o. s. ř. pouze podmíněně) pravomoc soudu a zakládají pravomoc rozhodce. Na základě dobrovolného jednání stran tedy rozhodce nahrazuje (státní) soud, který by měl věc jinak projednat a rozhodnout. Dispoziční oprávnění stran však jdou ještě dále a

⁶⁶ Srov. John B. Saunders (ed), *Words and Phrases Legally Defined* (3rd ed, London, Butterworths 1988-1990), 105.

⁶⁷ Srov. *Halsbury's Laws of England* (4th ed, LexisNexis Butterworths, 1991), para 601, 332.

⁶⁸ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 217, 219.

umožňují procesním stranám určovat kupř. takové otázky, jako jsou osoby rozhodců, procesní pravidla, místo konání rozhodčího řízení, ústní či písemný způsob projednání věci, nebo dokonce hlediska, podle nichž má být posouzena věc sama (§ 25 odst. 3 ZRŘ). Rozhodčí řízení vylučuje, aby v téže věci probíhalo paralelně civilní řízení; přiznání účinků pravomocného soudního rozhodnutí rozhodčímu nálezu (§ 28 odst. 2 ZRŘ) rovněž zakládá překážku věci pravomocně rozhodnuté pro opětovné projednání téže věci soudem. Právní řád v souladu se zásadou autonomie vůle svobodně projevenou vůli stran směřující k projednání a rozhodnutí sporu rozhodcem respektuje, a proto soudům umožňuje do rozhodčího řízení zasahovat pouze v těch úzce vymezených případech, které stanoví ZRŘ. To však na druhou stranu neznamena, že by účelem rozhodčího řízení mělo být vyloučení či snížení úrovně ochrany, která by se stranám dostala v civilním řízení soudním; jeho účelem, stejně jako v civilním soudním procesu, je nastolení právního míru mezi stranami. Strany pouze z nějakého důvodu (např. vyšší rychlosti či důvěrnosti projednávaných informací) považují za vhodnější, aby věc byla projednána rozhodcem. Projednání věci v rozhodčím řízení z tohoto hlediska neznamena vzdání se právní ochrany, nýbrž představuje spíše její přesunutí na jiný rozhodující orgán, jenž nalézá právo; jinak by ostatně bylo pojmově nemyslitelné považovat rozhodčí řízení ve vztahu k soudnímu řízení za alternativní způsob řešení sporů.⁶⁹

Napříč zahraniční judikaturou je zjevné, že soudy interpretují rozhodčí řízení víceméně obdobně. Kanadský soud ve věci *Dell Computer Corp. v. Union des consommateurs* metaforicky přirovnal rozhodčí řízení ke

⁶⁹ Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I.ÚS 3227/07 ze dne 8.3.2011.

„stvoření, který vděčí za svou existenci výlučně vůli stran“.⁷⁰ V případě *Scherk v. Alberto-Culver Co.* soud Spojených států na rozhodčí řízení nahlížel z pohledu „smluvní dohodě uskutečnit rozhodčí řízení před specializovaným(i) tribunálem(y), což je ve své podstatě specifická doložka o určení fóra, která obsahuje nejen určení místa rozhodčího řízení, ale zároveň procesní postup pro vyřešení sporu“.⁷¹ Nizozemský soud v řízení *Methanex Motunui Ltd v. Spellman* přirovnal rozhodčí řízení ke „smluvnímu způsobu řešení sporů. Strany prostřednictvím smlouvy svěří spor vzniklý mezi nimi k rozhodnutí rozhodci nebo panelu rozhodců, s vyloučením soudů, a zaváží se jednou vydané rozhodnutí respektovat bez ohledu na to, zda si myslí, že je správné“.⁷² Švýcarský federální tribunál v *Rozhodnutí ze dne 21. listopadu 2003* konstatoval, že „v souladu s tradičním pojetím rozhodčího řízení lze [rozhodčí doložku] definovat jako smlouvu, podle které dvě nebo více určitých nebo předurčených stran závazně souhlasí předložit jednu nebo několik existujících, popř. budoucích sporů rozhodčímu tribunálu, s vyloučením původní pravomoci obecných soudů a podléhajícímu (přímo nebo nepřímo) určenému právnímu systému“.⁷³ Francouzský odvolací soud v rozhodnutí *Société Europe immobilière v. Ofer* rozhodčí řízení charakterizoval odkazem na „dvě kritéria rozhodčího řízení – existence sporu a podřízení se stranami na základě smlouvy s rozhodci s určenými pravomocemi“.⁷⁴ Německý soud v *Rozhodnutí ze dne 3. června 1975* kvalifikoval rozhodčí řízení jako „právní moc nezávislá na státu ohledně

⁷⁰ *Dell Computer Corp. v. Union des consommateurs*, 2007 SCC 34, at ¶51 (Canadian S.Ct.) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 201.

⁷¹ *Scherk v. Alberto-Culver Co.*, 417 U.S. 506, 519 (U.S. S.Ct. 1974) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 218.

⁷² *Methanex Motunui Ltd v. Spellman*, [2004] 1 NZLR 95 (N.Z. High Court) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 218.

⁷³ *Judgment of 21 November 2003*, DFT 130 III 66, cons. 3.1 (Swiss Federal Tribunal) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 218.

⁷⁴ *Judgment of 3 March 1992, Société Europe immobilière v. Ofer*, 1993 Rev. arb. 123 (Paris Cour d'appel) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 218.

soukromoprávní věci vyplývající z vůle stran“.⁷⁵ Ve věci *People ex rel. Bliss v. Bd. of Supervisors* formuloval Nejvyšší soud státu New York definici rozhodčího řízení jednoduše jako „mimosoudní nestranné vyšetřování“.⁷⁶ Možnou inspirací při snaze vymezit režim rozhodčího řízení budiž rovněž selekce z judikatury Soudního dvora Evropské unie (dále jen „Soudní dvůr“). Z výroku v *Bernd von Hoffmann v. Finanzamt Trier* plyne, že Soudní dvůr považuje rozhodčí řízení za „služby rozhodce, které principiálně a obvykle směřují k urovnání sporu mezi dvěma nebo více stranami“.⁷⁷

Exkurz do citovaných rozhodnutí a definic lze zakončit kategorickým vymezením rozhodčího řízení jakožto (i) zákonem povolený a upravený způsob řešení sporů alternativní k soudnímu řízení, (ii) který je ryze soukromoprávním mechanismem, (iii) vybraný a řízený stranami sporu a (iv) který závazně a vykonatelně upravuje sporná práva a povinnosti stran.⁷⁸

B. Rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením

Ještě než bude přikročeno k pojednání o zákonném vymezení rozdílů mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením, je třeba uvést, že na mezinárodní úrovni není jednoznačná dohoda, která by kontury obou odlišných typů rozhodčího řízení zřetelně osvětlovala. Za povšimnutí rovněž stojí, že někteří autoři dokonce nepovažují distinkci mezi mezinárodním a vnitrostátním rozhodčím řízením za správnou. Podle Manna je každé rozhodčí řízení „vnitrostátní“, neboť se musí konat na určitém daném místě a je předmětem specifického národního práva.⁷⁹

⁷⁵ *Judgment of 3 July 1975*, 1976 NJW 109 (German Bundesgerichtshof) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) 218.

⁷⁶ *People ex rel. Bliss v. Bd. of Supervisors*, 15 N.Y.S. 748, 750 (N.Y. S.Ct. 1891) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) foot note 89.

⁷⁷ *von Hoffman (Bernd) v. Finanzamt Trier*, C-145/96 [1997] E.C.R. I-4857 para 17.

⁷⁸ Srov. Julian D.M. Lew, Loukas A. Mistelis, Stefan M. Kröll, *Comparative International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2003) para 1-7, 3.

⁷⁹ Více Mann ‘Lex facit arbitrum’, (1986) 2 *Arbitration International* 244.

Z hlediska pozitivního práva třeba uvést, že většina států vůbec nerozlišují mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením, což je případ i České republiky. Výjimkou je například právní řád Francie, který rozlišuje vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení podle povahy sporu, přičemž u mezinárodních sporů se vyžaduje, aby se týkaly mezinárodních transakcí nebo smluv s mezinárodním prvkem.⁸⁰ Ve Švýcarsku se za mezinárodní rozhodčí řízení považuje řízení, kdy jeden z účastníků má bydliště (sídlo) mimo stát řízení.⁸¹ Mezi další státy, které rozlišují mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením, patří Belgie, Hongkong nebo Columbie. Stejná situace byla v Anglii až do roku 1996. Zákon *1996 Arbitration Act* však rozdíl mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením zrušil.

Vzorový zákon UNCITRAL spojuje oba uvedené přístupy Francie a Švýcarska a tento předpis lze považovat za vůbec jednu z prvních intencí o jasné vymezení rozdílů mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím. Podle Vzorového zákona UNCITRAL je podmínkou *sine qua non* každého mezinárodního rozhodčího řízení buďto odlišná národnost stran sporu, nebo předmět sporu dle dohody stran mající vztah více jak k jedné zemi, anebo sudiště, popř. místo hlavního plnění závazku je situované v cizím státě.⁸² V podrobnostech k první podmínce směřující k národnostní odlišnosti stran sporu lze uvést, že půjde rovněž o případy, kdy strany sporu budou mít místa podnikání nebo místa bydliště v odlišných státech. Tato podmínka má své místo i v Evropské úmluvě o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1961 (dále jen „Evropská úmluva“), která v článku 1 písm. a) vymezuje svou věcnou působnost na rozhodčí (arbitrážní) smlouvy uzavřené za účelem urovnání sporů, které vzešly nebo vzejdou z provádění mezinárodního obchodu mezi fyzickými anebo právníckými osobami mající při uzavírání

⁸⁰ Článek 1492 francouzského občanského soudního řádu.

⁸¹ Kapitole 12 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém z roku 1987.

⁸² Článek 3 Vzorového zákona UNCITRAL.

smlouvy svůj obvyklý pobyt nebo své sídlo v různých smluvních státech.⁸³ Za zvláštní pozornost v souvislosti s druhou podmínkou odkazující na předmět sporu mající vztah k více jak jedné zemi stojí Rozhodčí pravidla ICC. Ty v článku 1 obsahují formulaci „obchodní spory mající mezinárodní charakter“ („*business disputes of an international character*“). Třetí podmínka směřuje na situace, ve kterých strany sporu zvolí sudiště v cizím státě nebo v nichž je místo, které je nejúžeji spjaté s předmětem plnění, odlišné od státu, v němž mají strany sporu svá místa podnikání.⁸⁴

Situace dvojího přístupu k rozlišení mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením není šťastná, neboť rozdíly mezi oběma režimy rozhodčího řízení mají zásadní praktické důsledky. Důvodem je, zaprvé, skutečnost, že přestože se rozhodčí řízení koná na určitém místě, nemají strany mezinárodního rozhodčího řízení oproti vnitrostátnímu rozhodčímu řízení k danému sudišti povětšinou žádnou relaci. V mezinárodním rozhodčím řízení je totiž volba neutrálního sudiště jednou z podmínek zachování nestrannosti rozhodčího řízení.⁸⁵ Zadruhé, nahlíženo na rozhodčí řízení z pohledu účastníků řízení, ve vnitrostátním rozhodčím řízení jsou stranami převážně soukromoprávní subjekty. Naopak účastníky mezinárodních rozhodčích řízení mohou být i státy, státní orgány a dále mezinárodní korporace. Z toho důvodu bude národní právo vnitrostátního rozhodčího řízení obsahovat navíc nepochybně i prvek ochrany spotřebitele.⁸⁶ Třetím praktickým rozlišujícím znakem je částka, která bude předmětem rozhodčího řízení. V mezinárodním rozhodčím řízení půjde většinou o mnohonásobně

⁸³ Více at Bucher and Tschanz, *International Arbitration in Switzerland* (Helbing & Lichtenhahn, 1989) citovaný v Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.26, 11.

⁸⁴ Článek 3 Vzorového zákona UNCITRAL.

⁸⁵ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.18, 8.

⁸⁶ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.19, 8.

větší finanční sumu než v rozhodčím řízení vnitrostátním. Aspekt hodnoty předmětu sporu bude o to významnější v mezinárodním rozhodčím řízení u sporů svou materií speciálních, například ze sporů o ochranu investic.⁸⁷ Za úvahou o hodnotě předmětu sporu v rozhodčím řízení o ochraně mezinárodních investic stojí velmi silně i fakt, že pojmovým znakem takového rozhodčího řízení je účast státu na straně jedné a na státu odlišného – cizího – subjektu na straně druhé. V této souvislosti lze, v podstatě jen v zájmu úplnosti, doplnit, že výlučně na mezinárodní úrovni existují i další rozhodčí řízení vznikající například ze sporu z mezinárodních transakcí mezi státem nebo státní orgánem na straně jedné a cizím subjektem na straně druhé.⁸⁸

Shora předjímaná mezinárodní nejednotnost ve vnímání vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení může dále způsobovat problémy při výkonu rozhodčích nálezů, což je jeden z nejvýznamnějších atributů rozhodčího řízení stavící jej nad jiné alternativní způsoby řešení sporů. Jak lze seznat z Newyorské úmluvy, cizí (*foreign*) rozhodčí nález (nikoliv tedy mezinárodní rozhodčí nález) je definován jako „rozhodčí nález vydaný na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jeho uznání a výkon.“⁸⁹ Newyorská úmluva dále specifikuje, že se aplikuje i na „rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.“⁹⁰ V důsledku toho může vzniknout situace, v níž rozhodčí nález, který jeden stát považuje za vnitrostátní (*domestic*), a to z důvodu, že se vztahuje na strany mající národnost toho daného státu, může být zároveň považován jiným státem, v němž se výkon rozhodčího nálezu

⁸⁷ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.20, 9.

⁸⁸ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.21, 9.

⁸⁹ Článek 1 odst. 1 Newyorské úmluvy.

⁹⁰ Článek 1 odst. 1 Newyorské úmluvy.

oprávněná strana domáhá, jako nález nikoliv místní (národní), neboť obsahuje mezinárodní prvek.⁹¹

⁹¹ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 1.28, 11.

3. DOKTRÍNY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

A. Vedoucí teoretické koncepce rozhodčího řízení

Odborná společnost v České republice i v zahraničí vede již delší dobu spor ohledně toho, jaká doktrína ovládá rozhodčí řízení. Teorie a praxe postupem času formulovala celkem čtyři doktríny – smluvní, jurisdikční, smíšená a autonomní.

Teorie smluvní (*contractual theory*) považuje rozhodčí řízení jako formu smlouvy. Zastánci smluvní doktríny tvrdí, že je to rozhodčí smlouva, která je základem rozhodčího řízení; rozhodčí řízení má proto zase jen povahu smlouvy. Role rozhodce je omezena toliko na splnění mandátu, který rozhodci smluvní strany svěřily a rozhodci neplní žádnou veřejnou funkci, jako soudci. Přesněji řečeno, rozhodčí řízení je „pouze smlouva vyhotovená rozhodci, kterou se strany zavázaly splnit“⁹². Smluvní doktrína klade důraz na autonomii vůle stran a zdůrazňuje, že strany mají rozhodující vliv na charakter arbitráže, výběr rozhodců, místo a dobu řešení sporů, pravidla řízení atd.⁹³

Zastánci teorie jurisdikční (*jurisdictional theory*) tvrdí, že rozhodci jsou „soukromými soudci“⁹⁴ a zdůrazňují roli vnitrostátních právních předpisů, které rozhodcům takovou pravomoc přiznali. Jurisdikční teorie klade primární důraz na roli vnitrostátních právních předpisů, především pak na právo místa sudiště.⁹⁵ Jurisdikční teorie potlačuje smluvní prvky a zejména

⁹² P. Merlin, 9 Recueil alphabétique des questions de droit 139, (1829) s 145 citovaný v A. Samuel, *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration* (1989) s 34.

⁹³ Více v N. Rozehnalová, *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition, Brno: Masaryk University, 2009.

⁹⁴ H. Motulsky, *Ecrits: Etudes et notes sur l'arbitrage* 46 (1974) v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009).

⁹⁵ Mann, *Lex Facit Arbitrum*, reprinted in, 2 Arb. Int'l 241 (1986).

roli rozhodčí smlouvy, a tvrdí, že samotná možnost konat rozhodčí řízení, pravomoc ustanovit rozhodce atd., se opírají o právní řád určitého státu.⁹⁶

V nedávné době se jurisdikční teorie začala rozvíjet a přejímat prvky z teorie smluvní, čímž vznikla teorie smíšená (*mixed theory*). Podle smíšené teorie je sice rozhodčí řízení odvozeno od rozhodčí smlouvy, právní základ rozhodčího řízení je však v procesních předpisech.⁹⁷ G. Sauser-Halla tvrdí, že arbitráž nemůže stát mimo právní systém. Musí existovat nějaké právo, které bude určovat možnost konání arbitráže, platnost rozhodčí smlouvy a účinky rozhodčího nálezu. Současně však je neopomenutelné, že arbitráž má svůj původ v soukromoprávní smlouvě. Vůle uzavřít smlouvu, vybrat si osoby rozhodující spor, ovlivnit průběh řízení, to vše je ve výlučném působení vůle stran. Oba prvky jsou současně v arbitráži neoddelitelně spojeny a jen jejich spojení jí dodává určitou podobu.⁹⁸

Konečně, někteří autoři nabádají, aby se teorie arbitráže posuzovala autonomně, a nikoliv jako buďto teorie smluvní nebo jurisdikční.

B. Smíšená nebo autonomní teorie jako rozhodující doktrína rozhodčího řízení?

Je nepochybně zajímavé sledovat diskusi o tom, která z uvedených vedoucích koncepcí ovládá rozhodčí řízení. O tom, že se jedná o komplexní otázku, svědčí roztržitost názorů jak na poli mezinárodního, tak českého vnitrostátního rozhodčího řízení. Důsledky debaty o předmětné otázce přitom

⁹⁶ Více v N. Rozehnalová, *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition, Brno: Masaryk University, 2009.

⁹⁷ Sauser-Hall, *L'Arbitrage de droit international privé*, 44-I Ann. Inst. Dr. Int'l 469, (1952) citovaný v A. Samuel, *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration* 60 (1989).

⁹⁸ Lew, J.D.M., Mistelis, L.A., Kroll, S. *Comparative International Commercial Arbitration*. Dordrecht: Kluwer International, 2003, s. 78-80 citovaný v. Rozehnalová, *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition, Brno: Masaryk University, 2009.

mají podle autora zásadní dopad, neboť každá z teorií předurčuje samotný charakter a základní principy rozhodčího řízení (např. postavení rozhodců a zdroj jejich pravomoci, vztah mezi stranami smlouvy a rozhodcem, rozhodné právo apod.).

Autor této práce nalézá v každé z uvedených teorií argumenty, které jsou správné a odůvodnitelné. Již proto se přiklání k teorii smíšené, neboť v rozhodčím řízení spatřuje prvky z obou teorií jurisdikční a smluvní, a přistupovat k charakteru arbitráže pod úhlem pohledu toliko jedné z obou teorií by bylo neúplné. Základní element rozhodčího řízení nepochybně představuje rozhodčí smlouva a rozhodčí nález je kvalifikovanou formou závazku, vytvořený v zastoupení stran. V tomto se autor ztotožňuje s konstantní argumentací Ústavního soudu⁹⁹, nemůže však akceptovat názor, který pomíjí rozhodující vliv státu na arbitráž, v České republice zastávaný například P. Rabanem.¹⁰⁰ Nelze totiž opomíjet fakta, že samotné právo uzavřít rozhodčí smlouvu, její existence a platnost a účinnost jsou založeny pozitivním právem. Podle názoru autora kombinuje rozhodčí řízení teoretické předpoklady pro efektivní řešení sporů s právně-politicky aprobovaným procesem. Je totiž nutné vést v patrnosti, že závazně a vykonatelně upravovat práva a povinnosti je prerogativem soudů a rozhodčí řízení zásadním způsobem zasahuje do této výlučné pravomoci. Nezbytnými předpoklady každého rozhodčího řízení je tedy existence zákonné derogace pravomoci soudů na rozhodce a uzavření platné a účinné rozhodčí smlouvy jakožto právního titulu, na jehož základě – avšak v mezích zákonného zmocnění – k derogaci dojde. Autor se sice ztotožňuje s tvrzením A. Bělohlávka, že „rozhodčí řízení je řízení sporné a rozhodci vykonávají rozhodovací pravomoc s tím, že tito řeší spor cestou nalézání práva“¹⁰¹, v rozporu

⁹⁹ Usnesení sp. zn. IV. ÚS 174/02; sp. zn. I. ÚS 339/02, sp. zn. III. ÚS 145/03, sp. zn. IV. ÚS 511/03; sp. zn. III. ÚS 166/05; sp. zn. II. ÚS 2169/07; sp. zn. II. ÚS 3059/08 a další.

¹⁰⁰ P. Raban, *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a zahraničí*, Praha: C. H. Beck, 2004.

¹⁰¹ A. Bělohlávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář, Praha: C. H. Beck, 2004.

s právními názory A. Bělohlávka, ale také Z. Kučery a K. Růžičky, předními českými zastánci jurisdikční teorie, má však autor za to, že pravomoc rozhodců je založena kombinací dohody stran a pravomoci delegované státem. Oba prvky, tj. existence práva, které opravňuje konat rozhodčí řízení a přítomnost vůle stran konat rozhodčí řízení, jsou neoddělitelně spojeny a pouze jejich kumulativní naplnění umožní řádné konání rozhodčího řízení. N. Rozehnalová, která taktéž zastává teorii smíšenou, zdůrazňuje mimo autonomie vůle účastníků řízení a rozhodců a procesní garance státu jak vůči řízení samému, tak vůči jeho výsledku, ještě aspekt spolupůsobení obecných soudů.¹⁰² Což je nepochybně prvek hodný zřetele. G. Born dokonce tvrdí, že je nemožné neposuzovat rozhodčí řízení jako hybrid kombinující elementy smluvní i jurisdikční teorie. Arbitráž nemůže být koncipována bez přijetí tohoto základního bodu: nemá smysl analyzovat rozhodčí smlouvu a její důsledky bez odkazu na právo a základní smluvní principy, stejně jako nemá smysl analyzovat funkci arbitráž, rozhodčí proces a rozhodčí nález bez odkazu na právo a principy konečného rozhodnutí a *res judicata*.¹⁰³

Autor této práce však zároveň uvažuje, zda vůbec tvrzená kombinace je v právní teorii či praxi možná a zda rozhodčí řízení není spíše řízením *sui generis*, tj. řízením autonomním na smluvní a jurisdikční teorii. Uvedené pochybnosti jsou relevantní zejména v mezinárodním rozhodčím řízení, neboť teorie smluvní a jurisdikční jsou spíše analogickými doktrínami, které poskytují základ pro úvahy, a nikoliv konečné řešení. Na rozhodčí řízení lze při větší míře abstrakce nahlížet jako na specifický způsob řešení sporů založený výhradně za účelem dosažení určitých cílů, kterých nelze dosáhnout jinak, tj. v rámci soudních řízení nebo dohodou stran. Skutečnost, že rozhodčí řízení bylo po staletí považováno za oddělený systém práva a ovládáno samostatnými právními předpisy, potvrzuje rovněž existence specifických

¹⁰² N. Rozehnalová, *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition, Brno: Masaryk University, 2009.

¹⁰³ Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) s 188.

právních instrumentů, jako například Newyorská úmluva, Vzorový zákon UNCITRAL, Panamská a Ženevská úmluva, Ženevský protokol a další.¹⁰⁴

¹⁰⁴ Srov. Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009) s 188–189.

4. ZÁKLADNÍ PRVKY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

A. Rozhodčí smlouva

(a) Definice rozhodčí smlouvy

Rozhodčí smlouva je základním kamenem rozhodčího řízení a její povaha ovlivňuje určení aplikovatelného práva a výběru kolizních norem v případě mezinárodních rozhodčích řízení. Z teoretického hlediska je rozhodčí smlouva vyjádřením souhlasu stran předložit svůj spor subjektu odlišnému od soudu. Strany sporu sice mohou rovněž uzavřít například smlouvu o mediaci, konciliaci, expertním posudku nebo jiné formě ADR, žádná z nich však nebude právním titulem pro konání rozhodčího řízení v režimu národních předpisů nebo mezinárodních úmluv (např. Newyorské úmluvy). Rozhodčí smlouva tedy v sobě spojuje prvek vůle stran podřídit spor pravomoci rozhodců a prvek přenesení pravomoci z obecných soudů na rozhodce.

Nyní je již ustálenou teorií, že rozhodčí smlouva je právní skutečností – průnik volných projevů stran v rámci jejich autonomie aprobované právem –, ¹⁰⁵ jejíž poměry se řídí právem hmotným, což nevyklučuje ani procesní pojetí rozhodčí smlouvy. ¹⁰⁶ Rozhodčí smlouva ve své podstatě tedy upravuje buďto způsob prosazování hmotných práv nebo postup v řízení anebo kombinace obojího, tj. ujednání o možném budoucím postupu při uplatňování práva. Takto lze definovat rozhodčí smlouvu v širším smyslu jakožto ujednání *pro futuro*, zatímco rozhodčí smlouva v užším smyslu je smlouva uzavírána teprve v průběhu konkrétního řízení. ¹⁰⁷

¹⁰⁵ Bělohávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 219.

¹⁰⁶ Srov. např. P. Raban, *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí*, Praha: C. H. Beck, 20014, s 53.

¹⁰⁷ Srov. např. Bělohávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 220.

V historické kontinuitě obsahuje současná právní úprava dva základní typy rozhodčí smlouvy: rozhodčí doložku (*arbitration clause*) a smlouvu o rozhodci (*submission agreement*). Ve smyslu ustanovení § 3 odst. 3 ZRŘ je rozhodčí smlouva ujednáním mezi subjekty soukromoprávního vztahu o tom, že konkrétní již vzniklý spor (smlouva o rozhodci), nebo všechny budoucí spory vzniklé z daného právního vztahu nebo vymezeného okruhu právních vztahů (rozhodčí doložka), budou posouzeny a rozhodnuty soukromoprávním subjektem, tj. jedním nebo více rozhodci. Je však na tomto místě v souvislosti se smlouvou o rozhodci třeba podotknout, že autor v zájmu srozumitelnosti následuje pojmenování tohoto druhého typu rozhodčí smlouvy obsažené v ustanovení § 2 odst. 3 písm. a) ZRŘ. Jak lze ovšem seznat, formulace „smlouva o rozhodci“ významově neodpovídá anglickému znění *submission agreement*. Autor má za to, že druhý typ rozhodčí smlouvy by měl být formulován jako „smlouva o předložení věci k rozhodčímu řízení“ nebo zkráceně „smlouva o rozhodčím řízení“.

Z časového hlediska vzniku sporu se rozhodčí doložky a smlouvy o rozhodci liší tím, že rozhodčí doložky předjímají vznik sporu v budoucnosti, zatímco smlouvy o rozhodci dopadají na již existující spory. Co do rozsahu bývají rozhodčí doložky kratší a smlouvy o rozhodci delší, tento aspekt však nemá žádný zásadní právní význam a ani není předmětem žádných právních ustanoveních. Důvod je čistě praktický a spočívá v tom, že rozhodčí doložky upravují rozhodčí řízení velmi stručně, neboť není jisté, jaké přesné spory v budoucnu vzniknou. Strany smluv většinou přijmou modelové znění rozhodčí doložky čistě jako formalitu bez vědomí všech důsledků, které pro ně akceptace rozhodčí doložky může znamenat. Naproti tomu znění smluv o rozhodci mohou být, v důsledku toho, že upravují již existující spor, přesně a zevrubně formulovaná okolnostem daného sporu a umožní zohlednit všechny procesní podmínky a okolnosti daného sporu.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Více v Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 2.03.

Rozhodčí doložka může být obsažena jak ve smlouvě hlavní, tak může mít charakter samostatného smluvního ujednání, které na smlouvu hlavní odkazuje. Uvedená definice koresponduje se Vzorovým zákonem UNCITRAL, který v článku 7 odst. 1 definuje rozhodčí smlouvu jako „dohodu mezi stranami řešit všechny nebo některé spory, které vznikly nebo které mezi nimi mohou vzniknout z určitého právního vztahu, ať už písemného nebo nikoliv, prostřednictvím rozhodčího řízení. Rozhodčí smlouva může být ve formě rozhodčí doložky obsažené ve smlouvě nebo ve formě samostatné smlouvy.“ Podle odst. 2 téhož článku musí být rozhodčí smlouva uzavřena písemně. Zatímco na mezinárodní úrovni není, jak bylo shora pojednáno, jednotná shoda ohledně pojetí vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení, stran rozhodčí smlouvy lze konstatovat, že trend jasně směřuje k sjednocení formulace rozhodčí smlouvy pod zorným úhlem textuálního vymezení rozhodčí smlouvy, který je obsažený ve Vzorovém zákonu UNCITRAL. Za této situace jsou státy, které přejaly definici rozhodčí smlouvy ze Vzorového zákona UNCITRAL beze změn. Příkladem lze poukázat na německý zákon o rozhodčím řízení¹⁰⁹, rakouský zákon o rozhodčím řízení¹¹⁰ a indický zákon o rozhodčím řízení¹¹¹.

Naproti tomu některé státy formulovaly vlastní definici rozhodčí smlouvy inspirující se *cum grano salis* zněním Vzorového zákona UNCITRAL. Poukázat lze kupříkladu na americký federální zákon o rozhodčím řízení¹¹², který v ustanovení § 2 odkazuje na „písemné ustanovení v jakékoliv [...] smlouvě [...] k urovnání sporů ze smlouvy nebo transakce prostřednictvím rozhodčího řízení“. Dále lze uvést anglický zákon o rozhodčím řízení z roku 1996, jenž v ustanovení § 6 odst. 1 pojímá rozhodčí smlouvu jako „dohodu řešit současné nebo budoucí spory (ať už ze smlouvy nebo jiné) prostřednictvím rozhodčího řízení“. Čínský zákon o rozhodčím řízení z roku 1994 v článku 16 stanoví, že rozhodčí smlouvy jsou rozhodčí

¹⁰⁹ Článek 1029 německého zákona o rozhodčím řízení z roku 1998.

¹¹⁰ Článek 581 rakouského zákona o rozhodčím řízení z roku 2006.

¹¹¹ Článek 7 zákona o rozhodčím a conciliačním řízení z roku 1996.

¹¹² U.S. FAA, 9 U.S.C.

doložky obsažené ve smlouvě a dále dohody o předložení věci k rozhodčímu řízení uzavřené v jiné písemné formě před nebo po vzniku sporu. Rozhodčí smlouva přitom musí obsahovat vyjádření vůle zvolit rozhodčí řízení, předmět rozhodčího řízení a určení arbitrážní komise. A v neposlední řadě francouzský občanský soudní řád v článcích 1442 a 1447 definuje rozhodčí smlouvu jako „dohodu, na jejímž základě se smluvní strany zavázaly řešit spory ze smlouvy prostřednictvím rozhodčího řízení“ a dále „dohodu, na základě které strany předložily již vzniklý spor k rozhodnutí jednomu nebo více rozhodců“.

Zbývající kategorií jsou státy, jejichž právní předpisy neobsahují ani částečnou definici rozhodčí smlouvy, jako třeba Belgie¹¹³, Švýcarsko¹¹⁴ nebo Japonsko¹¹⁵.

V zájmu úplnosti je vhodné uvést ještě definici rozhodčí smlouvy ve dvou stěžejních mezinárodních úmluvách. Evropská úmluva v článku I. odst. 2. písm. a) definuje rozhodčí smlouvu jako „rozhodčí doložku obsaženou ve smlouvě nebo smlouvu o rozhodci, přičemž smlouvy nebo smlouvy o rozhodci jsou podepsány stranami nebo obsaženy ve výměně dopisů, telegramů nebo dálkopisných sdělení, a ve vztazích mezi státy, jejichž zákony nevyžadují, aby rozhodčí smlouva byla učiněna písemnou formou, znamená jakoukoliv dohodu uzavřenou formou dovolenou těmito zákony.“ Newyorská úmluva pojímá rozhodčí smlouvu v článku II. odst. 1. a 2. jako „písemnou dohodu, podle níž se strany zavazují podrobit rozhodčímu řízení všechny nebo některé spory, které mezi nimi vznikly nebo mohou vzniknout z určitého právního vztahu či mimosmluvního, týkajícího se věci, jež může být vyřízena rozhodčím řízením.“ Přičemž „písemná dohoda zahrnuje rozhodčí doložku ve smlouvě nebo rozhodčí smlouvu, podepsanou stranami nebo obsaženou ve výměně dopisů nebo telegramů.“

¹¹³ Článek 1676-1678 belgického *Judicial Code*.

¹¹⁴ Článek 176-178 švýcarského federálního zákona o mezinárodním právu soukromém z roku 1987.

¹¹⁵ Článek 1 japonského zákona o rozhodčím řízení č. 138 z roku 2003.

(b) Podmínky platnosti rozhodčích smluv

Z právně teoretického hlediska je předpokladem platnosti rozhodčích smluv splnění čtyř podmínek. Rozhodčí smlouva musí mít především písemnou formu a musí se vztahovat na existující nebo budoucí majetkový spory. Dále je nutné, aby tyto spory vyplývaly z určitých právních vztahů a konečně, aby předmět těchto sporů byl arbitrabilní.

(i) Písemnost rozhodčí smlouvy

Ohledně první podmínky je třeba v bližších souvislostech uvést, že ustanovení § 3 odst. 1 ZRR, jakož i vnitrostátní předpisy dalších zemí, mezinárodní úmluvy a taktéž Vzorový zákon UNCITRAL vyžadují, aby rozhodčí smlouva měla písemnou formu. V tomto ohledu je třeba odkázat především na článek II odst. 2 Newyorské úmluvy, podle které pojem písemná smlouva zahrnuje rozhodčí doložku nebo smlouvu o rozhodci, podepsanou stranami sporu nebo obsaženou v korespondenci dopisů nebo telegramů. V důsledku revoluce způsobů komunikace na konci 20. století je ustanovení stran akceptace toliko dopisů nebo telefaxu částečně obsoletní. Tuto skutečnost reflektoval Vzorový zákon UNCITRAL, tím, že v článku 7 verze 1. nově upravil, že rozhodčí smlouva zachovává písemnou formu rovněž tehdy, jestliže je její obsah zachycený v jakékoliv formě, tedy bez ohledu na to, zda rozhodčí smlouva byla uzavřena ve formě písemné, ústní nebo na základě určitého úkonu. Požadavek písemné formy je dále naplněn i v případě elektronické komunikace, za předpokladu, že lze na obsah následně odkazovat. Elektronická komunikace je jakákoliv komunikace, kterou strany učiní prostřednictvím datových zpráv, což jsou informace vygenerované, odeslané, přijaté nebo shromažďované elektronickými, magnetickými, optickými či podobnými způsoby, včetně, nikoliv však výhradně, elektronická výměna dat, elektronická pošta, telegram, dálkopis nebo telekopie. Mimo to je rozhodčí smlouva v písemné formě rovněž tehdy, jestliže je obsažena v žalobě a ve vyjádření k žalobě, ve kterých je existence

rozhodčí smlouvy tvrzena jednou stranou a není popírána stranou druhou. Konečně, rozhodčí smlouva je písemná rovněž tehdy, jestliže se ve smlouvě odkazuje, ve formě klauzule, na dokument, v němž je rozhodčí smlouva obsažena.

Bylo by však mylné se domnívat, že za situace, kdy existence rozhodčí smlouvy tak zásadním způsobem zasahuje do výhradní pravomoci soudů rozhodovat spory, bylo upuštění od striktního požadavku písemnosti ponecháno bez odezvy. V moderních rozhodčích pravidlech se tak vytvořil nový požadavek, aby obsah rozhodčí smlouvy byl alespoň dohledatelný v určitých záznamech. Kupříkladu anglický zákon o rozhodčím řízení v článku 5. odst. 2. písm. c) požaduje, aby rozhodčí smlouva byla písemně prokazatelná. Toto ustanovení obsahuje dále třeba švýcarské právo. Přestože v moderním vývoji rozhodčího řízení začíná zřetelně převažovat obsah nad formou, neboť není podstatné, v jaké formě je rozhodčí smlouva uvedena, stále se požaduje alespoň písemný důkaz o existenci rozhodčí smlouvy.

Uvedený vývoj rozhodčího řízení však dosud nebyl reflektován českou právní úpravou. Podmínky platnosti rozhodčích smluv v prostředí českého práva jsou upraveny v ustanovení §3 ZOŘ. Z výslovného znění této právní úpravy lze dovodit, že pod hrozbou neplatnosti se vyžaduje písemná forma rozhodčí smlouvy. Ve srovnání s pravidly rozhodčího řízení jiných zemí, jak stručně uvedeno v předchozím odstavci, však české právo na roveň písemnosti staví pouze formu telegrafu, dálnopisu, elektronických prostředků, které umožňují zachytit obsah a určení osob, které rozhodčí smlouvy sjednaly a odkaz na smluvní podmínky. Z uvedeného vyplývá, že písemný důkaz o existenci rozhodčí smlouvy by nebyl dostačujícím pro účely zahájení rozhodčího řízení. Je politováníhodné, že české právo nenásledovalo moderní trend v rozhodčím řízení při velké novelizaci ZRŘ v roce 2014.

Dlužno ještě dodat, že postupem času a rozvojem judikatury se na mezinárodní úrovni zaujal názor, že za předpokladu, že rozhodčí smlouva je písemná, nezpůsobuje absence podpisu její neplatnost.¹¹⁶ Podle názoru A.

¹¹⁶ Obergericht of Basle, June 3, 1971' (1979) IV Ybk Comm Arb 309.

Bělohlávka je v českém právním prostředí požadavek podpisu nezbytnou podmínkou.¹¹⁷

(ii) Určitost právního vztahu

Další podmínkou platnosti rozhodčích smluv je, že spory vyplývají z definovaných majetkových právních vztahů. Z rozhodčích řízení, ať už vedených na vnitrostátní nebo mezinárodní úrovni, by bylo lze implikovat, že tyto právní vztahy musí mít kontraktuální povahu. To však není zcela přesné, neboť podle Newyorské úmluvy a Vzorového zákona UNCITRAL je postačující existence určitého právního vztahu, bez ohledu na to, zda vyplývá ze smluvního vztahu či nikoliv. Takto se vyslovuje i anglický zákon o rozhodčím řízení. Z logiky věci však vyplývá, že v každém případě musí existovat alespoň určitý smluvní právní vztah, ve kterém byla ujednána rozhodčí smlouva. Konkrétní spor předložený k rozhodnutí rozhodčímu tribunálu však může být rozhodován podle principů odpovědnosti za škodu nebo porušení smlouvy.¹¹⁸

Dalším důležitým aspektem je majetková povaha sporu. ZRŘ v ustanovení § 2 odst. 1 hovoří o *majetkových sporech mezi stranami*. Podle české odborné literatury může sporné řízení vzniknout jen mezi účastníky právních vztahů, mezi nimiž je spor o existenci či neexistenci vzájemných práv a povinností.¹¹⁹ Tato vzájemná práva a povinnosti musí být majetkového charakteru, přičemž česká odborná literatura chápe majetková práva a povinnosti velmi široce a může se jednat o všechny spory, které mají odraz v majetkové sféře účastníků právního vztahu.¹²⁰ Zejména je pak majetkový

¹¹⁷ A. Bělohlávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 234.

¹¹⁸ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 2.22.

¹¹⁹ Zejména A. Winterová, *Civilní právo procesní*, Linde Praha, 2002 s 355-378.

¹²⁰ K. Schelle, I. Schellová, *Rozhodčí řízení-historie, současnost a perspektivy*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002, s 48.

spor z majetkového vztahu, na základě něhož došlo nebo má dojít za úplaty k převodu věcného, závazkového nebo jiného práva nebo majetkové hodnoty, dále z majetkového vztahu, jehož předmětem je koupě najaté věci, využitá práva nebo jiné majetkové hodnoty, majetkový vztah vznikající v souvislosti s některým z předchozích právních vztahů v důsledku jeho změny nebo zániku anebo s ohledem na neplatnost nebo odporovatelnost.¹²¹ K. Růžička ještě doplňuje, že majetkové spory jsou rovněž spory, jejichž předmět lze vyjádřit v majetkových hodnotách.¹²²

(iii) Arbitrabilita sporu

Poslední podmínkou platnosti rozhodčích smluv je, že předmět sporu je arbitrabilní. Arbitrabilita sporu určuje, které typy sporu mohou být řešeny v rozhodčím řízení. Ještě než bude přikročeno k podrobnějšímu pojednání o jednotlivých typech sporu, zdá se jako nutné uvést, že principálně všechny spory jsou arbitrabilní. Nicméně právě proto, že rozhodčí řízení je ze své povahy soukromoprávním vyřešením sporů majícím v některých případech veřejnoprávní dopad, některé typy sporů jsou ponechány ve výhradní pravomoci obecných vnitrostátních soudů. Každý stát si tak sám určí podle vlastních politických, společenských a ekonomických pravidel, které typy sporů mohou být řešeny v rámci rozhodčího řízení a za jakých podmínek.¹²³

Takto lze odkázat kupříkladu na článek 2059 francouzského občanského zákoníku, podle něhož všechny osoby se mohou stát účastníky rozhodčího řízení ohledně svých práv, s nimiž mohou libovolně nakládat. Následující článek 2060 však limituje, jaké právní oblasti nejsou arbitrabilní, a to například rodinné právo a všechny věci mající veřejnoprávní přesah. Obdobně článek 1030 německého občanského soudního řádu upravuje, že

¹²¹ P. Hlavsa, Poznámky k rozhodčímu řízení. *Právní praxe v podnikání*, 1995, č 5, s 8.

¹²² K. Růžička, *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR*, Dobrá Voda u Pehlřimova: Aleš Čeněk, 2003, s 32.

¹²³ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 2.27.

jakýkoliv spor týkající se ekonomických zájmů může být předmětem rozhodčího řízení, stejně jako jakákoliv jiná práva a povinnosti neekonomické povahy, pokud s nimi mohou strany libovolně nakládat.

Český zákon o rozhodčím řízení ponechává stran arbitrability sporů smluvním stranám širokou možnost volby, které spory pověří k rozhodnutí rozhodčím tribunálům. Podle ustanovení § 2 ZRŘ je však podmíněné, že možnost volby je stranám ponechána pouze ohledně majetkových sporů, tedy obdobně, jako v případě německého zákona, ovšem za předpokladu, že by o těchto sporech mohly strany uzavřít smír. Veřejnoprávní přesah zákonodárce našel ve sporech vzniklých výkonem rozhodnutí, v incidenčních sporech a nově ve všech spotřebitelských sporech¹²⁴ a tyto tedy vyloučil z pravomoci rozhodčích tribunálů.

Novela ZRŘ navíc rozšířila objektivní arbitrabilitu, neboť spory, které jinak náležely do pravomoci jiných orgánů, a které byly doposud vyloučeny, jsou nyní umožněny být projednávány v rozhodčím řízení za předpokladu, že to stanoví zvláštní zákon (§2 odst. 1 ZRŘ). Podmínka rozšíření objektivní arbitrability je tedy vázána na přímou úpravu ve zvláštních předpisech, která umožní sjednávání rozhodčích doložek i ve sporech nenáležících obecně do pravomoci soudů. Například Český telekomunikační úřad je nadán pravomocí rozhodovat spory mezi operátory a tzv. účastnické spory.¹²⁵

Zastavme se tedy nyní u doktrinálního vymezení, které typy sporů jsou arbitrabilní. Z povahy věci lze v otázce arbitrability sporů především vyloučit spory trestněprávní, neboť se bezprostředně týkají veřejnoprávního statutu jedince nebo obchodní společnosti. Ze stejného důvodu konfliktu mezi soukromoprávním charakterem rozhodčího řízení a veřejnoprávní povahou insolvenčních sporů je problematické, zda jsou insolvenční spory arbitrabilní. V Evropské unii je na základě Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000, o insolventním řízení ponecháno na členských státech, aby si určily, v jaké míře budou insolvenční spory arbitrabilní. Poukázat lze

¹²⁴ Více v následující kapitole.

¹²⁵ Více A. Bělohávek: Změny v rozhodčím řízení, *Bulletin advokacie* 5/2012, str. 15.

především na právo německé a právo švýcarské, které zaujaly uvolněný přístup k této otázce. Naproti tomu v Anglii je situace složitější, neboť anglický insolvenční zákon¹²⁶ dává širokou diskreci *trustee in bankruptcy* (ekvivalent insolvenčního správce), aby rozhodl, zda určitou rozhodčí doložku akceptuje nebo ne. Ve Spojených státech lze rovněž spatřovat uvolněnější přístup k otázce arbitrability insolvenčních sporů. Historicky sice bylo rozhodování insolvenčních sporů výhradní pravomocí obecných soudů. Insolvenční soud v Massachusetts se však v roce 1987 jasně přiklonil k tendencím povolit režim arbitrability insolvenčních sporů, když rozhodl, že žaloba na zaplacení škody nepředstavuje žádnou zásadní právní otázku týkající se insolvenčního práva, a tudíž je takový spor arbitrabilní.¹²⁷ V současnosti tak ve Spojených státech platí, že „ryzí“ otázky související s insolvenčním právem nejsou arbitrabilní, zatímco všechny ostatní otázky by předmětem rozhodčího řízení mohly být.¹²⁸

V důsledku veřejného zájmu jsou dále z domény rozhodčího řízení vyloučeny spory o udělení nebo platnosti patentu nebo ochranné známky. Vyloučení arbitrability v právu duševního vlastnictví se však vztahuje pouze na zmíněný okruh udělování patentu nebo ochranných známek, a nikoliv na spory mezi vlastníkem patentu či ochranné známky a uživatelem patentu či ochranné známky na základě licenční smlouvy. Tyto spory z duševního vlastnictví jsou hojně řešeny prostřednictvím rozhodčího řízení, a to ze dvou hlavních důvodů. Zaprvé, právě spory z duševního vlastnictví jsou začasťe komplexní a vyžadují specifickou znalost oboru, kterou lze očekávat od úzkého okruhu odborníků. Zadruhé, princip důvěrnosti rozhodčích řízení hraje v rozhodčích řízení ohledně sporů z duševního vlastnictví důležitou roli, neboť umožní zachovat obchodní tajemství. Dlužno v souvislosti se spory z duševního vlastnictví ještě dodat, že spory ohledně autorských práv mohou

¹²⁶ Článek 107 Insolvency Act 1996 a článek 349A Insolvency Act 1986.

¹²⁷ *SONATRACH v Distrigas Corp*, 80 BR 606 (D Mass 1987).

¹²⁸ V. Lazic and F. Mantilla-Serrano, 'International Arbitration and Insolvency Proceedings' 11 *Arb Intl* 1 (1995), 69.

být bez omezení předloženy k rozhodnutí rozhodčím tribunálům, neboť autorská práva vznikají bez nutnosti registrace národních institucí.¹²⁹

Poslední kategorií jsou spory související se soutěžním právem. Tyto však byly oproti sporům trestněprávním, insolvenčním a sporům souvisejícím s udělením nebo platností patentu všeobecně akceptované jako spory arbitrabilní. Od rozsudku *Mors/Labinal*¹³⁰ z roku 1993, který byl potvrzen odvolacím soudem v roce 1999, ve Francii platí, že soutěžně právní spory jsou plně arbitrabilní. Rovněž tak ve Švýcarsku byly soutěžně právní spory potvrzeny Federálním Tribunálem v roce 1992 jako arbitrabilní.¹³¹ Ve Spojených státech arbitrabilita soutěžně právních sporů byla potvrzena již v roce 1985 v rozsudku ve věci *Mitsubishi*.¹³² Soudní dvůr v této otázce šel ještě dál, když shledal, že soutěžně právní spory jsou nejen arbitrabilní, ale že rozhodčí tribunály mají povinnost se jimi zabývat.¹³³ Podle Soudního dvora by bylo věci veřejného zájmu podle článku 81 *Treaty on the Functioning of the European Union* odmítnut výkon rozhodčího nálezu, který by soutěžně právní spory ignoroval.¹³⁴

(c) Rozhodčí smlouvy pro řešení sporů ze spotřebitelských smluv

V reakci na relativně nedávnou veřejnou debatu ohledně zneužívání rozhodčího řízení ve spotřebitelských sporech přistoupil český zákonodárce, srovnatelně s německým právem a při zohlednění Doporučení Komise (ES) č. 98/257/ES,¹³⁵ k regulaci formy a způsobu sjednávání rozhodčích smluv pro

¹²⁹ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 2.118 a 2.119.

¹³⁰ Cour d'Appel de Paris of 19 May 1993 [1993] Rev Arb 645.

¹³¹ Tribunal Fédéral, 28 April 1992 [1992] A SA Bull 368.

¹³² *Mitsubishi Motors Corp v Soler Chrysler Plymouth Inc*, 473 US 614, 105 S Ct 3346 (1985).

¹³³ Case C-126/97 (1999) XXIV Ybk Comm Arb 629.

¹³⁴ Srov. Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 2.120-2.125.

¹³⁵ A. Bělohávek, Změny v rozhodčím řízení, *Bulletin advokacie* 5/2012, str. 15.

řešení sporů ze spotřebitelských smluv. Český zákonodárce se nejprve rozhodl citlivou otázku řešení spotřebitelských smluv v rámci rozhodčího řízení vyřešit Novelou ZRR přísnější regulací (pod sankcí neplatnosti) procesu uzavírání rozhodčích smluv ve spotřebitelských smluv. Následně však přistoupil k drastičtějšímu zásahu v podobě absolutního vyloučení arbitrability spotřebitelských smluv. Tento způsob řešení spotřebitelských smluv v rozhodčím řízení se pokusily aplikovat rovněž ve Spojených státech, když v letech 2007, 2011 a naposledy v roce 2013 byl Kongresu předložen tzv. *Arbitration Fairness Act*, který by zneplatnil rozhodčí doložky,¹³⁶ a to nejen ve spotřebitelských sporech, ale rovněž ve sporech pracovníprávních, antimonopolních nebo lidskoprávních. Zmíněný předpis šel stran způsobů veřejnoprávní regulace rozhodčích omezení ještě dále, a kromě neplatnosti rozhodčích doložek by zakotvil pravidlo, podle něhož by o neplatnosti rozhodčích doložek nerozhodovali rozhodci samotní – což představuje zřetelný zásah do principu *competenc-competenc*, o němž bude pojednáno níže –, ale soudy.

Co se týče Novely ZRR, tak tato zakotvila nové podmínky pro uzavírání rozhodčích smluv ve spotřebitelských sporech, a to především v ustanovení § 3 odstavcích (3) až (6). Český zákonodárce především uložil pod hrozbou neplatnosti povinnost, aby rozhodčí smlouvy ve spotřebitelských smlouvách byly sjednány samostatně, a nikoliv jako součást podmínek, jimiž se řídí smlouva hlavní.¹³⁷ Samostatnost rozhodčí smlouvy bylo nutné chápat jako samostatný právní akt uzavření rozhodčí smlouvy na straně jedné a smlouvy hlavní, týkající se předmětu věci, na straně druhé, spíše než fyzické oddělení listin. Smyslem této úpravy bylo separovat rozhodčí smlouvu od ostatních ujednání mezi podnikatelem a spotřebitelem a tím zvýšit pozornost spotřebitele ohledně rozhodčí smlouvy.¹³⁸

¹³⁶ Zákon hovoří o neplatnosti *predispute arbitration agreement*, tedy smluv uzavřených před vznikem sporu, což by v teorii rozhodčího řízení měly být rozhodčí doložky.

¹³⁷ Ustanovení § 3 odst. 3 ZRR.

¹³⁸ Více Bělohávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 251.

Český zákonodárce rovněž uložil požadavek povinného vysvětlení následků rozhodčího řízení spotřebiteli, aby ten mohl posoudit všechny důsledky vyplývající z uzavření rozhodčí smlouvy.¹³⁹ Jednalo se o specifickou informační povinnost s cílem umožnit spotřebiteli, aby si uvědomil následky uzavření rozhodčí smlouvy. A. Bělohávek zákonnou dikci „vysvětlení všech následků rozhodčí doložky“ chápal tak, že podnikatel měl před uzavřením rozhodčí smlouvy povinnost spotřebiteli poskytnout informace o rozdílech mezi rozhodčím řízením a řízením před soudem. Přičemž mezi tyto rozdíly zahrnul aspekt soukromoprávního řízení, který vylučuje pravomoc obecných soudů a dále povahu rozhodčího nálezu mající přímou vykonatelnost a nemožnost věcného přezkumu soudem. A. Bělohávek měl rovněž za to, že by podnikatelé měli spotřebitele upozornit na význam jmenování rozhodce a na výběr rozhodce, který není zákonným soudcem, a dále na to, že rozhodci nejsou nadáni donucovací pravomocí. Informační povinnost měla dále podle A. Bělohávkova zahrnovat zdůraznění neveřejného charakteru rozhodčího řízení a upozornit na *legis arbitri*, tj. ZRŘ a vyloučení, resp. analogickou aplikaci pravidel aplikovatelných na řízení před soudy.¹⁴⁰ Zatímco uvedené vskutku právně kategoricky shrnovalo rozdíly mezi rozhodčím a civilním soudním řízením, autor této práce pochyboval, že ustanovení 3 odst. 4 ZRŘ splní požadovaný účel. Pokud by měl podnikatel definovat následky rozhodčí smlouvy komparací rozhodčího řízení s civilním soudním řízením a poukazovat na nemožnost věcného přezkumu a přímé vykonatelnosti, soukromoprávního charakteru a absence donucovací pravomoci rozhodců, bylo jen stěží možné očekávat, že by takové informace přiměly méně vzdělaného spotřebitele, aby si uvědomil skutečné následky rozhodčí doložky. Ohledně Novely ZRŘ autor opět narážel, pod úhlem anglosaské právní vyspělosti, na přehnaný formalismus a komplikovanou právní dikci kontinentálního práva. Stačilo, aby zákonodárce

¹³⁹ Ustanovení § 3 odst. 4 ZRŘ.

¹⁴⁰ Bělohávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 252–254.

uložil povinnost podnikateli, aby viditelně a na přehledném místě v rozhodčí smlouvě sdělil, že pokud mezi podnikatelem a spotřebitelem vznikne spor, rozhodne o tom konkrétní osoba a spotřebitel se nebude, až na výjimečné situace, moci proti rozhodnutí odvolat k soudu a rozhodnutí bude proti němu přímo exekučovatelné. Bylo by mylné se domnívat, že by spotřebitel četl a vnímal pojmy jako *legis arbitri* a uvažoval o tom, co by pro něj neveřejnost řízení nebo nedostatek donucovací pravomoci rozhodce znamenala. Oprostěme se od obecných abstraktních pojmů a nebojme se nazývat věci pravými jmény. Zaměřme se na problém a vyřešme ho jednoduchým postupem. Kdy a co má podnikatel sdělit spotřebiteli – jedna či dvě přesné věty v zákoně. Namísto toho by se kouzlem nechtěného vedla zdouhavá debata a mnozí podnikatelé by narazili před soudem na to, že neposkytli spotřebiteli ty správné informace, a ještě k tomu v „dostatečném předstihu“, pod čímž si lze představit a odůvodnit jakýkoliv časový horizont.

Uvedený problém částečně řešil následující odstavec (5), podle něhož rozhodčí doložka měla obsahovat pravdivé, přesné a úplné informace o a) rozhodci nebo o tom, že rozhoduje stálý rozhodčí soud, b) způsobu zahájení a formě vedení rozhodčího řízení, c) odměně rozhodce a předpokládaných druhých nákladů, které měly spotřebiteli v rozhodčím řízení vzniknout a o pravidlech pro jejich přiznání, d) místu konání rozhodčího řízení, e) způsobu doručení rozhodčího nálezu spotřebiteli a o f) tom, že pravomocný rozhodčí nález byl vykonatelný. Odstavec (5) navíc měnil okamžik ukončení rozhodčího řízení, neboť podle původní úpravy byl tímto momentem okamžit vydání nálezu nebo usnesení, zatímco nově rozhodčí řízení končilo až právní mocí rozhodčího nálezu. Tímto se podle A. Bělohávkova posílil princip autonomie stran možnosti sjednat způsob doručení rozhodčího nálezu.¹⁴¹

S účinností od 1. prosince 2016 se rozhodčí řízení v České republice vydalo novou cestou, která jde, pro nás tak typicky, opět proti trendu vývoje moderního rozhodčího řízení. Zákonem č. 258/2016 Sb. byla zrušena shora

¹⁴¹ Bělohávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 257.

uvedená kritéria pro sjednávání rozhodčích smluv ve spotřebitelských smlouvách a arbitrabilita spotřebitelských smluv byla, údajně ve snaze zákonodárce zamezit „predátorským“ praktikám nebankovních poskytovatelů úvěrů,¹⁴² definitivně vyloučena.

B. Rozhodné právo

Kvantitativně významná je právní nauka o odlišných systémech práva nebo právních předpisech aplikovatelných v rámci rozhodčího řízení. Tato otázka je stěžejní zejména v mezinárodním rozhodčím řízení, neboť zde se prolíná kategoricky pět odlišných systémů práva nebo právních předpisů. Zaprvé se jedná o právo aplikovatelné na rozhodčí smlouvu, zadruhé právo regulující existenci rozhodčího tribunálu a proces rozhodčího řízení (*lex arbitri*), zatřetí právo regulující merit rozhodčího řízení, tj. aplikovatelné hmotněprávní předpisy (*applicable* nebo také *governing law*), začtvrté nadnárodní předpisy, což představují *lex mercatori*, obchodní zvyklosti a pravidla ekvity (*soft law*) a konečně právo regulující uznání a výkon rozhodčích nálezů (o čemž autor pojedná níže v kapitole 5.).

(a) Právo regulující rozhodčí smlouvu

Přestože strany rozhodčí smlouvy ve většině případů definují, a to zejména v rozhodčí doložce, aplikovatelné hmotněprávní předpisy, tato volba práva směřuje výhradně na spory vyplývající z příslušné smlouvy hlavní, jejíž součástí je rozhodčí doložka, a nikoliv na spory, které mohou souviset s rozhodčí smlouvou. Téměř ve většině případů, kdy dojde ke sporu ohledně rozhodčí doložky a aplikovatelné právo nelze určit podle výslovné nebo implicitní volby aplikovatelných hmotněprávních předpisů, se právo aplikovatelné na rozhodčí doložku určí buďto podle práva sudiště (*law of the*

¹⁴² Vládní Závěrečná zpráva z hodnocení dopadů regulace dostupná na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=112848>>.

seat, lex arbitri), bez použití kolizních norem, což bylo vyloučeno i z věcné působnosti Římské úmluvy i nařízení Řím I, nebo podle práva regulující hlavní smlouvu, jejíž součástí je rozhodčí doložka.

Určení práva regulující rozhodčí smlouvu podle práva sudiště je primárně založeno na principu separability rozhodčí doložky od hlavní smlouvy, jejíž součástí je rozhodčí doložka. Podle tohoto nahlížení rozhodl anglický odvolací soud ve věci *C v D*, když určil, že anglické právo sudiště, konkrétně pak Zákon o rozhodčím řízení z roku 1996 (*Arbitration Act 1996*) se aplikuje na rozhodčí doložku i přesto, že hlavní smlouva se řídila právem státu New York.¹⁴³ Obdobně rozhodl obchodní tribunál v Bruselu ve věci *Matermaco v PPM Cranes*, když belgické právo aplikoval na otázku arbitrability, přestože hmotné právo bylo zvoleno právem státu Wisconsin. Obchodní tribunál přitom vycházel z interpretace Newyorské úmluvy a své rozhodnutí odůvodnil tak, že otázka, zda je daná věc arbitrabilní, by měla být rozhodována podle stejného práva určeného Newyorskou úmluvou, tedy podle *lex arbitri*.¹⁴⁴

Druhý proud názorů ohledně práva regulujícího rozhodčí doložku sice respektuje princip autonomie rozhodčí doložky na smlouvě hlavní, nicméně namítá, že tento princip neznamená naprostou nezávislost rozhodčí doložky na smlouvě hlavní, což například potvrzuje fakt, že akceptace smlouvy hlavní zakládá i akceptaci rozhodčí doložky.¹⁴⁵ Ve stejném duchu je vedena i argumentace, že rozhodčí doložka, byť *de iure* je samostatnou smlouvou, je *de facto* jednou z několika ustanovení ve smlouvě. Pokud tedy smluvní strany výslovně zvolí určité právo aplikovatelné na smlouvu, není důvod, aby jiné právo, které si strany nezvolily, bylo aplikovatelné na jedno z mnoha

¹⁴³ *C v D* [2007] EWHC 1541 (Comm).

¹⁴⁴ *Matermaco SA v PPM Cranes Inc.*(2000) XXV Ybk Comm Arb, 20 September 1999, Tribunal de Commerce, Brussels.

¹⁴⁵ *Matermaco SA v PPM Cranes Inc.*(2000) XXV Ybk Comm Arb, 20 September 1999, Tribunal de Commerce, Brussels.

ustanoveních.¹⁴⁶ Volbu práva na smlouvu hlavní lze podle některých komentátorů dokonce považovat za implicitní volbu práva aplikující se na rozhodčí doložku.¹⁴⁷

V souvislosti s vůlí smluvních stran lze ještě poukázat na třetí variantu určení práva aplikovatelného na rozhodčí doložku, která vznikla z per francouzských soudců. Jejím základem je společná vyjádřená vůle smluvních stran, podle které rozhodčí doložka zůstává právně nezávislá na různých vnitrostátních právních předpisech, které by v jiných jurisdikcích byly považovány za aplikovatelné. Existence a účinnost rozhodčí smlouvy se tak řídí podle závazných ustanoveních francouzského práva a je netřeba odkazovat na právní předpisy jiných států.¹⁴⁸

V zájmu úplnosti lze poukázat ještě na švýcarský model, který kombinuje shora uvedené v zájmu zachování platnosti rozhodčí doložky, kterou určuje buďto podle práva určeného stranami rozhodčí doložky nebo podle práva regulujícího merit sporu, zejména pak práva, podle kterého se řídí smlouva hlavní, anebo podle švýcarského práva.¹⁴⁹

Předmětná otázka je v českém právu s účinností od 1. ledna 2014 řešena v ustanovení § 117 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (MPS), který nahradil ustanovení § 36 ZRŘ. Ustanovení § 117 odst. 1 MPS stanoví, že přípustnost rozhodčí smlouvy se bude posuzovat podle českého právního řádu. A. Bělohlávek vhodně upřesňuje, že tuto kolizní normu lze aplikovat pouze v případě, že řízení probíhá na území České republiky, přestože tuto podmínku MPS nestanoví.¹⁵⁰ Ostatní náležitosti rozhodčí

¹⁴⁶ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.12.

¹⁴⁷ Lew, 'The Law Applicable to the Form and Substance of the Arbitration Clause', ICCA Congress Series No 14, 1998, Paris, para 136.

¹⁴⁸ *Municipalité de Khoms El Mergeb c/ Sté Dalico*, Cass. Civ. 1ère, 20 December 1993, Rev arb, 1994, 116; překlad profesor Gaillard v *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International, eds, 1999), para 437.

¹⁴⁹ Článek 178 odst. 2 švýcarský federální zákon o mezinárodním právu soukromém.

¹⁵⁰ Bělohlávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1281.

smlouvy se však posuzují podle *lex fori*, což posiluje autonomii stran ohledně místa řízení. Podle druhého odstavce § 117 platí pro formu rozhodčí smlouvy právo rozhodné pro ostatní náležitosti rozhodčí smlouvy; stačí však, jestliže bylo učiněno zadost právnímu řádu místa nebo míst, kde došlo k projevu vůle. Podle českého práva se tedy právo rozhodné pro rozhodčí smlouvu určí podle místa sudiště, a nikoliv podle práva, které ovládá hlavní smlouvu upravující hmotněprávní stránku. Tento přístup k určení rozhodného práva pro rozhodčí smlouvu je ve světě převládající.

(b) Právo regulující rozhodčí řízení – *lex arbitri*

Předjímaná noticka o multiplicitě práv dopadající na mezinárodní rozhodčí řízení je způsobená, mimo odlišnou národností stran sporu, tím, že sudiště je povětšinou situované na neutrální půdě. Z toho důvodu procesní právo rozhodčího řízení, *lex arbitri*, tak bude odlišné od hmotného práva, podle něhož se řídí předmětná smlouva. Takto bude například rozhodčí tribunál se sídlem v Londýně povinen dle volby práva aplikovat na sporné otázky z kupní smlouvy mezi italským odběratelem a německým dodavatelem hmotné právo státu New York. Samotný proces rozhodčího řízení však bude podléhat právním předpisům státu, ve kterém sídlí rozhodčí tribunál, v daném případě tedy anglickým právním předpisům.

Střežový termín *lex arbitri* (*lex loci arbitri*) vyjadřuje soubor pravidel regulující rozhodčí řízení a záměry stran rozhodčí smlouvy, jakým způsobem se má rozhodčí řízení vést. Takto bude *lex arbitri* upravovat zejména definici rozhodčí smlouvy, výčet sporů, které jsou arbitrabilní, způsob ustanovení rozhodčího tribunálu, základní zásady rozhodčího řízení, požadavky na písemná podání účastníků, pravidla vedení ústních jednání, pravomoci rozhodců, formu a podmínky platnosti a závaznosti rozhodčích nálezů a jiné. Příslušný aplikovatelný procesně právní předpis dále obsahuje pravidla upravující předběžná opatření, jakož i pomocnou a kontrolní roli obecných

soudů.¹⁵¹ Záleží přitom na vůli zákonodárce, jaká procesně právní pravidla stanoví pro rozhodčí řízení na území daného státu. Některé státy, jako například Švýcarsko či Francie, přijaly speciální právní předpis upravující zvláště vnitrostátní a zvláště mezinárodní rozhodčí řízení.

Volba *lex arbitri* může mít v několika ohledech zcela zásadní dopad. Právo dle místa sudiště totiž může přiznat rozhodcům či soudcům oprávnění, které smluvní strany neočekávaly, jako například právo sloučit dvě či více rozhodčích řízení s obdobným předmětem sporu do jednoho řízení, a to i proti vůli stran. *Lex arbitri* může také zásadním způsobem určovat rozsah intervence obecných soudů v rámci nařízení nebo výkonu rozhodčím tribunálem nařízeného mezitímního opatření. *Lex arbitri* se může dostat i do konfliktu s národním právem ohledně okruhu sporů, které jsou arbitrabilní, neboť kupříkladu anglické či švýcarské právo je liberálnější než francouzské právo v oblasti arbitrability duševně právních sporů.¹⁵²

Ze shora uvedeného je zřejmé, že *lex arbitri* upravuje základní zásady a aspekty rozhodčího řízení, spíše než detailní pravidla samotného procesu. Tato pravidla jsou začasť ujednána již v rozhodčí doložce, a to převážně odkazem na ustálená pravidla vydávaná rozhodčími tribunály, jako například Rozhodčí pravidla ICC, Rozhodčí pravidla UNCITRAL nebo Rozhodčí pravidla LCIA. V případě absence volby smluvními stranami jsou pravidla určena rozhodčím tribunálem.¹⁵³ Zdá se však nutným dodat jako jemné připomenutí, že nelze zaměňovat právo rozhodčího řízení, tj. *lex arbitri*, které je pro strany závazné i proti jejich vůli a zvolená pravidla rozhodčího řízení, která si strany mohou libovolně upravit.

Moderní předpisy *lex arbitri*, stejně jako české právo v ustanovení § 19 ZRŘ, připouští, aby si strany dohodly vlastní procesní pravidla. Touto dohodou jsou rozhodci vázání, pokud neodporuje základním zásadám rozhodčího řízení a jestliže byla uzavřena před konstituováním rozhodčího

¹⁵¹ *Smith Ltd v H International* [1991] 2 Lloyd's Rep 127.

¹⁵² Více v Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.43-3.44.

¹⁵³ Toope, *Mixed International Arbitration* (Grotius Publications, 1990), 41.

fóra.¹⁵⁴ Dohoda o postupu řízení je ve srovnání s rozhodčí smlouvou, která má spíše hmotněprávní charakter, čistě procesní smlouvou. Jak správně srovnává obě smlouvy A. Bělohlávek, rozhodčí smlouva působí pouze *inter parters*, zatímco v dohodě o postupu řízení se rozhodci stávají aktivními činiteli.¹⁵⁵ Dlužno však dodat, že volba sudiště vždy implikuje i volbu mandatorních procesních předpisů, přestože si strany zvolily jiné procesní předpisy. Ty nelze vyloučit ani za situace, kdy si strany ujednají sudiště v jednom státě, například ve Švédsku, ale za aplikovatelný procesně právní předpis si zvolí právo jiného státu, například právo anglické. V takovém případě by se teoreticky v daném rozhodčím řízení aplikovaly dvojí procesně právní předpisy, tj. Švédska i Anglie. Je však jen stěží pochopitelné, z jakého důvodu by strany učinily tuto odlišnou volbu procesně právních předpisů, a vskutku není známo mnoho případů, kdy by tak strany učinily, při vědomí komplexity rozličných procesně právních předpisů a potíží, které by takovou volbou vznikly. Pokud by i přesto strany rozhodčí smlouvy takovou volbu učinily, lze předpokládat, že obecné soudy státu, jehož procesní předpisy si strany zvolily, ve shora uvedeném modelovém případě tedy anglické soudy, by neměly pravomoc v daném rozhodčím řízení z důvodu nedostatku teritoriální působnosti.¹⁵⁶

Specifický režim v oblasti aplikovatelného práva platí pro otázku arbitrability sporu, která je v českém právu upravena v ustanoveních § 1 a 2 ZRŘ. Takto mohou být na území České republiky projednávány, bez ohledu na dohodu stran, pouze ty spory, které jsou podle českého práva arbitrabilní. Strany se však mohou dohodnout o dalších otázkách rozhodčí smlouvy, které nemají na arbitrabilitu vliv (viz předchozí kapitola). Daná česká právní úprava koresponduje s mezinárodně kogentní teorií přístupu k arbitrabilitě v mezinárodním rozhodčím řízení, podle níž je arbitrabilitu nutné posuzovat

¹⁵⁴ Bělohlávek, A., *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 550.

¹⁵⁵ Tamtéž, s 1255.

¹⁵⁶ *Naviera Amazonia Peruana SA v Compania Internacional de Seguros de Peru* [1988] 1 Lloyd's Rep 120.

přímo podle kogentních norem *lex arbitri*, bez použití kolizních norem a bez vůle stran. Tento přístup zaujímá taktéž francouzské či švýcarské právo. V mezinárodním rozhodčím řízení se rozlišuje ještě teorie kolizní, podle níž při zkoumání, zda je spor arbitrabilní, je nutné nejprve určit podle kolizních norem rozhodné právo, a teorie procení, která chápe arbitrabilitu jako institut procesního práva.¹⁵⁷

(c) Hmotněprávní předpisy – *governing law*

V případech vnitrostátního rozhodčího řízení bude aplikovatelné hmotné právo (*the applicable law, the substantive law, the governing law*) většinou právo daného státu a rozhodčí tribunály nebudou mít problém zvolit a aplikovat příslušné hmotněprávní předpisy. Jiná situace však nastane, přistoupí-li do právního vztahu mezinárodní prvek, čímž se smlouva stane subjektem dvou i více vnitrostátních právních řádů. Ty jsou začasť odlišného obsahu a kontradiktorních ustanovení. Jednou z prvotních úloh rozhodčího tribunálu tak bude určit příslušné hmotněprávní předpisy, které budou řešený právní vztah upravovat.

Je všeobecně přijatý právní názor, že strany mezinárodních obchodních smluv jsou oprávněny zvolit si aplikovatelné hmotné právo (*lex electa*). Volba práva z časového hlediska směřuje na dobu vzniku sporu z příslušné smlouvy. Tato doktrína smluvní volnosti (*the doctrine of party autonomy*) byla přijata ve většině států kontinentálního právního řádu i anglosaského právního řádu a je zakotvena v stěžejních předpisech i pravidlech rozhodčí řízení, tj. ve většině rozhodčích řádů mezinárodních rozhodčích tribunálů, ve Vzorovém zákonu UNCIRAL a jiné. Je přitom zajímavé sledovat, že přijetí této doktríny nepředcházela žádná kampaň či incentive ze strany nadnárodních institucí, ale jednalo se o výsledek „oddělené, současné a

¹⁵⁷ Srov. A. Bělohlávek, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1266-1269.

pragmatické evoluce v rámci různorodých vnitrostátních pravidlech mezinárodního práva soukromého¹⁵⁸.

Volba práva v rozhodčím řízení probíhající na území České republiky je od 1. ledna 2014 upravena ustanovením § 119 MPS, tedy podle kolizních předpisů *lex fori*, podle něhož právem rozhodným pro spor je právo zvolené stranami. Pokud strany toto právo nezvolily, určí je rozhodci na základě ustanovení tohoto zákona. Ke kolizním ustanovením rozhodného práva lze přihlídnout jen tehdy, jestliže to vyplývá z volby práva učiněné stranami. Jestliže strany k tomu rozhodce výslovně pověřily, mohou rozhodci rozhodnout spor podle zásad spravedlnosti. Autonomie stran související s volbou práva je začasťe limitována požadavkem na dobrou víru stran. Volba práva by přitom neměla být v rozporu s veřejným zájmem a závaznými normami země, s níž má smlouva nejužší vztah (např. daňové předpisy nebo pravidla hospodářské soutěže).¹⁵⁹ Volba práva v České republice může být navíc omezena mezinárodně kogentními normami podle Římské úmluvy, resp. Řím I.¹⁶⁰

Smluvní strany by měly při volbě práva postupovat s patřičnou péčí a uvážením, přičemž je žádoucí, aby smluvní strany dosáhly dohody o aplikovatelném právu, neboť ta je základem právního rámce pro posouzení práv a povinností v případě vzniku sporu. Je procesní zvyklostí rozhodčích tribunálů v první řadě definovat aplikovatelné právo. Rozhodčí tribunály se tedy *a priori* zabývají tím, zda došlo k volbě práva. Volba práva může být učiněna především výslovně ve smlouvě. Pokud tak strany neučinily a rozhodné právo si *expressis verbis* neujednaly, rozhodčí tribunály obvykle hledají implicitní (*tacit*) volbu práva. Podmínkou je ovšem úmysl smluvních

¹⁵⁸ Lew, *Applicable Law in International Commercial Arbitration* (Oceana Publications and Sigthoff & Noorthoff, 1978), 75.

¹⁵⁹ Srov. např. *Soleimany v Soleimany* [1999] QB 785, kde anglický odvolací soud odmítl vykonat rozhodčí nález, kdy předmět příslušné smlouvy nebyl v rozporu s aplikovatelným právem, ale byla v rozporu s anglickým právem.

¹⁶⁰ A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1302.

stran volbu rozhodného práva provést, neboť rozhodčí tribunál není oprávněn dovozovat volbu práva za situace, kdy strany smlouvy neměly jasný úmysl volbu práva provést.¹⁶¹ V takovém případě – absence výslovné nebo implicitní volby práva –, rozhodčí tribunál začasťe určí aplikovatelným právem právní řád státu, který je nejvíce spjat se smlouvou, nebo právní řád státu, ve kterém si strany ujednaly sudišťe (*qui indicem forum elegit jus*). Tento postup je ovšem možný za situace, kdy kolizní normy práva státu, v němž si strany ujednaly sudišťe, volbu rozhodného práva ponechávají na svobodné vůli rozhodců. Kolizní normy většiny států obsahují různá pravidla volby rozhodného práva.

Množina, z níž smluvní strany mohou vybrat aplikovatelné hmotné právo, je tvořena rozlišnými systémy práva. Smluvní strany mohou předně zvolit vnitrostátní právní předpisy. Volba práva dále může směřovat na mezinárodní právo veřejné včetně všeobecných principů práva nebo v režimu kolidujících právních předpisů (*concurrent laws*). Významným systémem hmotněprávních předpisů dostupných pro smluvní strany jsou nadnárodní právní předpisy sestávající se především z *lex mercatoria* a nepsaných obchodních zvyklostí. Konečně posledním systémem práva jsou pravidla ekvity (*equity*).¹⁶²

Vnitrostátní právní předpisy jsou nejčastější volbou práva, neboť nabízí ucelený a navzájem propojený systém existujících a psaných pravidel a principů, která jsou konstruována ve snaze nabídnout řešení pro všechny právní problémy. Volba vnitrostátního práva dále poskytuje žádoucí dávku jistoty, neboť procesem právní interpretace mohou zkušení právní poradci nabídnout odhad šancí na úspěch ve sporu. Smluvní strany mohou zvolit vnitrostátní právo státu, k němuž jedna ze smluvních stran přináleží nebo právo neutrálního třetího státu. Ve snaze předejít nerovným ustanovením začaly smluvní strany implementovat do smluv rozmanité klauzule, jako

¹⁶¹ Dicey, Morris & Collins, *The Conflict of Laws* (14th edn, Sweet & Maxwell, 2000), 1541.

¹⁶² Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.107.

například přezkumná klauzule (*revision clause*), stabilizační klauzule (*stabilisation clause*), klauzule aplikující se na případy nepředvídatelného ztížení plnění (*hardship clause*) nebo zásahu vyšší moci (*force majeure clausei*), a to s cílem zachovat rovnost práv a povinností ve smluvním závazkovém vztahu.¹⁶³

K volbě mezinárodního veřejného práva se nejčastěji přistupuje ve smlouvách mezi státy a pro účely této práce se není třeba tímto zabývat. Rovněž tak doktrína kolidujících právních předpisů dopadá na smluvní vztahy, kde jednou ze stran je stát. Tato doktrína zabraňuje nekalé nebo libovolné změně vnitrostátních právních předpisů smluvním státem, tak, že právo státu bude aplikovatelné pouze do té míry, do jaké je v souladu s mezinárodním právem, všeobecnými principy práva nebo jiným systémem minimálních standardů.

(d) *Lex mercatoria* a pravidla ekvity

Moderní znění *lex mercatoria* (právo kupců nebo též právo kupecké, ang. *law merchant*) je souborem práv a zvyklostí, která se vyvinula v rámci mezinárodního obchodu.¹⁶⁴ *Lex mercatoria* nejsou výsledkem zákonodárného procesu, ale postupu sjednocení spontánně vzniklých obyčejových pravidel. Jakkoliv se takový vývoj systému práva může jevit originárním pod zorným úhlem právní teorie, v praxi se rozhodčí tribunály potýkají s potíží, jakým způsobem zjistit obsah *lex mercatoria*, mají-li záměrem jejich aplikace na konkrétní skutkové okolnosti. Za účelem zjištění obsahu *lex mercatoria* se vyvinuly dvě metody. První, tzv. metoda seznamu (*the list method*), je souborem kodifikačních snah reprezentovaných především *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts* (dále jen „*UNIDROIT Principles*“) a *1998 Principles of European Contract*

¹⁶³ Více v Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.108-3.117.

¹⁶⁴ Professor Goldman, '*Lex Mercatoria*', *Forum Internationale*, No 3 (Nov 1983).

Law a tzv. plíživou kodifikací (*creeping codiciation*) profesora Bergera, která kritizuje *statický element* a kodifikační tuhost zmíněných institutů a snaží se o zachování flexibility reflektující neustálý vývoj mezinárodního obchodu.¹⁶⁵ Druhá, tzv. funkční metoda (*functional method*), považuje *lex mercatoria* za způsob, jak zjistit příslušné právo nebo princip po vzniku právního sporu nebo právní otázky. Podle předního zastávce profesora Gaillarda spočívá výhoda funkční metody v tom, že na každou právní otázku lze nalézt odpověď.¹⁶⁶

V praxi se však využívá především první metoda, neboť nabízí seznam konkrétních a použitelných pravidel. Takto lze kupříkladu poukázat na postup ICC rozhodčích tribunálů, které za účelem zjištění obecných právních principů odkazují na *UNIDROIT Principles*.¹⁶⁷ Významné v oblasti nadnárodních pravidel jsou dále obchodní zvyklosti. Ty jsou aplikovatelné nejen v případě jejich explicitní volby smluvními stranami, ale taktéž vždy, rozhoduje-li se spor podle Rozhodčích pravidel ICC nebo Vzorového zákona UNCITRAL. Obligatorní aplikaci obchodních zvyklostí pojaly i některé vnitrostátní právní předpisy, jako například Nizozemský rozhodčí zákon z roku 1986. Podle K. Růžičky je však nutný vysoce citlivý přístup k používání mezinárodních zvyklostí a taková dohoda podle N. Rozehnalové nezbavuje rozhodce povinnosti určit rozhodné právo.¹⁶⁸

Volbu pravidel rozhodování podle ekvity opravňuje rozhodčí tribunál v situaci, kdy rozhodčí smlouva obsahuje ekvitní klauzuli urovnat daný spor na základě toho, co rozhodčí tribunál považuje za správné a rozumné (*fair and reasonable*), spíše než na základě práva. Jinými slovy, rozhodčí tribunál

¹⁶⁵ Více v Professor Berger, *The Creeping Codification of Lex Mercatoria* (1999), 212.

¹⁶⁶ Professor Gaillard, 'Transnational law: a legal system or a method of decision-making' (2001) 17 *Arb Intl* 62.

¹⁶⁷ Molineaux, 'Applicable law in arbitration—The coming convergence of civil and Anglo-Saxon law via Unidroit and lex mercatoria' (2000) 1 *Journal of World Investment* 130.

¹⁶⁸ K. Růžička a N. Rozehnalová cit. v A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1305.

by měl rozhodovat jako *amiable compositeurs*.¹⁶⁹ Rozsah pravomoci rozhodovat podle pravidel ekvity je předmětem několika interpretačních pokusů. Zaprvé, rozhodčí tribunál může při aplikaci právních předpisů relevantních na daný spor ignorovat pravidla, která jsou čistě formalistická (např. požadavek specifické formy smlouvy). Zadruhé, rozhodčí tribunál může, opět při aplikaci právních předpisů relevantních na daný spor, ignorovat pravidla, která jsou příliš přísná nebo nespravedlivá. Zatřetí, rozhodčí tribunál by měl rozhodovat podle obecných principů práva. Začtvrté, rozhodčí tribunál může zcela ignorovat jakékoliv právní předpisy a rozhodnout předmět sporu podle svého uvážení. Nutno dodat, že poslední z uvedených interpretačních pokusů je všeobecně odmítán s poukazem na to, že i rozhodčí tribunál rozhodující podle pravidel ekvity musí jednat v mezích obecně přijatých právních principů.¹⁷⁰ S prvním ani druhým názorem se autor neztotožňuje, neboť rozhodování podle pravidel ekvity samo o sobě vylučuje aplikaci pozitivního práva, zatímco první i druhý názor vyžaduje, aby se rozhodci řídili aplikovatelným právem. Autor taktéž odmítá čtvrtou teorii, neboť rozhodování podle pravidel ekvity zajisté nedává rozhodcům právo rozhodovat libovolně. Autor této práce se proto ztotožňuje s třetí tezí, neboť obecné principy práva mohou nejlépe naplnit pojem ekvity.

K rozhodování sporu podle zásad spravedlnosti opravňuje strany i ZRŘ v ustanovení § 25 odst. 3. Podle A. Bělohávka však takový postup nesmí překročit rámec zásad právního řádu České republiky a limity veřejného pořádku, strany musí výslovně rozhodce zmocnit k rozhodování podle zásad spravedlnosti a takové rozhodování nelze zaměňovat za postup ve smířcím řízení nebo podle ustanovení § 24 odst. 1 ZRŘ.¹⁷¹ Rozhodování podle zásad

¹⁶⁹ Více Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.198.

¹⁷⁰ Více Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 3.199.

¹⁷¹ A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 928.

spravedlnosti bylo v tuzemsku vyloučeno ve spotřebitelských sporech, v době, kdy spotřebitelské spory byly arbitrabilní.

C. Rozhodci a rozhodčí soudy

(a) Osoba rozhodce

Podle ustanovení § 4 odst. 1 ZRŘ může být rozhodcem občan České republiky, který je zletilý, bezúhonný a plně svéprávný, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. Jedná se o zákonný zásah do autonomie vůle, který vymezuje kontury, v nichž strany mohou zvolit osobu rozhodce, a který je zároveň paralelní kritériím ujednaným ve smlouvě, jako například kvalifikace, zkušenosti apod. Ve srovnání s moderními právními úpravami rozhodčího řízení vyspělých států je česká právní úprava stran podmínek kladených na osobu rozhodce přísná.

Takto lze namítat ihned u prvního požadavku na osobu rozhodce, že ve většině vyspělých zemí mohou smluvní strany zvolit za osobu rozhodce i právnickou, a nejen fyzickou osobu. Další problematickou zákonnou podmínkou v ustanovení § 4 odst. 1 ZRŘ je navazující požadavek občanství České republiky. Uvedené omezení je v rozporu s moderní naukou, vnitrostátními právními předpisy v některých zemích západní Evropy, např. Nizozemí a Belgie, i většinou mezinárodních rozhodčích pravidel, včetně Vzorového zákona UNCITRAL. Tento v článku 11 odst. 1 stanoví, že žádná osoba by neměla být omezena v jednání jako rozhodce z důvodu cizí národnosti, pokud není smluvními stranami ujednáno jinak. Pokud by zákonné omezení účasti cizozemských rozhodců bylo aplikováno na mezinárodní rozhodčí řízení konané v České republice, bylo by takové omezení v rozporu s články 2 a 5 Newyorské úmluvy, článkem 2 Meziamerické úmluvy o mezinárodní obchodní arbitráži z roku 1975 – Panamské úmluvy (dále jen „Panamská úmluva“) a článkem 3 Evropské úmluvy.

Podmínky zletilosti, bezúhonnosti a svéprávnosti jsou standardní požadavky ve většině evropských zemí. ZRŘ naproti tomu neobsahuje obecný požadavek právního vzdělání rozhodců, což např. vyžaduje polská právní úprava rozhodčího řízení, ani zákaz, že rozhodcem nemůže být soudce obecného soudu, což zakazuje např. španělská právní úprava. ZRŘ nestanoví ani zákaz jmenování rozhodce pouze jednou ze stran, což vylučuje např. belgická právní úprava.

Specificky novým kritériem, který byl kladen na osobu rozhodce řešící spory ze spotřebitelských smluv, byl zápis v seznamu rozhodců vedeném Ministerstvem spravedlnosti dle dnes již zrušeného ustanovení § 4 odst. 3 ZRŘ, a dále požadavek bezúhonnosti, který se připojil k obecným podmínkám zletilosti a plné způsobilosti k právním úkonům. Z ustanovení § 40b) odst. 1 ZRŘ vyplývalo, že na zápis do seznamu rozhodců byl právní nárok v případě, že uchazeč splnil zákonné podmínky. A. Bělohávek se však v této souvislosti tázal, zda bylo legitimní požadovat vysokoškolské vzdělání v oboru právo, jestliže takový požadavek nebyl výslovně uveden v § 1 ZRŘ a tento kvalifikační předpoklad odůvodňoval politickým tlakem při přijímání Novely ZRŘ. A. Bělohávek dospěl k závěru, že uvedené kvalifikační kritérium sice bylo zákonné, nabádal však, aby v zájmu „legislativní čistoty a přehlednosti normativů“ byly veškeré kvalifikační podmínky uvedeny v § 4 odst. 4 ZRŘ.¹⁷² V této souvislosti lze uvést, že autor této práce nesouhlasil s kvalifikačním požadavkem právního vzdělání a považoval jej za zásah do principu autonomie vůle stran. Ostatně požadavek právního vzdělání autor nalézal pouze ve španělském právním řádu; právní řády západních států tento požadavek neobsahují, přičemž nejvolnější režim z hlediska požadavků kladených na osobu rozhodce se zdá býti v Anglii, kde *1996 Arbitration Act* neobsahuje žádné kvalifikační předpoklady. Diskuse na uvedené téma nemá ovšem po přijetí zákona č. 258/2016 Sb. nadále smysl.

¹⁷² A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 321.

(b) Určení, jmenování a vyloučení rozhodců

Podle ustanovení § 7 odst. 7 ZRŘ má rozhodčí smlouva zpravidla určit počet i osoby rozhodců anebo stanovit způsob, jak počet i osoby rozhodců mají být určeny. Rozhodce může být určen i stranami dohodnutou osobou nebo způsobem uvedeným v pravidlech pro rozhodčí řízení podle § 19 odst. 4. Konečný počet rozhodců musí být vždy lichý. Určení počtu rozhodců je rozhodující otázkou v každém rozhodčím řízení a má zásadní dopad jak na průběh rozhodčího řízení, tak na rozhodčí nález. Princip autonomie stran, stejně jako u ostatních aspektů rozhodčího řízení, hraje zásadní roli i při volbě počtu rozhodců. Textové vyjádření tohoto principu v ustanovení § 7 ZRŘ respektuje jak mezinárodní úmluvy (např. Newyorskou úmluvu), tak Vzorový zákon UNCITRAL.¹⁷³ Autonomie stran je všeobecně předmětem pouze několika omezení ve snaze dodržet jiné stejně důležité mezinárodní principy.

Ustanovení § 7 odst. 1 ZRŘ je vyjádřením principu rozhodčího řízení, že strany sporu jsou oprávněny předložit věc rozhodcům, které si strany sami – ať už přímo či nepřímo prostřednictvím třetích osob – vybraly, namísto, aby osoby rozhodců byly vybrány na stranách sporu nezávislou třetí stranou (soudem). Diskreční pravomoc ujednat v rozhodčí smlouvě proces určení a jmenování rozhodců je jednou z předních výhod rozhodčího řízení, pro kterou účastníci volí rozhodčí řízení namísto soudního řízení.

Ustanovení § 7 odst. 1 ZRŘ v sobě implikuje několik způsobů určení a jmenování rozhodců. Zaprvé se jedná o dohodu stran v rozhodčí smlouvě o počtu a konkrétních osobách rozhodců, což je způsob určení a jmenování rozhodců často se vyskytující v *ad hoc* rozhodčích řízeních. Strany si tak mohou ujednat buďto konkrétní osobu ještě před vznikem sporu, nebo pokud se má jednat o rozhodčí tribunál složený ze tří osob, oprávnění, že každá ze stran zvolí jednoho rozhodce a ti pak zvolí předsedajícího rozhodce. Zatímco však

¹⁷³ Více v H. Holtzmann & J. Neuhaus, *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary* 348 (1989).

obecné soudy jsou stálými institucemi, které existenčně nejsou závislé na účastnících řízení a soudní podání tak mohou být učiněna kdykoliv, rozhodčí tribunál musí být prvně ustanoven, než může vykonávat svou jurisdikci. Proces ustanovení rozhodčího tribunálu může být občas problematický a zdlouhavý, zejména, když jedna ze stran sporu, většinou žalovaný, buďto odmítne dohodu na jmenování společného rozhodce nebo nejmenuje svého rozhodce v případě tříčlenného rozhodčího tribunálu. Z tohoto důvodu většina vnitrostátních právních předpisů a mezinárodních úmluv stanoví postup ustanovení rozhodčích tribunálů, v případě, že tak jedna ze stran neučiní. V českém právním řádu je uvedený postup upraven v ustanovení § 9 odst. 1 ZRŘ, podle něhož jestliže strana, která má jmenovat rozhodce, tak neučiní do 30 dnů od doručení výzvy druhé strany, nebo nemohou-li se jmenování rozhodci ve stejné lhůtě shodnout na osobě předsedajícího rozhodce, jmenuje rozhodce nebo předsedajícího rozhodce soud, pokud se strany nedohodly jinak. Návrh může soudu podat kterákoli strana nebo každý z již jmenovaných rozhodců. Přestože však většina národních soudů osobu rozhodce jmenuje, spoléhat se na obecné soudy může vést k průtahům a dalším výdajům. Je proto vhodné, aby strany smlouvy pamatovaly na tuto situaci již při uzavírání rozhodčí smlouvy a ujednaly si náhradní způsob jmenování rozhodců, například delegováním pravomoci jmenovat rozhodce na rozhodčí soud nebo třetí osobu, v případě, že tak jedna ze stran neučiní.

Druhý způsob určení a jmenování rozhodců je přímé delegování pravomoci určit a jmenovat rozhodce na rozhodčí instituci nebo jinou instituci, například obchodní komoru. Většina vnitrostátních i mezinárodních stálých rozhodčích soudů, například Mezinárodní obchodní komora, Mezinárodní rozhodčí soud v Londýně, Světová organizace duševního vlastnictví (*WIPO*), Mezinárodní centrum pro řešení sporů (*ICDR*) a rovněž tak Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, jakož i obchodních komor, například Sdružení pro obchod s obilovinami a krmivem (*GAFTA*), přijala vlastní rozhodčí řád obsahující mechanismus určení a jmenování rozhodců.

Třetí způsob určení a jmenování rozhodců je prostřednictvím tzv. listu rozhodců, na jehož základě každá ze stran, v případě *ad hoc* rozhodčího řízení, sestaví vlastní list tří a více rozhodců. Poté dojde ke vzájemné výměně těchto listů ve snaze dosáhnout dohody o osobě rozhodce, zejména, pokud se jedno nebo více jmen na obou listinách shodují. V případě rozhodčího řízení konaného před rozhodčí institucí může být ze strany rozhodčí instituce zaslán stranám sporu list rozhodců, s výzvou, aby se strany k osobám rozhodců vyjádřily.

V zájmu úplnosti lze poukázat na nedávno zavedený a následně zrušený veřejný seznam rozhodců pro spotřebitelské spory vedený ministerstvem spravedlnosti. Autor této práce považuje zavedení tohoto institutu za další snahu – vedle požadavku právního vzdělání – o posílení kontroly státu nad rozhodčím řízením, s čímž se autor nemůže ztotožnit. Strany sporu přistupují k volbě rozhodčího řízení právě s ohledem na, mimo jiné, možnost flexibilní úpravy procesu a volby osoby rozhodce odpovídající požadavkům stran. Volba rozhodce zapsaného na zvláštním seznamu ministerstva, což byl další z výplodů českého zákonodárce,¹⁷⁴ byla dalším projevem tradičního českého ultrakonzervatismu a snahou státu o maximální regulaci. Autor nerozumí, čeho se zákonodárce snažil – při existenci již tak přísné a zevrubné paralelní regulace požadavku na právní vzdělání rozhodce a dalších kvalifikačních kritérií kladených na osobu rozhodce – docílit ještě zápisem na seznam ministerstva, když na tento zápis byl při splnění všech požadavků právní nárok. Jiná situace by byla, kdyby mělo ministerstvo diskreci posuzovat kvalifikační předpoklady pro jmenování rozhodcem a právo žádost o zápis na seznam rozhodců odmítnout. Byla to jen iluze vytvořená pro spotřebitele, že volba rozhodce zapsaného na seznamu ministerstva zvýší jeho právní jistotu a ochranu zájmů. V takovém případě ať však spotřebitel vůbec rozhodčí smlouvu neuzavírá a ochrany svých zájmů se domáhá u obecných soudů;

¹⁷⁴ Srov. např. institut svěřenského fondu ve F. Čeladník, *Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantaci trustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka* (2013), dostupný např. na <www.celadnik.com>.

ostatně ty jsou za tím účelem státem zřízeny a financovány. Nehledě na to, že zápisem rozhodců do uvedeného seznamu vyvstala otázka, zda se rozhodce pro spotřebitelské spory nestal osobou veřejného práva. A. Bělohlávek dospěl v tomto ohledu k závěru, že rozhodce je sice „jiným orgánem“ a účel rozhodčího řízení je shodný s účelem nalézacího řízení vedeného u obecného soudu, výkon rozhodcovské činnosti však není výkonem státní moci.¹⁷⁵ Rozhodčí řízení ve spotřebitelských sporech bylo tak nadále doménou soukromoprávní. To není pro autora nikterak překvapující, neboť tím se stát vyhnul tomu, že by přebral odpovědnost za řádný výkon funkce rozhodce zapsaného na seznamu jím vedeným. K nedokonalosti ještě přispěly důvody pro vyškrtnutí ze seznamu rozhodců podle ustanovení § 40c. Rozhodce zapsaný na seznamu nebyl nikterak omezen ve svém chování – není tomu jako v případech soudců nebo advokátů, od kterých je očekáváno (a stavovskými předpisy i vyžadováno) jejich profesi a stavu odpovídající chování i v soukromí – a ministerstvo jej nemohlo vyškrtnout, pokud tedy ovšem například neumře. Stát si však nemohl pomoci a zadní vrátka pro vyškrtnutí si ponechal v odstavci druhém, tedy v případě *závažných* nebo *opakovaných* porušení povinností stanovených ZRŘ. Vzhledem k absenci legislativní definice si tedy Ministerstvo spravedlnosti samo mohlo rozhodnout, co si pod těmito pojmy představuje.

Požadavek v poslední větě § 7 odst. 1 ZRŘ na lichý počet rozhodců je standardní klauzulí většiny států, obsažený například v článku 1453 francouzského soudního řádu, článku 1681 belgického soudního řádu nebo článku 1026 holandského soudního řádu. Podstata tohoto principu spočívá na tvrzení, že rovný počet rozhodců nemusí dospět ke konečnému rozhodnutí, resp. že v zájmu dosažení konečného rozhodnutí budou rozhodci více motivováni k nalezení kompromisu, což není v rozhodčím řízení žádoucí. V rozporu s touto úvahou stojí právní úpravy anglického rozhodčího řízení – vycházející z historické tradice dvou rozhodců a třetího kvazi-advokáta obou

¹⁷⁵ A. Bělohlávek, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1219.

stran (*umpire*), který rozhodoval spor v případě, že rozhodnutí nedosáhli rozhodci v rámci rozhodčího řízení jakožto „přátelského“ způsobu řešení sporu –¹⁷⁶ a rozhodčího řízení ve Spojených státech, které rozhodování dvěma rozhodci povolují. Ukázkovým příkladem, že rozhodování sporu dvěma rozhodci je možné, bylo rozhodčí řízení mezi IBM a Fujitsu, ve kterém dva rozhodci rozhodovali vysoce hodnotný spor týkající se duševního vlastnictví.¹⁷⁷ Rovněž Newyorská úmluva se v článku II odst. 3 a článku V odst. 1 odchyluje od požadavku na lichý počet rozhodců.

Procesně nejjednodušší a často nejefektivnější je pro strany sporu volba jednoho rozhodce, a to zejména v menších sporech. Ve větších, především mezinárodních rozhodčích řízeních jsou rozhodčí tribunály sestaveny ze tří rozhodců, což umožňuje každé straně zvolit svého rozhodce a tito rozhodci pak zvolí předsedajícího rozhodce. V obchodních rozhodčích řízeních není doporučeno z administrativního a finančního hlediska volit pět a více rozhodců, což je počet rozhodců, který se občas vyskytuje v mezinárodních investičních rozhodčích řízeních. Při rozhodování o počtu rozhodců strany berou v úvahu zejména náklady a rychlost řízení a dále zkušenosti a předchozí historii rozhodnutí daných rozhodců. Tři rozhodci budou mít obvykle více zkušeností a schopností než rozhodce jeden. Naproti tomu jeden rozhodce bude více konzistentní a rozhodný ve svém rozhodování než tříčlenný tribunál.

Přestože je všeobecně doporučováno, aby si strany ujednaly přesný počet a způsob volby rozhodce(ů), strany sporu tak často, ať už v rozhodčí smlouvě nebo po vzniku sporu, neučiní. Na situaci absence dohody stran o počtu rozhodce(ů) reaguje ZRŘ v ustanovení §7 odst. 2, tak, že nemá-li rozhodčí smlouva ustanovení podle odstavce 1, jmenuje každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci volí předsedajícího rozhodce. Uvedený postup koresponduje s článkem 10 odst. 2 Vzorového zákona UNCITRAL a většinou vnitrostátních právních předpisů, včetně belgické, rakouské a dánské

¹⁷⁶ *Veritas Shipping Corp. v. Anglo-Canadian Cement Ltd* [1966] 1 Lloyd's Rep. 76 (Q.B.)

¹⁷⁷ Mnookin, *Creating Value Through Process Design*, 11(1) J. Int'l Arb. 125 (1994).

právní úpravy. Naproti tomu převážná část mezinárodních pravidel rozhodčího řízení, např. ICC, *AAA Commercial Rules* a LCIA stanoví presumpci jednoho rozhodce, nejmenuje-li rozhodčí instituce v rámci své diskrece tříčlenný rozhodčí tribunál. Totožná úprava jednoho rozhodce je součástí např. v anglické, americké nebo španělské právní úpravě.

Proces jmenování rozhodců podle ustanovení § 7 odst. 2 ZRŘ vychází jak z historické, tak současné praxe vnitrostátního a mezinárodního rozhodčího řízení, která je založena na svobodné volbě – omezené toliko požadavkem na nepodjatost a nestrannost – jednoho rozhodce každou ze sporných stran a volby předsedajícího rozhodce souhlasným rozhodnutím obou rozhodců. Je přirozené a v praxi akceptované, že se od rozhodce zvoleného jednou ze stran očekává, že k dané straně bude mít více sympatií a podporovat její právní pozici; zajisté při zachování podmínky nepodjatosti a nestrannosti vyjádřené v ustanovení § 8 odst. 1 ZORŘ. Při volbě osoby rozhodce strany dále, a to především, posuzují předchozí rozhodovací praxi rozhodce a jeho právní názory, vyjádřené například v právních publikacích rozhodce nebo odborných debatách. Rozhodnou roli hraje také právní kvalifikace, intelekt osoby rozhodce, jeho důstojnost a integrita, zkušenosti a znalosti procesu rozhodčího řízení a meritu věci, zejména pokud se jedná o specifický předmět sporu (např. z mezinárodní námořní přepravy nebo spory z komoditních smluv). Dále se při volbě osoby rozhodce posuzuje jazyková znalost a národnost, pokud se jedná o rozhodčí řízení s mezinárodním prvkem, jeho časová flexibilita a ochota spolupracovat s dalšími rozhodci.

(c) **Nepodjatost rozhodců**

Požadavek na nepodjatost rozhodce je v českém zákoně pod hrozbou vyloučení z projednávání a rozhodnutí věci zakotven v prvním odstavci § 8 ZRŘ. ZRŘ pojem 'nepodjatost' nedefinuje a požadavek na nepodjatost rozhodce nenalezneme ani v mezinárodních rozhodčích předpisech nebo Vzorovém zákoně UNCITRAL. Namísto toho, většina vnitrostátních i mezinárodních právních předpisů o rozhodčím řízení (např. článek 11

Rozhodčích pravidel ICC a článek 10 Rozhodčích pravidel LCIA), jakož i Vzorový zákon UNCITRAL (článek 12), ukládá rozhodcům povinnost zachovat nestrannost (*impartiality*) a nezávislosti (*independence*). Federální zákon o rozhodčím řízení Spojených států, anglický zákon z roku 1996 a francouzský soudní řád ukládají pouze povinnosti nestrannosti, zatímco švýcarský zákon o mezinárodním právu soukromé hovoří pouze o nezávislosti rozhodců. Je zajímavé, že splnění podmínek nestrannosti a nezávislosti rozhodců vyžaduje, resp. ukládá povinnost k těmto požadavkům přihlížet i ZRŘ v ustanovení § 10, pouze však v situaci, kdy rozhodce jmenuje soud. Za této situace se lze tázat, zda v situaci, kdy si rozhodce jmenují sami strany sporu, nemusí jmenovaní rozhodci být nestranní a nezávislí, ale pouze nepodjatí. Pro zodpovězení této otázky vycházejme z toho, že zákon o rozhodčím řízení považuje 'nepodjatost' rozhodce za střešový termín pro jeho 'nestrannost' a 'nezávislost' rozhodce. Takto nahlíženo lze konstatovat, že rozhodce bude podle ZRŘ vyloučen z projednání a rozhodnutí věci, jestliže není nezávislý nebo nestranný. Koncept 'závislosti' se týká výlučně vztahu mezi rozhodcem a jednou ze stran, přičemž tento vztah může mít rozličné základy. Tento předpoklad může být, na rozdíl od nestrannosti rozhodce, který je vyjádřen konkrétním subjektivním předsudkem, resp. zaujatostí rozhodce k jednomu z účastníků nebo předmětu sporu, předmětem objektivního testu, jelikož nemá spojitost s vůlí rozhodce. Přičemž objektivní test lze chápat jako posouzení, zda by okolnosti a fakta daného případu mohly vzbuzovat pochybnosti u racionální třetí osoby a subjektivní test jako posouzení, zda taková fakta by vzbuzovala pochybnosti v mysli zúčastněných stran.

Pojem 'nestrannost' je naproti tomu problematicky objektivně vymezitelný, z důvodu čehož ICC Rozhodčí soud odmítl tento předpoklad zahrnout do Rozhodčích pravidel ICC. Přesto tento pojem můžeme definovat jako povinnost rozhodnout spor na základě předložených důkazů, aniž by byl

rozhodce ovlivněn jakýmikoliv předsudky nebo spojitostí se stranami sporu nebo svědky.¹⁷⁸

Z právní úpravy ZRŘ vyvstává pod úhlem pohledu zahraničních právních předpisů otázka, zda formulace v ustanovení § 8 odst. 1 ZRŘ ‘důvod pochybovat’ je obsahově totožný konceptu ‘odůvodnitelných pochybností’ (*justifiable doubts*) ohledně nestrannosti a nezávislosti, který je uveden ve Vzorovém zákoně UNCITRAL, a dále konceptům ‘racionálních’ či ‘dostatečných podezření’ (*reasonable suspicion*) nebo ‘vysoká pravděpodobnost’ (*real possibility*) dle zákonů v cizích zemích. Důvod je ten, že uvedené pojmy *justifiable doubts*, *reasonable suspicion* nebo *real possibility* pracují s premisou existence určitého ‘rizika’ či ‘možnosti’ rozhodců být nestranný nebo nepodjatý, spíše než s ‘jistotou’ nebo ‘pravděpodobností’, což vyvolává právě existence již nějakého důvodu, který pochybnosti iniciuje. Zatímco tedy v cizozemských nebo mezinárodních rozhodčích řízeních stačí straně sporu prokázat, že je tu dostatek dostatečných či racionálních podezření nebo pochybností, v rozhodčím řízení vedeném podle českého zákona o rozhodčím řízení musí strana sporu prokázat přímo existenci specifického důvodu.

V souvislostech posouzení nestrannosti a nepodjatosti rozhodce objektivním a subjektivním testem procesem zjištění, zda konkrétní okolnosti mohou vzbuzovat pochybnosti v myslích třetích osob nebo účastníků sporu, stojí za zmínku to, že tento postup může být problematický zejména v mezinárodním rozhodčím řízení, kdy rozhodci pocházejí z jiných kulturně-právně odlišných zemí. Profesor Hunter ve své publikaci uvedl úsměvnou historku, v níž jeden americký rozhodce rozkryl třístránkový seznam důvodů, které by jej mohly spojovat s účastníky sporu, včetně seznamů kongresů, kterých se zúčastnil společně s právním zástupce jedné ze stran, zatímco druhý evropský rozhodce nepovažoval za nutné sdělit, že strávil letní

¹⁷⁸ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 4.77 a násl.

dovolenou s právním zástupce strany, která jej jmenovala.¹⁷⁹ V zájmu unifikace důvodů, pro které by bylo lze pochybovat o nestrannosti a nepodjatosti rozhodců, sestavila v roce 2004 Mezinárodní advokátní asociace (*International Bar Association*) Směrnici o střetu zájmů v mezinárodním rozhodčím řízení (*Guidelines on Conflicts of Interest in International Commercial Arbitration*), která byla za krátkou dobu byla přijata jako nezávazný systém principů, které se rozhodci snaží dodržovat. Bez důvodných pochybností lze konstatovat, že uvedená Směrnice může sloužit svému účelu i v podmínkách českého rozhodčího řízení.

Informační povinnost sdělit stranám nebo soudu okolnosti, které by mohly vzbudit oprávněné pochybnosti o jeho nepodjatosti, mají rozhodci dle § 8 odst. 2 ZRR jak před nebo po jmenování, tak podle § 12 ZRR kdykoliv během řízení, a to i tehdy, pokud vznikly nové skutečnosti v průběhu řízení. Jedná se o standardní a nikterak problematickou klauzuli obsaženou ve většině vnitrostátních i mezinárodních rozhodčích pravidlech. Za zmínku snad stojí pouze to, že někteří autoři navrhuji, aby se okolnosti, které by mohly vést k pochybnostem o nestrannosti nebo nepodjatosti rozhodce, jež vyšly najevo až před koncem řízení, posuzovaly méně přísně, neboť mezi stranami může převládat zájem na dokončení a rozhodnutí v dané věci.¹⁸⁰

Specifický aspekt principu nezávislosti a nestrannosti rozhodce byl Novelou ZRR včleněn do spotřebitelských sporů, podle něhož mají rozhodci povinnost oznámit před projednáváním věci, zda v posledních třech letech rozhodovali ve sporu, kterého se účastnila jedna ze stran.¹⁸¹ Důvodem pochybovat o nepodjatosti byla v daném případě finanční závislost rozhodce na žalobci nebo skupině žalobců, které volí daného rozhodce v určité skupině spotřebitelských sporů. Autor této práce požadavek na rozhodce informovat strany o paralelních nebo dřívějších sporech vítal; ostatně odhalení

¹⁷⁹ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, Redfern and Hunter on International Arbitration (Oxford University Press, 2009) para 4.85.

¹⁸⁰ *IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*, 2004, vysvětlení k obecnému standardu č. 3.

¹⁸¹ Ustanovení §8 odst. 3 ZRR.

subjektivní vazby rozhodce na účastníky sporu, a to i mimo spotřebitelské spory, lze již považovat za běžnou praxi na mezinárodní úrovni. Předmětné ustanovení však byl zrušeno ve spojitosti s vyloučením arbitrability sporů ze spotřebitelských smluv.

(d) Rozhodčí soudy

Podle ustanovení § 13 ZRŘ mohou být rozhodčí soudy v České republice zřízeny pouze jiným zákonem nebo tehdy, pokud jejich zřízení zákon připouští. Novelizované ustanovení § 13 odst. 1 ZRŘ upřesňuje, že rozhodčí soud musí být zřízený samotným jiným zákonem, a nikoliv na základě ZRŘ, jak se mylně a začasť účelově vykládalo předchozí znění daného ustanovení.

V České republice jsou zřízeny tři stálé rozhodčí soudy, a to Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha a Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno.¹⁸²

Řízení vedená před institucionalizovanými rozhodčími soudy mají řadu výhod. Strany si zejména nemusí sjednávat pravidla postupu v řízení, neboť stálé rozhodčí soudy vydávají vlastní podrobná pravidla řízení. Důležitým aspektem je administrativní aparát rozhodčích soudů, který většinou vstřícně zajišťuje kompletní administrativní servis a efektivní průběh řízení. Stálé

¹⁸² Na světové úrovni jsou významná především *International Chamber of Commerce (ICC)*, *British Columbia International Commercial Arbitration Centre (BCICAC, Canada)*, *JAMS International*, *the International Centre for Dispute Resolution (ICDR)*, *the international branch of the American Arbitration Association (AAA)*, *the London Court of International Arbitration (LCIA)*, *Singapore International Arbitration Centre (SIAC) Court of Arbitration*, *Hong Kong International Arbitration Centre (HKIAC)*, *New York International Arbitration Center (NYIAC)*, *Jerusalem Arbitration Center's Court of Arbitration*, *The Swiss Chambers of Commerce Association for Arbitration and Mediation*, *Vienna International Arbitral Centre (VIAC)* a dále specializovaný *The Court of Arbitration for Sport (CAS)*.

rozhodčí soudy taktéž nabízí zázemí pro vedení jednání. Nevýhodou rozhodčích soudů jsou především vysoké poplatky.

Od stálých rozhodčích soudů v České republice je třeba rozlišovat tzv. arbitrážní centra, která, ačkoliv nejsou rozhodčími soudy, poskytují služby související s rozhodčím řízením. Tato arbitrážní centra je třeba chápat jako organizace, které poskytují pouze servis a administraci *ad hoc* rozhodčích řízení. Arbitrážní centra nemohou vydávat vlastní pravidla řízení, toliko doporučený obsah dohody stran o postupu v řízení, přičemž tyto musí být k rozhodčí smlouvě přiloženy (§ 19 odst. 4 ZRŘ). Důležitým rozdílem je rovněž to, že rozhodčí řízení před stálými rozhodčími soudy jsou zahájena podáním žaloby na rozhodčí soud, zatímco u arbitrážních center je třeba – stejně jako v případě *ad hoc* rozhodčích řízení – doručit žalobu rozhodci. Další rozlišující prvek je v oblasti volby osoby rozhodce(ů), kdy stálé rozhodčí soudy mohou plnit funkci *appointing authority*, zatímco listiny rozhodců mohou mít pouze indikativní charakter.¹⁸³

Požadavek na rozlišení arbitrážních center od stálých rozhodčích soudů je v českém právním řádu dokonce vyjádřen v zákoně. Ustanovení § 13 odst. 4 ZRŘ je výsledkem právně-politické debaty ohledně existence různých institucí a subjektů, které vyvolávaly klamnou představu o tom, že jsou stálými rozhodčími soudy. Touto otázkou však není třeba se blíže zabývat, neboť byla v České republice široce diskutována a adjudikována Ústavním soudem i Nejvyšším soudem České republiky. Autor může toliko vyjádřit politování nad právně-společenskou nezralostí naší společnosti, která zdařile podkopala vážnost tohoto liberálně demokratického institutu v naší zemi a nad tvořivostí některých jedinců co ohýbají zákony na samý bod zlomu a kompromitují tento institut a právo před laickou veřejností. Další na řadě je institut svěřenského fondu. Ten je však natolik specifický a citlivý, že nemá v našich českých poměrech ani šanci zakořenit. Ustanovení § 13 odst. 4 ZRŘ ničemu nepomůže, ani podrobné zákony vše upravující totiž nestačí. To je

¹⁸³ Více v A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 457-466.

rozšířená iluze. Podstatná je totiž vyspělost lidí, kteří je používají. A o té autor pochybuje. Více jak dvacet pět let po čtyřech desetiletí komunistického rozvratu a izolace, nešťastně navazující na protektorát, jsme se ničemu nenaučili. Exponenciálně budeme každý prvek naší společnosti regulovat zákony, až se jednoho dne probudíme a nebudeme se moci pro stěny kolem nás pohnout z místa. Pak si teprve uvědomíme, že obsesivní víra v účinky pozitivního práva je cesta nikam. O problémech je třeba hovořit a edukovat společnost, aby napříště vyspělá společnost sama nedovolila podobný exces v právu.

D. Proces rozhodčího řízení

(a) Procesní autonomie účastníků

Proces rozhodčího řízení může být veden v různých podobách, neboť není ovládán, oproti civilnímu soudnímu řízení, striktními procesními pravidly. Ustanovení § 14 a násl. ZZŘ sice stručně vymezuje základní kontury rozhodčího řízení, nicméně detailní pravidla procesu jsou stanovena buďto dohodou stran nebo rozhodčími řády rozhodčích soudů.¹⁸⁴ Uvedený princip je dalším vyjádřením procesní autonomie účastníků řízení a jeden z hlavních důvodů, proč strany sporu upřednostňují rozhodčí řízení oproti civilním soudním řízením. Autonomie účastníků řízení je v této souvislosti zakotvena v ustanovení § 19 odst. 1 ZZŘ, které stanoví, že strany se mohou dohodnout na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení. Otázky řízení mohou být rozhodnuty předsedajícím rozhodcem, jestliže k tomu byl zmocněn stranami nebo všemi rozhodci. Principiálně totožně je oprávnění stran ujednat procesní postup obsaženo v článku 19 odst. 1 Vzorového zákona

¹⁸⁴ Srov. Řád, který vydává Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, jako stálý rozhodčí soud na základě § 19 zákona ČNR č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a § 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

UNCITRAL, článku 5 odst. 1 Newyorské úmluvy, ICC rozhodčích pravidlech, LCIA rozhodčích pravidlech, jakož i dalších mezinárodních i cizozemských procesních pravidlech rozhodčího řízení.

Uvedené v sobě implikuje povinnost rozhodců vést rozhodčí řízení způsobem stanoveným dohodou stran. Rozhodci tak mohou postupovat podle stranami přesně vytyčenými a předem sepsanými procesními pravidly (§ 19 odst. 4 ZRŘ), což v praxi není příliš obvyklé, nebo v souladu s procesními řády, ať už civilních soudů nebo rozhodčích institucí, jejichž aplikaci si strany ujednaly (§ 19 odst. 4 ZRŘ), anebo mohou rozhodci postupovat podle svého uvážení, pokud jsou k tomu stranami zmocněni (§ 19 odst. 1 poslední věta ZRŘ) nebo pokud strany neujednaly jinak (§ 19 odst. 3 ZRŘ).

Bylo by mylné se ovšem domnívat, že procesní autonomie účastníků je absolutní. Formulace tohoto principu v jednotlivých vnitrostátních, mezinárodních a cizozemských pravidlech rozhodčího řízení je více či méně omezena v zájmu zachování konformity s dalšími právními principy. Jak lze seznat z posuzovaných vnitrostátních, mezinárodních a cizozemských pravidel rozhodčího řízení, těmito se prolíná několik základních principů. Jedná se především o princip rovnosti stran (článek 15 odst. 1 Vzorového zákona UNCITRAL), který je v českém ZRŘ zakotven v ustanovení § 18. Dalším zdůrazněným principem je veřejný zájem na soulad rozhodčího řízení se základními pravidly právního řádu. Těmito základními pravidly je zejména právo účastníka být v řízení plně slyšen (článek 15 odst. 1 Vzorového zákona UNCITRAL), v ZRŘ implicitně vyplývající z ustanovení § 18. Právo účastníka vyžadovat jednání (článek 15 odst. 1 Vzorového zákona UNCITRAL), které v ZRŘ chybí. Dále povinnost konsekutivní výměny písemných podání obsahujících specifické údaje, tj. žaloba (a *'statement of claim'*) a vyjádření k žalobě (a *'statement of defence'*) (články 18 a 19 Vzorového zákona UNCITRAL); podmínka, která by v českém ZRŘ mohla být implicitně vyvozena analogickou aplikací Zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OSŘ“) dle ustanovení § 30. A konečně právo účastníků klást otázky ustanoveným

znalcům, jakož i navrhopvat vlastní svědky (článek 27 Vzorového zákona UNCITRAL), které rovněž nebylo do ZRŘ včleněno.

(b) Zahájení rozhodčího řízení

Ustanovení § 14 odst. 1 ZRŘ stanoví, že rozhodčí řízení se zahájuje žalobou a je zahájeno dnem, kdy žaloba došla stálému rozhodčímu soudu nebo rozhodci. Podání žaloby má tytéž právní účinky, jako kdyby byla žaloba podána na soud. Uvedené ustanovení sice stanovuje okamžik zahájení rozhodčího řízení, s čímž souvisí například vznik překážky litispendence, ale nestanoví, zda žaloba musí mít písemnou formu. (Je zajímavé poznamenat, že povinnost písemné formy není obsažena ani v článku 23 Vzorového zákona UNCITRAL). Implicitně by sice povinnost písemné formy žaloby mohla být vyvozena z formulace „kdy žaloba došla“, a dále z povinnosti žalobce ve svém podání tvrdit a prokázat předmětný nárok, v některých specifických rozhodčích řízeních (např. řešící spory z obchodování na komoditních trzích)¹⁸⁵ se však písemná podání neužívají (tzv. „*look-sniff*“ řízení).

Písemnou formu žaloby lze nicméně doporučit z praktických důvodů. Žaloba by především měla definovat předmět sporu, čímž přesně vymezí pravomoc rozhodců a předurčí meze, ve kterých se rozhodčí řízení bude vést. Žaloba by měla dále obsahovat vylíčení skutkového stavu věci, který zejména ve složitých sporech musí být přesně popsán, aby umožnil rozhodcům přesný výběr a aplikaci relevantních právních norem. Nezbytnou obsahovou složkou žaloby musí být právní argumentace žalobce a konečně označení důkazů, o které žalobce opírá skutkově-právní argumentaci. Zbývá ještě poznamenat, že písemnou formu žaloby lze považovat za předpoklad v případě, že se strany vzdaly práva na ústní projednání věci.

¹⁸⁵ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, Redfern and Hunter on International Arbitration (Oxford University Press, 2009) para 6.55.

V reakci na žalobu většinou žalovaný v druhé fázi rozhodčího řízení předloží své vyjádření, v jehož rámci žalovaný začasť vznesse vlastní protižalobu vůči straně žalobce. Rozhodci mohou, pokud není ujednáno či v aplikovaném rozhodčím řádu uvedeno jinak, následně vyzvat žalobce, aby se vyjádřil na vyjádření žalované strany, event. předložil obranu vůči protižalobě, což je začasť následováno dalším vyjádřením žalované strany. Po této výměně písemných podání většinou následují ústní jednání, která se zaměřují, zejména v mezinárodních rozhodčích řízeních, na výsledky svědků, znalců a provádění důkazů.

(c) Práva a povinnosti rozhodců

Pravomoc rozhodců lze obecně definovat jako práva, která rozhodcům přímo (např. ve formě dohody stran o právech rozhodců, někdy označované jako *terms of appointment*) nebo nepřímo (např. ve formě odkazu na rozhodčí pravidla rozhodčí instituce) udělily strany sporu v mezích aplikovatelného práva, a dále práva, která rozhodcům přiznaly aplikovatelné právní předpisy.

Budeme-li se zabývat právy rozhodců podle zákonné úpravy v českém právním řádu, zjistíme, že ZRŘ je v tomto ohledu relativně skoupý. Rozhodci tak podle ZRŘ mají toliko právo zkoumat svoji pravomoc dle ustanovení § 15 odst. 1 ZRŘ, což je rozhodčímu řízení inherentní kompetence rozhodců určit si vlastní kompetenci, známá jako angl. *competence-competence*, něm. *Kompetenz/Kompetenz* a fr. *compétence de la compétence*. Pravidlo kompetenc-kompetenc je zakotveno ve většině vnitrostátních a mezinárodních předpisech o rozhodčím řízení. Například ustanovení článku 16 Vzorového zákona UNCITRAL stanoví, že rozhodčí tribunál může rozhodnout o své pravomoci, včetně námitek směřujících na neexistenci nebo neplatnost rozhodčích smluv. Uvedené ustanovení Vzorového zákona UNCITRAL indikuje, že pravidlo kompetenc-kompetenc má ještě druhý aspekt, a to ten, že rozhodci jsou oprávněni posuzovat platnost rozhodčích smluv v rámci námitek směřujících na nedostatek pravomoci. Většina zemí, která přijala Vzorový zákon UNCITRAL, včetně České republiky, zahrnula

do vnitrostátních předpisů obě pravidla.¹⁸⁶ V této souvislosti stojí za zmínku i princip separability rozhodčí doložky, který v praxi zajišťuje zachování platnosti rozhodčí doložky, v případě, že hlavní smlouva, v níž je rozhodčí doložka obsažena, je kupříkladu vypovězena. Princip separability rozhodčí doložky je obsažen i v českém právním řádu, jak opakovaně potvrdil Nejvyšší soud České republiky.¹⁸⁷ Zatímco námitku nedostatku pravomoci může strana vznést podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se ve věci samé, ve spotřebitelských sporech mohly strany uplatnit námitku kdykoliv v průběhu řízení, a to dokonce v řízení o zrušení rozhodčího nálezu dle ustanovení § 33 ZRŘ. Jak správně poznamenal A. Bělohávek, doslovné znění zákona přiznávalo právo namítat nedostatek pravomoci i podnikateli, což postrádalo smysl při vědomí, že snahou Novely ZRŘ bylo zvýšení ochrany spotřebitele.¹⁸⁸ Absence pravomoci rozhodců věc projednat a rozhodnout nastala zejména v případech neplatnosti rozhodčí smlouvy v důsledku nedodržení dnes již neúčinných pravidel směřujících na ochranu spotřebitele. Přezkumu pravomoci se ovšem spotřebitel musel domáhat, což bylo podle autora v rozporu s vyjádřením ESD ve věci *Pannon GSM*¹⁸⁹. ESD se v tomto rozhodnutí nechal slyšet, že nepřiměřená ujednání ve spotřebitelských smlouvách jsou neplatná bez dalšího, tedy není nutné se neplatnosti úspěšně dovolávat u soudu.

Dalším právem přiznaným rozhodcům je podle ustanovení § 19 odst. 2 ZRŘ právo rozhodců postupovat v řízení způsobem, který považují rozhodci za vhodný, nedohodnou-li se na postupu strany řízení. Tomuto oprávnění nelze ničeho vytknout, neboť koresponduje se standardní obecným právem

¹⁸⁶ Srov. ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ.

¹⁸⁷ Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005.

¹⁸⁸ A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 550.

¹⁸⁹ Rozsudek ESD sp. zn. C-243/08 citovaný v A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 550.

rozhodců vyjádřeným kupříkladu v článku 15 odst. 1 Vzorového zákona UNCITRAL.

Uvést je třeba i kvazi-právo vyslyšet svědky, znalce, strany a provádět jiné důkazy dle ustanovení § 20 odst. 1 ZRŘ, to je však omezeno na situace, kdy se k rozhodčímu řízení svědci, znalci a strany dobrovolně dostaví a poskytnou výpověď. V zahraničních právních předpisech se často rozhodci těší oprávnění vyvodit negativní důsledky jedné ze stran, v případě, že se například nedostaví k výsledku svědek, kterého strana navrhla. Analogické pravidlo by mohlo být zavedeno i do českého práva, neboť by nepochybně urychlilo celý průběh řízení a limitovalo závislost na obecných soudech.

Konečně je třeba také poukázat na právo určení místa rozhodčího řízení dle ustanovení § 17 ZRŘ, neurčí-li toto místo strany sporu.

Jiná situace je například v režimu anglického zákona o rozhodčím řízení, který uděluje rozhodcům širší oprávnění, například uložit žalobci povinnost zaplatit zálohu na náklady řízení.¹⁹⁰ Zahraniční procesní předpisy upravující rozhodčí řízení také často obsahují právo rozhodců ustanovit vlastní experty, vydávat mezitímní opatření (*interim measures*) nebo určit rozhodné právo a jazyk, ve kterém se rozhodčí řízení bude konat; posledně dvě uvedená práva však budou relevantní zejména v souvislostech mezinárodního rozhodčího řízení.

(d) Role obecných soudů v rámci procesu rozhodčího řízení

V předchozí kapitole diskutovaná neúplná práva rozhodců v ZRŘ jsou částečně kompenzováno podpůrnou rolí soudů. ZRŘ v tomto ohledu koresponduje, až na jednu výjimku uvedenou níže, s trendem moderního rozhodčího řízení omezovat intervenci národních soudů na minimum. Zastavme se tedy na chvíli u role obecných soudů v rámci procesu rozhodčího řízení, neboť se jedná o důležitý prvek, na němž je rozhodčí řízení závislé, zejména pokud se jedna ze stran snaží zmařit řádný průběh rozhodčího řízení.

¹⁹⁰ Článek 38 odst. 3 *English Arbitration Act 1996*.

Nepopíratelná potřeba intervence soudů do rozhodčího řízení je však zároveň důvodem jistého konfliktu mezi soudním a rozhodčím řízením. Na jednu stranu se koncept rozhodčího řízení, podporovaný ideou smluvního procesu, opírá o vedlejší účast státu prostřednictvím obecných soudů, na druhou stranu zde existuje ten prostý fakt, že pouze soudy disponují pravomocemi, které mohou zachránit rozhodčí řízení před zmařením.¹⁹¹

Nelze se divit, že na pozadí veřejného zájmu vede volba, řekněme, privátního systému spravedlnosti k napětí. Již z toho důvodu národní státy přistoupily k limitování svobody volby tohoto soukromoprávního způsobu řešení sporů. Takto většina států dovoluje vést rozhodčí řízení pouze o sporech, které podle daného vnitrostátního práva mají obchodněprávní povahu, nebo o sporech, které jsou arbitrabilní.¹⁹² Tento apriorní zásah státu je v ZRŘ zakotven v ustanovení § 2 odst. 1. Uvedené nicméně ničeho neubírá na tom, že rozhodčí řízení je celosvětově považováno za vůdčí způsob řešení obchodněprávních sporů. Tento fakt má řadu dopadů, v souvislosti s rolí obecných soudů ten, že se rozhodčí řízení čím dále více oddaluje od rizik spjatých s provinčností obecných soudů.¹⁹³ Moderní, zejména mezinárodní obchodní řízení dosáhlo významné nezávislosti na národních soudech, což potvrzuje i článek 5 Vzorového zákona UNCITRAL, podle něhož soudy mohou zasahovat do rozhodčího řízení pouze v případech povolených zákonem. V následujících řádcích se tedy autor bude zabývat jednotlivými nejčastějšími situacemi, při kterých je zásah státu do rozhodčího řízení žádoucí a zákonem povolený.

Úvodem rozhodčího řízení je to především zajištění vykonatelnosti rozhodčí smlouvy, v případech, kdy jedna ze stran ignoruje existenci rozhodčí smlouvy a zahájí řízení u obecného soudu. Je standardní normou většiny

¹⁹¹ Srov. Lord Mustill in *Coppée Levalin NV v Ken-Ren Fertilisers and Chemicals* [1994] 2 Lloyd's Rep 109 at 116 (HL).

¹⁹² Ohledně arbitrability sporu více shora v I.3.A.(c)(iii).

¹⁹³ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 7.04.

národních i mezinárodních pravidel rozhodčího řízení, včetně ZRŘ¹⁹⁴ a Vzorového zákona UNCITRAL¹⁹⁵, že soud, k němuž byla žaloba podána, odkáže žalobce na rozhodčí řízení, namítne-li existenci rozhodčí smlouvy žalovaná strana. Další intervence soudu na začátku rozhodčího řízení je již shora diskutovaná pravomoc soudu jmenovat rozhodce, neučiní-li tak žalovaná strana.¹⁹⁶ Za zmínku snad stojí ještě to, že ačkoliv právo na určení pravomoci rozhodců projednat a rozhodnout danou věc (shora diskutována kompetenc-kompetenc) je přiznáno rozhodčímu tribunálu, konečné rozhodnutí v tomto ohledu bude mít vždy soud.¹⁹⁷

Jakmile je rozhodčí řízení úspěšně zahájeno, intervence soudů by se měla podle právní teorie, s níž koresponduje většina zahraničních právních úprav vyspělých států a rovněž tak mezinárodních právních úprav rozhodčího řízení, významně omezovat a rozhodčí řízení by měly probíhat bez minimální účasti soudu, a to i tehdy, jestliže se jedna ze stran odmítá na řízení podílet. Žel v této oblasti česká právní úprava stran role soudů v průběhu rozhodčího řízení podstatně zaostává. Jak bude podrobněji pojednáno v následujících řádcích, v průběhu rozhodčího řízení se soud podílí na rozhodčích řízeních vedených podle ZRŘ ve dvou oblastech. Zaprvé se jedná o asistenci soudů s prováděním důkazů a zadruhé vydávání předběžných opatření. Takto ustanovení § 20 odst. 2 ZRŘ stanoví, že procesní úkony, které nemohou rozhodci sami provést, provede na jejich dožádání soudů, pokud se nejedná o

¹⁹⁴ Ustanovení § 106 odst. 1 občanského soudního řádu, podle něhož jakmile soud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé zjistí, že věc má být podle smlouvy účastníků projednána v řízení před rozhodci, nemůže věc dále projednávat a řízení zastaví; věc však projedná, jestliže účastníci prohlásí, že na smlouvě netrvají. Soud projedná věc i tehdy, jestliže zjistí, že věc nemůže být podle práva České republiky podrobena rozhodčí smlouvě, nebo že rozhodčí smlouva je neplatná, popřípadě že vůbec neexistuje nebo že její projednání v řízení před rozhodci přesahuje rámec pravomoci přiznané jim smlouvou, anebo že rozhodčí soud odmítl věc se zabývat.

¹⁹⁵ Článek 8.

¹⁹⁶ Ustanovení § 9 odst. 1 ZRŘ.

¹⁹⁷ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 7.12.

procesní úkon podle zákona nepřipustný. V praxi tak soudy budou zejména upravovat nakládání s majetkem jedné ze stran, vyslýchat svědky nebo znalce, zajišťovat účast svědků nebo znalců na rozhodčím řízení a dále obstarávat listiny, které má u sebe třetí osoba.

Druhým případem zásahu soudů v průběhu rozhodčího řízení je oprávnění vydávat předběžná opatření. V této souvislosti je nutné upozornit, že česká právní úprava zásadním způsobem nerespektuje moderní tendence na mezinárodním poli rozhodčího řízení ani Vzorový zákon UNCITRAL. Vydávání předběžných opatření se podle zákona o rozhodčím řízení omezuje dle ustanovení § 22 na situaci, kdy by mohl být ohrožen výkon rozhodnutí. K předmětné zákonné úpravě lze mít dvojí výtku. Zaprvé, ZRŘ výslovně neupravuje situaci, kdy je vydání předběžného opatření nezbytné pro zachování *status quo* do doby, než dojde k vydání rozhodčího nálezu, a to například za účelem ochrany majetku či zajištění důkazů. Analogicky bychom mohli právo soudu zasáhnout do rozhodčího řízení vydáním rozhodnutí o předběžném opatření vyvodit z ustanovení § 20 odst. 2 ZRŘ poslední věta.

Druhý, podstatnější nedostatek spočívá v tom, že samotná pravomoc vydávání předběžných opatření zůstává podle právního řádu České republiky v rukou obecných soudů. Pod úhlem pohledu zahraniční a mezinárodní právní úpravy rozhodčího řízení se jedná o značně archetypální a ojedinělou právní úpravu navracející se zpět do doby, kdy vydávání mezitímních opatření bylo prerogativem obecných soudů v zájmu ochrany veřejného zájmu. Srovnáme-li českou právní úpravu stran předběžných opatření vydaných v průběhu rozhodčího řízení se Vzorovým zákonem UNCITRAL, zjistíme, že Vzorový zákon UNCITRAL opravňuje rozhodce v článku 17B vydat předběžné opatření (*preliminary orders*), pokud tak jedna ze stran požaduje. Rovněž tak Rozhodčí pravidla ICC v článku 28 stanoví, že rozhodčí tribunál je oprávněn vydat v návaznosti na žádost některé ze stran předběžná opatření (*conservatory and interim measures*), pokud se strany nedohodnou jinak. Obdobně článek 39 anglického zákona o rozhodčím řízení z roku 1996

opravňuje rozhodce vydat předběžná opatření (*provisional awards*); tato pravomoc je však podmíněna dohodou stran.

V diskusi na téma role obecných soudů v rozhodčím řízení a oddělenost rozhodčího řízení od soudního řízení se autor dostává do stádia po vydání rozhodčího řízení. Ve většině případů, pokud se strany nedohodnou na smírném vyřešení sporů dle § 24 ZRŘ, jedna strana, z povahy věci, prohraje. Často se pak stává, že prohrající strana hledá způsob, jak nepříznivé rozhodnutí zvrátit. V civilním právu se hovoří o stížnosti (*recourse*) proti rozhodčímu nálezu k soudu, přičemž tuto terminologii volí rovněž Vzorový zákon UNCITRAL v článku 34. V anglosaském právu se hovoří o odvolání (*appeal*) proti rozhodčímu nálezu, buďto k jiném rozhodčím tribunálu nebo soudu. Otázkou nanejvíc praktickou tedy je, zda by soudy měly být, resp. do jaké míry by měly být oprávněny vykonávat soudní dohled nad zachováním pravidel rozhodčího řízení a konečným rozhodčím nálezem. Této problematice se autor věnuje v dalších kapitolách.

E. Rozhodnutí

(a) Konečnost, závaznost a vykonatelnost rozhodčího nálezu

Rozhodčí řízení končí, pokud není uzavřeno smírem mezi stranami sporu¹⁹⁸ nebo zastaveno procesním usnesením¹⁹⁹, rozhodčím nálezem, přičemž strany sporu očekávají, z podstaty rozhodčího řízení, že se bude jednat o konečné a závazné vyřešení jejich sporu. Uvedený charakter rozhodčích nálezů je vyjádřen i v článku 32 Vzorového zákona UNCITRAL, který stanoví, že rozhodčí nález by měl být vyhotoven písemně a měl by být konečný a pro strany závazný. Strany se přitom zavazují rozhodčí nález bezodkladně vykonat. Povinnost stran bezodkladně vykonat rozhodčí nález stanoví i článek 28 Rozhodčích pravidel ICC, a to do té míry, že uvedený

¹⁹⁸ Podle ustanovení § 24 ZRŘ.

¹⁹⁹ Ustanovení § 23 odst. 2 ZRŘ.

článek stanoví, že se považuje, že se strany vzdaly práva jakékoliv obrany proti rozhodčímu nálezu. Zatímco písemnost rozhodčího nálezu je podmínkou i podle českého zákona²⁰⁰, závaznost ani přímou povinnost stran vykonat rozhodčí nález zákon nestanoví, toliko, že je rozhodnutí soudně vykonatelné.²⁰¹

Z principu konečnosti a závaznosti rozhodčího nálezu zákon stanoví dvě výjimky. Zaprvé se jedná o možnost soudního přezkumu soudem, o které je podrobněji pojednáno níže. Zadruhé se jedná o přezkoumání rozhodčího nálezu jiným rozhodčím tribunálem, pokud se tak strany dohodnou v rozhodčí smlouvě v souladu s ustanovením § 27 ZRŘ.

(b) Podmínky platnosti rozhodčího nálezu

Rozhodčí strany si mohou v rozhodčí smlouvě ujednat podmínky, jejichž splnění je předpokladem pro platnost rozhodčího nálezu. Nad rámec smluvních ujednání ZRŘ v ustanovení § 25 stanoví, že nález musí být usnesen většinou rozhodců, vyhotoven písemně a alespoň většinou rozhodců podepsán. V tomto ohledu stojí za zmínku, že ZRŘ pamatuje na situaci, kdy by disentní rozhodce odmítl rozhodčí nález podepsat a tím se snažil zabránit nabytí rozhodčího nálezu právní moci. Povinnost podpisu pouze většinou rozhodců této situaci předchází.

Výrok rozhodčího nálezu musí být dále určitý.²⁰² Autor této práce pojem „určitost“ definuje jako povinnost nálezu být významově jednoznačný a obsahově jasný. Zákon ovšem nestanoví důsledky neurčitosti rozhodčího nálezu. Pokud by rozhodčí nález nesplnil uvedený zákonný požadavek, neurčitost rozhodčího nálezu by mohla být podle právního názoru autora napravena buďto rozhodci nebo alternativně soudem na základě žádosti stran sporu.

²⁰⁰ Ustanovení § 25 ZRŘ.

²⁰¹ Ustanovení § 28 odst. 2 ZRŘ.

²⁰² Ustanovení § 25 ZRŘ poslední věta.

Další podmínkou platnosti rozhodčího nálezu je odůvodnění, ledaže se strany dohodly, že odůvodnění není třeba.²⁰³ Povinnost odůvodnit rozhodčí nález je univerzální předpoklad platnosti rozhodčího nálezu, který je obsažen ve většině vnitrostátních²⁰⁴ i mezinárodních právních předpisech. Specifický požadavek na odůvodnění byl stanoven v případě rozhodování sporů ze spotřebitelských smluv. Tento zároveň obsahoval požadavek poučení o právu podat návrh na zrušení rozhodčích nálezů vydaných v rozhodčích řízení o spotřebitelských sporech. Zákon ovšem neukládal povinnost poučit spotřebitele, z jakých důvodů se bylo možné domáhat zrušení rozhodčího nálezu, za jakých podmínek a jakým způsobem, což autor této práce považoval za nedostatek Novely ZRŘ (dnes již bezvýznamný).

ZRŘ je v ohledu podmínek platnosti rozhodčího nálezu více benevolentní, než Vzorový zákon UNCITRAL nebo Rozhodčí pravidla ICC. Takto Vzorový zákon UNCITRAL ukládá v článku 32 navíc povinnost rozhodčí nález datovat a odůvodnit, proč nebyl rozhodčí nález podepsán většinou rozhodců. Ještě přísnější jsou Rozhodčí pravidla ICC, která v článku stanoví povinnost přesného označení stran, procesu ustanovení rozhodčího tribunálu, identifikaci rozhodců a právních zástupců stran, data a místa jednání, stručný popis řízení, popis zjištěného skutkového stavu věci, shrnutí podání obou stran, závěr a odůvodnění rozhodčího tribunálu ohledně každého sporného bodu a rozhodnutí ohledně nákladů řízení. Rozhodčí pravidla ICC navíc stanoví možnost rozhodců zahrnout do rozhodčího nálezu svůj disentanční právní názor.

(c) Právní důsledky rozhodčího nálezu – překážka *res judicata*

Základním důsledkem rozhodčího nálezu je vznik překážky *res judicata*, která brání, aby o téže věci bylo opět rozhodováno jiným rozhodčím

²⁰³ Ustanovení § 25 odst. 2 ZRŘ.

²⁰⁴ Např. v právních řádech Anglie, Švýcarska a Nizozemí.

tribunálem nebo soudem.²⁰⁵ Zákon o rozhodčím řízení princip překážky *res judicata* nestovani; k aplikaci tohoto principu však lze dospět analogickým užitím OSŘ. Účinek překážky *res judicata* nastává podle ustanovení § 28 odst. 2 ZRŘ buďto právní mocí rozhodčího nálezu, což je okamžik doručení rozhodčího nálezu nebo fikcí doručením. Účinek překážky *res judicata* nastává rovněž v případech, kdy byla sjednána možnost přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci podle § 27 ZRŘ, a to buď den následující po posledním dni, v němž je možné požádat o přezkum rozhodčího nálezu a strany o přezkum rozhodčího nálezu nepožádají, nebo den, kdy je stranám doručeno rozhodnutí rozhodců, kteří přezkoumali rozhodčí nálezu. Existence dohod o přezkumu rozhodčího nálezu jinými rozhodci dle ustanovení § 27 ZRŘ je ojedinělá, neboť zasahuje do principu jednoinstančnosti rozhodčího řízení, který v České republice potvrdil Ústavní soud například v nálezu sp. zn. I. ÚS 3227/08 ze dne 8. března 2011.

Pro účely této práce stojí za zmínku, že přestože je překážka *res judicata* principiálně obsažena ve většině významných vnitrostátních a mezinárodních právních předpisech, mezi anglosaskými a civilními právními řády existuje několik odlišností. V anglosaském právu má překážka *res judicata* dvojitý význam: zaprvé brání, aby stejní účastníci opět jednali o téže věci (*cause of action estoppel*), zadruhé předchází situaci, kdy by účastník napadal nebo odmítal akceptovat již rozhodnuté sporné body (*issue estoppel*). Většina civilních jurisdikcí aplikuje princip *res judicata* jako překážku, která brání účastníkům jednat o stejném předmětu sporu. Ve Švýcarsku, Německu a Švédsku se *res judicata* nevztahuje na důvody rozhodnutí, zatímco ve Francii, Belgii, Nizozemí a Itálii lze regres směřovat na důvody rozhodnutí.²⁰⁶

Shora uvedený nesoulad v přístupu k překážce *res judicata* vedl na úrovni mezinárodního rozhodčího řízení Komisi mezinárodního obchodního rozhodčího řízení (*ILA's International Commercial Arbitration Committee*) k

²⁰⁵ *Amco Asia Corp v Indonesia (Resubmission: Jurisdiction)*, ICSID, 89 ILR 552, at 560.

²⁰⁶ Alan Redfern, Martin Hunter, Nigel Blackbay, Constantine Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009) para 9.140.

vydání reportu, ve kterém Komise uvedla, že překážka *res judicata* rozhodčích nálezů v mezinárodním obchodním rozhodčím řízení by nezbytně neměla mít stejné účinky, jako překážka *res judicata* soudních rozhodnutí a tudíž by měla být chápána odlišně, než *res judicata* podle vnitrostátních právních předpisů.²⁰⁷ Pod vlivem uvedeného reportu nabyla překážka *res judicata* v oblasti mezinárodního obchodního řízení specifického významu jak v dopadu rozhodčího nálezu na existující spor mezi stranami, tak efektu rozhodčího nálezu na následující spory mezi stranami a rovněž na třetí strany. Zabývat se jednotlivými charakteristikami principu *res judicata* rozhodčích nálezů vydaných v mezinárodní obchodní arbitráži by však bylo nad rámec tématiky této práce.

F. Výkon rozhodčích nálezů

(a) Výkon vnitrostátních rozhodčích nálezů v České republice

ZRŘ neobsahuje specifická pravidla výkonu vnitrostátních rozhodčích nálezů. Podle ustanovení § 30 ZRŘ se tak výkon vnitrostátních rozhodčích nálezů bude řídit obecnými pravidly stanovenými v OSŘ, a rovněž tak zákonem č. 120/2001 Sb., exekuční řád, v platném znění (EŘ), neboť rozhodčí nález je rovněž exekučním titulem. Rozhodčí nález jakožto „jiné vykonatelné rozhodnutí“ je exekučním titulem podle ustanovení § 274 odst. 1 písm. h OSŘ, jehož výkon připouští ustanovení § 28 odst. 2 ZRŘ. Rozhodčí nález je rovněž výslovně za exekuční titul uveden v ustanovení § 40 odst. 1 EŘ. Vykonatelný je taktéž smír mezi stranami uzavřený postupem podle § 24 odst. ZRŘ ve formě rozhodčího nálezu. Výkon rozhodčích nálezů se ve srovnání s výkonem rozhodnutí obecných soudů liší tím, že v případech výkonu rozhodčích nálezů nepřipadá v úvahu předběžná vykonatelnost a na rozhodčích doložkách se nevyznačuje doložka vykonatelnosti, pouze doložka

²⁰⁷ ILA Final Report on *Res Judicata* and Arbitration, para 25, (2009) 25 Intl Arb, 1, at 72.

o právní moci, neboť vykonatelnost nastává jako důsledek právní moci.²⁰⁸ Tato výjimka může v praxi způsobovat problémy, neboť ustanovení § 261 odst. 2 OSŘ a § 38 odst. 2 EŘ vyžadují připojit k exekučnímu návrhu stejnopis rozhodnutí opatřený potvrzením o jeho vykonatelnosti. Neboť ZRŘ neopravňuje rozhodce k opatření rozhodčího nálezu i potvrzením o vykonatelnosti, bude se proto muset exekuční soud zabývat vykonatelností jakožto předběžnou otázkou.²⁰⁹

Podmínkou právní moci rozhodčího nálezu je jeho doručení stranám, přičemž od účinnosti Novely ZRŘ si strany otázku doručení mohou podle ustanovení § 19 ZRŘ upravit libovolně, v absenci čehož se aplikuje způsob doručení podle § 19a ZRŘ, což před účinností Novely ZRŘ nebylo možné a proces doručení se řídil výhradně OSŘ.²¹⁰

Výkon rozhodčího nálezu se zahajuje podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí podle § 261 odst. 1 OSŘ, resp. § 37 odst. 1 EŘ, ke kterému se připojí rozhodčí nález. Exekuční soud před pověřením soudního exekutora zkoumá, zda rozhodčí nález byl vydán orgánem, který k tomu měl pravomoc, zda oprávněný a povinný jsou věcně legitimováni, zda exekuční titul je vykonatelný po stránce formální a materiální a zda právo není prekludováno.²¹¹ Před nařízením soudního výkonu soud ještě posoudí to, zda je exekuce navrhována v rozsahu, který stačí k uspokojení oprávněného, zda k vydobytí peněžité pohledávky nestačí jiný způsob výkonu rozhodnutí a zda není navržený způsob zřejmě nevhodný. Soud je rovněž oprávněn zkoumat formální vykonatelnost rozhodčího nálezu,²¹² nikoliv však věcnou stránku rozhodčího nálezu.

²⁰⁸ A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1003.

²⁰⁹ Tamtéž, s 1004.

²¹⁰ Viz např. Usnesení NS ze dne 26. 4. 2007, sp. zn. 20 Cdo 112/2006.

²¹¹ Usnesení Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 29. května 2008, sp. zn. 40 Co 594/2008.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. dubna 2008, sp. zn. 20 Cdo 5401/2007.

Zatímco rozhodčí řízení je ovládáno soukromoprávním režimem, ve vztahu k výkonu rozhodčích nálezů se uplatňuje státní moc.²¹³ Tento princip se do výkonu rozhodnutí promítá tak, že strany nejsou oprávněny se dohodnout, jakým způsobem budou postupovat, pokud jedna ze stran nesplní svoji povinnost. Nařídít a provést výkon rozhodčího nálezu bude možné podle ustanovení § 257 OSŘ pouze způsoby uvedenými v OSŘ, tj. srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, správou nemovitosti, prodejem movitých věcí a nemovitostí, postižením podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem, v případech, kdy rozhodčí nález ukládá povinné straně zaplatit peněžitou částku. Výkon rozhodnutí ukládající jinou povinnost, než zaplacení peněžitě částky se řídí podle § 258 odst. 2 OSŘ povahou uložené povinnosti. Lze jej provést vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci nebo provedením prací a výkonů.

(b) Výkon cizích rozhodčích nálezů v České republice

Výkon cizích rozhodčích nálezů na území jiného státu je obecně dvoufázový, přičemž různé státy mají odlišné požadavky. Tuto tezi potvrzují i konkrétní právní řády vybraných západoevropských států. Kupříkladu francouzský právní řád vyžaduje, aby strana požadující výkon rozhodnutí jako předběžné opatření podala žádost na soud o uznání (*exequatur*) cizího rozhodčího nálezu. Švýcarský právní řád vyžaduje nejdříve registraci cizího rozhodčího nálezu u soudu nebo jiné příslušné autority, než dojde k samotnému výkonu rozhodčího nálezu. Anglická právní úprava umožňuje přímý výkon cizího rozhodčího nálezu, jako by se jednalo o rozhodčí nález vnitrostátní, bez nutnosti registrace cizího rozhodčího nálezu, ovšem je nutné získat povolení soudu. Při výkonu cizích rozhodčích nálezů je tedy nutné odlišovat od pojmů uznání rozhodčího nálezu (*recognition*) a výkon rozhodnutí (*enforcement*). Uznání rozhodčího nálezu lze charakterizovat jako žádost strany, která požaduje výkon rozhodnutí, adresovaná soudu, s cílem,

²¹³ Nález Ústavního soudu České republiky II. ÚS 2164/10 ze dne 01. 11. 2011.

aby soud uznal cizí rozhodčí nález jako platný a závazný, a tím založil překážku *res judicata*.

Výkon cizích rozhodčích nálezů na území jiného státu upravuje několik mezinárodních úmluv. Především se jedná o Evropskou úmluvu, Moskevskou úmluvu o řešení občanskoprávních spor vznikajících ze vztahů hospodářské a vědecko-technické spolupráce v rozhodčím řízení z roku 1972, Panamskou úmluvu a konečně nejdůležitější Newyorskou úmluvu. Nutno však dodat, že zatímco výkon cizích rozhodčích nálezů bude většinou veden v režimu Newyorské úmluvy, je vhodné v každém případě zvláště zvažovat, zda jiná úmluva nebo bilaterální či multilaterální dohoda nestanoví vhodnější podmínky pro výkon cizího rozhodčího nálezu. Newyorská úmluva nahradila Ženevskou konvenci a Ženevský protokol a je považována za jednu z nejvýznamnějších a nejdůležitějších mezinárodních úmluv všech dob.²¹⁴ Podstatou Newyorské úmluvy je, že rozhodčí nález vydaný v jednom ze států, kteří jsou signatáři Newyorské úmluvy, je uznatelný a vykonatelný na území druhého státu. Každý stát se tak ratifikací Newyorské úmluvy zavazuje respektovat závaznost rozhodčích nálezů, na které se aplikace Newyorské úmluvy vztahuje a vykonat předmětný rozhodčí nález podle vnitrostátních právních předpisů, přičemž výkon rozhodnutí nesmí být podroben přísnějším pravidlům či vyšším poplatkům, než kterým podléhá výkon vnitrostátních rozhodčích nálezů. Snaha o co nejjednodušší výkon rozhodčích nálezů v jiném státě je v Newyorské úmluvě znatelná ve dvou oblastech. Zaprvé Newyorská úmluva stanoví minimální podmínky kladené na stranu požadující jejich uznání a výkon. Takto Newyorská úmluva ukládá toliko povinnost předložit spolu se žádostí o výkon prvopis nálezu řádně potvrzený nebo jeho řádně ověřenou kopii a prvopis rozhodčí smlouvy nebo její řádně ověřenou kopii; vše přeložené do českého jazyka. Zadruhé Newyorská úmluva limituje důvody pro odmítnutí uznání a výkonu rozhodčích nálezů na

²¹⁴ Schwebel, 'A celebration of the United Nations' New York Convention' (1996) 12 Arb Intl 823.

hrubé procesní chyby rozhodčího řízení taxativně vymezené v článku 5. odst. 1.

Česká republika je signatářem Newyorské úmluvy; výkon cizích rozhodčích nálezů na území České republiky se tak bude v celém rozsahu řídit touto mezinárodní úmluvou a nikoliv ZRŘ.²¹⁵ Podle § 47 ZRŘ (a čl. 10 Ústavy České republiky) se ZRŘ a MPS použijí pouze v případě, že Newyorská úmluva, resp. Evropská úmluva nestanoví něco jiného. Rozhodčí nálezy vydané v cizině jsou v České republice od 1. ledna 2014 uznávány a vykonatelný jako české rozhodčí nálezy podle § 120 MPS, je-li zaručena vzájemnost, přičemž vzájemnost se považuje za zaručenou také v případě, že cizí stát prohlašuje všeobecně cizí rozhodčí nálezy za vykonatelné. Definici *cizího rozhodčího nálezu* v ZRŘ nenalezneme, A. Bělohlávek proto odvozuje význam cizích rozhodčích nálezů z Newyorské úmluvy a za cizí rozhodčí nálezy považuje (i) rozhodčí nálezy vydané na území jiného státu než toho, v němž se navrhuje jejich uznání a výkon (kritérium teritoriální) a (ii) rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za místní ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání (kritérium funkční).²¹⁶ Podmínkou výkonu je pouze existence vzájemnosti při výkonu rozhodčích nálezů vydaných v České republice ve státě, v němž byl vydán rozhodčí nález, který se vyžaduje vykonat v České republice. České soudy nejsou oprávněny k žádnému věcnému přezkumu cizího rozhodčího nálezu; české soudy mohou pouze zjistit, zda nejsou dány důvody pro odepření výkonu dle § 121 MPS. Podle tohoto ustanovení mohou (ovšem nemusí, pokud se neaplikuje Newyorská úmluva) české soudy uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu odepřít, jestliže cizí rozhodčí nález a) není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný, b) byl zrušen ve státě, v němž byl vydán nebo podle jehož právního řádu byl vydán, c) je stížen vadou, která je důvodem pro zrušení českého rozhodčího nálezu soudem, nebo d) odporuje veřejnému pořádku. Dlužno dodat, že

²¹⁵ Srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soud ČR ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 20 Cdo 2214/2009.

²¹⁶ A. Bělohlávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1342.

ochrana spotřebitele nezasahuje do přeshraniční oblasti při výkonu a uznávání cizích rozhodčích nálezů²¹⁷ a autor se ztotožňuje s právním názorem rakouského Nejvyššího soudu, podle něhož rozhodčí smlouvy ve spotřebitelských vztazích nepředstavují porušení veřejného pořádku a vady řízení proto musí být uplatněny v řízení před rozhodčím soudem.²¹⁸ Konečně, uznání cizího rozhodčího nálezu se podle § 122 odst. 1 MPS nevysloví zvláštním rozhodnutím. Cizí rozhodčí nález se uzná tím, že se k němu při zachování podmínek § 120 a 121 přihlédne, jako by šlo o český rozhodčí nález. Výkon rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu se podle § 122 odst. 2 MPS nařizuje rozhodnutím českého soudu, které je třeba odůvodnit.

²¹⁷ Rozsudek ESD sp. zn. C-40/08, ze dne 6. 10. 2009.

²¹⁸ Rozsudek OGH ve věci sp. zn. 3 Ob 144/09 ze dne 22. 7. 2009 citovaný v A. Bělohlávek, Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1386.

5. SOUDNÍ PŘEZKUM ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

A. Pojednání o rozsahu soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů

Otázka, do jaké míry by národní státy měly zasahovat do rozhodčího řízení soudním přezkumem věcné stránky věci je zásadní a pro samotnou existenci rozhodčího řízení ve světě moderního obchodu rozhodující. V rámci vědecké objektivity nutno uvést, že právní teorie pracuje s dvěma variantami přezkumu rozhodčího řízení soudem.

Zaprvé se jedná o tezi nulového přezkumu rozhodčího řízení soudem. Ta je založena na argumentu, že v situaci, kdy si strany zvolily soukromý způsob řešení svého sporu, namísto veřejného, soudy by neměly hrát žádnou roli, snad kromě zajištění výkonu rozhodčích nálezů a jakýchkoliv práv a povinností, na nichž se strany dohodly. V opačném případě by se jednalo o nezákonný zásah státu do práva účastníků svobodně si upravit své záležitosti.²¹⁹

Zadruhé se jedná o teorii, že jak soudní, tak rozhodčí řízení jsou způsoby řešení sporů, které závisí na rozhodnutí třetí strany. Spravedlnost diktuje, že jistá pravidla by měla být aplikována při řešení sporů. Vzhledem k tomu, že stát má absolutní kontrolu a dohled nad zajišťováním spravedlnosti, a dále, že spravedlnost je integrální součástí každé civilizované demokratické země, soudy by měly neváhat zasáhnout, pokud je tak třeba, aby zajistily, že spravedlnost je dosaženo v soukromém i veřejném způsobu řešení sporů.²²⁰

²¹⁹ Lord Saville, Denning Lecture, 1995, 'Arbitration and the Courts', p 157.

²²⁰ Lord Saville, Denning Lecture, 1995, 'Arbitration and the Courts', p 157. Uvedený argument Lorda Saville ve mně evokuje citát R. Iheringa, podle kterého meč bez vah jest holé násilí, váhy bez meče jest malomocné právo. Obojí patří k sobě a dokonalý právní stav panuje jenom tam, kde síla, jakou spravedlnost vládne mečem, vyrovná se dovednosti, jakou zacházet umí s vahami.

B. Základní kategorie rozsahu soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů

V praxi má každý stát vlastní koncepci rozsahu pravomoci soudů přezkoumávat proces rozhodčího řízení a rozhodčí nálezy. Kategoricky lze důvody přezkumu pojmut v rámci třech množin. Především se lze na soudu domáhat zrušení (*annulment* nebo *setting aside*) rozhodčího nálezu z důvodu nedostatku pravomoci rozhodčího tribunálu založeného například na neexistenci nebo neplatnosti rozhodčí doložky. ZRŘ v tomto ohledu koresponduje, až na absenci práva domáhat se zrušení rozhodčího nálezu z obecného důvodu rozporu s veřejným pořádkem, se Vzorovým zákonem UNCITRAL. Ustanovení § 31 ZRŘ tak nabízí stranám především právo požadovat na soudu zrušení rozhodčího nálezu z důvodu, že rozhodčí nález byl vydán ve věci, o níž nelze uzavřít platnou rozhodčí smlouvu. Jedná se o případy nedostatku arbitrability, o čemž autor podrobněji pojednal v kapitole 4. shora. Soud je povinen rozhodnout o zrušení rozhodčího nálezu podle tohoto ustanovení z úřední povinnosti. Strany se dále mohou domáhat zrušení rozhodčího nálezu z jiných důvodů, než nedostatku arbitrability, tj. je-li rozhodčí smlouva z jiných důvodů neplatná, nebo byla zrušena, anebo se na dohodnutou věc nevztahuje. Již shora autor poznamenal, že rozhodčí smlouva je právní skutečností upravenou hmotněprávními předpisy. Účastník tedy musí prokázat důvody neplatnosti rozhodčí smlouvy odkazem na platné a účinné hmotněprávní předpisy, tj. ustanovení § 37 ObčZ, resp. § 580 NObčZ. Pod uvedenou kategorii podřazuje A. Bělohávek rovněž případy, kdy rozhodčí smlouva vůbec nevznikla, tj. kdy je možné její uzavření považovat za úkon zdánlivý (nicotný), přestože na jejím základě proběhlo rozhodčí řízení a byl vydán rozhodčí nález; a dále případy, kdy bylo o věci již dříve rozhodnuto (existence překážky *res judicata*), neboť rozhodčí smlouva již byla konzumována dříve ukončeným řízením, nikoliv však existencí

překážky *litispendence*.²²¹ Písmeno c) ustanovení § 31 ZRR dále opravňuje účastníky domáhat se zrušení rozhodčího nálezu, zúčastnil-li se rozhodování ve věci rozhodce, který nebyl podle rozhodčí smlouvy ani jinak povolán k rozhodování nebo neměl způsobilost být rozhodcem. O podmínkách jmenování rozhodcem autor pojednal v kapitole 4.C. shora. Nad výše uvedené je vhodné poukázat na další dva případy. Zaprvé se jedná o situaci, kdy jedné ze stran nebyla dána možnost aktivně participovat na jmenování rozhodcem. Zadruhé, rozhodce nebyl povolán věc rozhodovat, proto, že nebyl pro daný spor jmenován. V daném případě se může jednat o případ, kdy by žalobce změnil po zahájení řízení petit a strana ve zrušovacím řízení namítala, že by daného rozhodce na změněný spor nikdy nejmenovala.²²²

Další množinou důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu je porušení procesních pravidel v průběhu rozhodčího řízení. Ustanovení § 31 ZRR v tomto ohledu nabízí stranám rekurz z důvodů, že d) rozhodčí nález nebyl usnesen většinou rozhodců. V rozhodčím řízení není neobvyklé se setkat s nesouhlasným názorem jednoho nebo více rozhodců, vždy je však nutné, aby byl nález usnesen (a podepsán) alespoň většinou rozhodců. Pokud rozhodce v průběhu řízení zemře nebo nemůže pro jiné důvody vykonávat svou funkci, musí být jmenován náhradní rozhodce, tak, aby byl rozhodčí nález vždy usnesen většinou rozhodců. Druhým důvodem v rámci uvedené množiny je situace, kdy straně nebyla poskytnuta možnost věc před rozhodci projednat. Jedná se o nejčastěji namítaný důvod pro zrušení rozhodčího nálezu, který ovšem často zakrývá skutečný záměr navrhovatele domáhat se přezkumu rozhodčího nálezu soudem. Smyslem ustanovení § 31 písm. e) je však napravit naprosto zásadní porušení procesních principů, např. případy, kdy žaloba nebyla žalovanému zaslána nebo doručena na správnou adresu, jestliže straně nebyla dána dostatečná lhůta k vyjádření nebo dostavení se na ústní jednání či provádění důkazu, přičemž rozhodci musí posuzovat místo

²²¹ Více v A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1089-1091.

²²² Tamtéž, s 1093.

jednání, zda se jedná o vnitrostátní nebo mezinárodní rozhodčí řízení, jazyk jednání, národnost účastníků, dále pokud rozhodci neprovedli důkaz navržený stranami nebo jestliže za účastníka jednání vystupoval někdo jiný, kdo nebyl k zastupování zmocněn atd.²²³ Dalším důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu je případ, kdy rozhodčí nález odsuzuje stranu k plnění, které nebylo oprávněným žádáno, nebo k plnění podle tuzemského práva nemožnému či nedovolenému. N. Rozehnalová ohledně tohoto důvodu zrušení – stran nemožného nebo nedovoleného plnění – správně upozorňuje na to, že tento důvod je u vztahů s mezinárodním prvkem vhodný pro odepření uznání a výkonu, ale je naprosto nevhodný pro zrušení rozhodčího nálezu tam, kde se jedná o rozhodčí nález ve sporu s mezinárodním prvkem, zejména, kdy se rozhodovalo podle cizího práva.²²⁴ Daný důvod nelze použít, pokud o některém nároku nebylo rozhodnuto, ani pokud rozhodčí nález odsuzuje k plnění požadovanému, avšak v kratší lhůtě. Konečně, poslední z důvodů pro zrušení rozhodčího nálezu je v případě, že jsou dány důvody, pro které lze v občanském soudním řízení žádat o obnovu řízení. Podle ustanovení § 228 odst. 1 OSŘ se lze obnovy domáhat tehdy, jsou-li tu skutečnosti, rozhodnutí nebo důkazy, které bez své viny nemohl navrhovatel použít v původním řízení, pokud mohou navrhovateli přivodit příznivější rozhodnutí ve věci. Musí se jednat o skutečnosti, které v době řízení objektivně existovaly, avšak strana o nich nevěděla ani vědět nemohla, a které bylo možné v rozhodčím řízení provést. Podle ustanovení § 228 odst. 1 OSŘ se lze obnovy domáhat také tehdy, lze-li provést důkazy, které nemohly být provedeny v původním řízení, zejména proto, že nebyly splněny podmínky v ustanovení § 20 odst. 1 ZRŘ, pokud mohou pro navrhovatele přivodit příznivější rozhodnutí ve věci. Uvedený důvod je třeba interpretovat restriktivně, jak uvedl např. Nejvyšší soud, podle něhož nelze připustit důkazy, které zde byly již v době řízení před rozhodci, o kterých strana věděla

²²³ Více v A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s 1095-1099.

²²⁴ N. Rozehnalová, *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. Praha: ASPI Publishing, 2002, s 185.

a pouze je třeba nemohla nalézt nebo k nim neměla z jiných důvodů přístup.²²⁵

Konečně neplatnosti rozhodčího nálezu se lze domáhat, v několika málo vybraných jurisdikcích, na základě věcného přezkumu s odkazem na chybnou aplikaci právních předpisů rozhodci. Důvod soudního přezkumu rozhodčího nálezu z důvodu chybné aplikace práva si zaslouží zvláštní pozornost, neboť na teoretické úrovni vede k častým debatám, o tom, zda by soudní přezkum věcné stránky rozhodčího řízení měl být povolen. Na poli praktickém se pak soudy často setkávají se situacemi, kdy se prohravší strana snaží argumentaci o věcné nesprávnosti rozhodčího nálezu subsumovat pod jeden z důvodů uvedený v zákoně, především pod argument, že straně nebyla možnost věc před rozhodci projednat. Soudnímu přezkumu věcné stránky rozhodčího nálezu se tedy autor bude zabývat, pod úhlem pohledu anglické právní úpravy, v bližších souvislostech v následující části.

²²⁵ Rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 2310/2007 ze dne 28.5.2009.

C. Věcný přezkum rozhodčích nálezů soudem: Měly by mít české soudy pravomoc věcně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci?

Na pravomoc soudů meritorně přezkoumávat rozhodčí nálezy lze nahlížet jako na spor mezi principem legality na straně jedné a principy konečnosti, rychlosti, nižších nákladů a smluvní volnosti na straně druhé, přičemž otázka rozsahu soudního přezkumu stran aplikace práva rozhodci rozděluje odbornou veřejnost na dvě strany. Na jedné straně stojí právní řády států, včetně práva České republiky, které vychází ze Vzorového zákona UNCITRAL. Tyto právní řády přísně odmítají soudní přezkum meritů věci, z důvodu, že soudní přezkum je omezen na důvody nedostatku pravomoci rozhodčího tribunálu založeného například na neexistenci nebo neplatnosti rozhodčí doložky a dále z důvodů porušení procesních pravidel v průběhu rozhodčího řízení nebo rozporu s veřejným pořádkem. Na straně druhé stojí právo Anglie a Walesu, které v článku 69 zákona o rozhodčím řízení z roku 1996 opravňuje strany rozhodčího řízení odvolat se k soudu za účelem přezkumu právních otázek.²²⁶

(a) Otázka rozporu věcného přezkumu rozhodčích nálezů se základními principy rozhodčího řízení

Pro účely posouzení otázky, zda by české soudy měly být oprávněny věcně přezkoumávat rozhodčí nálezy, je nejprve nutné zamyslet se nad tím, zda samotná kompetence věcného přezkumu soudů není v rozporu se smyslem a základními principy rozhodčího řízení. Kvantitativně významně zaznívá ze strany protagonistů přístupu Vzorového zákona UNCITRAL argument, že možnost odvolat se proti rozhodčímu nálezu z důvodu nesprávné aplikace práva rozhodci je v rozporu se základními elementy

²²⁶ Článek 69 Arbitration Act 1996 zní následovně: „Unless otherwise agreed by the parties, a party to arbitral proceedings may (upon notice to the other parties and to the tribunal) appeal to the court on a question of law arising out of an award made in the proceedings.“

rozhodčího řízení. V právní doktríně rozhodčího řízení je pevně zakotveno, že strany si volí rozhodčí řízení z důvodu, že rozhodčí řízení nabízí efektivní a rychlý způsob konečného vyřešení sporu. Vskutku „finalita rozhodčího nálezu“, což je *terminus technicus* charakterizující nemožnost podat odvolání z důvodu chybné aplikace práva v anglickém jazyce označovaný pojmem *finality*, společně se souvisejícími výhodami rychlosti a nižších výdajů jsou často vyzdvihovány jako hlavní výhody a prvky rozhodčího řízení. Právo dožadovat se věcného přezkumu musí proto logicky kolidovat s principem finality, rychlosti, a nižších nákladů.²²⁷ Podle právního názoru autora této práce je tvrzený argument zastánců Vzorového zákona UNCITRAL založený na teoretických základech a nereflektuje realitu praxe, jak v podrobnostech uvedeno v následující části.

(i) Finalita rozhodčího nálezu

Zabývat se finalitou rozhodčího nálezu jakožto hlavním aspektem rozhodčích nálezů znamená zapojit se do „nikdy nekončícího sporu mezi neslučitelným hlavním právním principem, který vyžaduje spravedlnost, i kdyby měla nebesa spadnout, a nižším principem, který vyžaduje ukončení sporu“²²⁸. Vskutku přestože idea konečného vyřešení sporu může být atraktivní pro strany sporu, finalita může být univerzálně pozitivním aspektem pouze tehdy, pokud by rozhodci nikdy nepochybili.²²⁹ Nicméně rozhodci, stejně jako kdokoliv jiný, chybovat mohou.²³⁰ Pokud by chyba

²²⁷ H. R. Dundas, *Appeals on question of law: section 69 revitalised*, ARBITRATION , 172 (2004).

²²⁸ F. Russell, A. Walton, M. Vitoria, *Russell on the law of arbitration*. Indiana University (1982).

²²⁹ W. H. Knull, N. D. Rubins, *Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer and Appeal Option?*, The American Review of International Arbitration, 531-576 (2000).

²³⁰ S. P. Younger, *Agreements to Expand the Scope of Judicial Review of Arbitration Awards*, Albany Law Review, 241 (1999).

rozhodů byla v obecně akceptovatelném a předvídatelném rozsahu, strany sporu jsou většinou ochotni tento risk podstoupit. Ovšem hrubou misinterpretaci smlouvy nebo uložení značně nepřiměřené náhrady škody lze jen stěží přijmout. Takto se nechal slyšet Lord Artkin, podle něhož „finalita je sice dobrá věc, ale spravedlnost je lepší“²³¹. Spravedlnost přitom nelze vnímat jako nějaký teoretický výmysl právní filosofie. Řádný (*fair*) a spravedlivý proces nejsou abstraktní pojmy, ale charakteristické znaky spravedlnosti, a proto musí být aplikovány při každém řešení sporu mezi dvěma stranami.²³²

Tato teze byla předmětem několika studií a všechny dospěly ke stejnému závěru. Již v roce 1995 profesori Hayford a Peeples konstatovali, že experti na řešení obchodněprávních sporů si jsou vědomi, že absence mechanismu k nápravě chybných rozhodnutí je nepřijatelná ve vysoce důležitých sporech. Tento závěr byl krátce na to potvrzen výzkumem provedeným Bühring-Uhle, který zjistil, že odborná společnost se probouzí z nadšení z rozhodčího řízení, neboť třetina z padesáti předních amerických a evropských expertů na sporná řízení věří, že absence věcného přezkumu není výhodou rozhodčího řízení. Podle studie Lipsky a Seeber více jako polovina z 606 právníků z největších amerických korporací odmítají rozhodčí řízení právě z důvodu, že se nelze dovolat nápravy zásadních hmotněprávních pochybení. Ve stejném duchu argumentovali Rigner a Seidel, podle nichž se obchodníci a právníci začínají obávat rozhodčího řízení jako nespolehlivého způsobu řešení sporu. Rovněž tak Thomas Klitgaard konstatoval, že finalita a rychlost rozhodčího řízení jsou přednosti rozhodčího řízení, ale pouze tehdy, pokud spor vyhraje. Tyto přestanou být hodnotou rozhodčího řízení, pokud rozhodci udělají základní hmotněprávní chybu.

Finalita by nepochybně byla výhodou, pokud by však rozhodci nikdy neudělali chybu, což je nepochybně požadavek, kterého nelze při řešení sporů

²³¹ *Ras Behari Lal v The King-Emperor* (1933) 50 T.L.R. 1.

²³² *Indian Oil Corp Ltd v Coastal (Bermuda) Ltd* ([1990] 2 Lloyd's Rep. 407 at 414, col. 2, at 415, col. 1.

nikdy dosáhnout. Důvod je především ten, že rozhodčí řízení jsou začasť nesmírně komplexní, zejména pokud se jedná o mezinárodní rozhodčí řízení, mnohdy zahrnující rozličné právní principy, četné právní předpisy a složité skutkové posuzování věci. Pokud bude hodnota předmětu sporu příliš vysoká, strany se raději rozhodčímu řízení vyhnou, neboť nemohou riskovat, že se proti chybě rozhodců nebudou moci bránit.²³³

Chyba při aplikaci práva může u rozhodců vzniknout častěji než u soudců, neboť oproti soudcům rozhodci nemají povinnost být, a ani často nejsou, právně vzděláni. Jen stěží lze zejména od laiků, kteří nemají právní základ a nejsou kontinuálně vzdělávání, očekávat, že budou schopni hlubokomyslně a důsledně aplikovat právo ve složitých případech. Nemluvě přitom o intelektu, kreativě a právních schopnostech interpretovat, aplikovat a zejména konstituovat právo způsobem, který povede k rozvoji obchodního práva. Poukázat lze v této souvislosti na relativně nedávnou nevídanou expanzi rozhodčího řízení v České republice, při níž rozhodčí řízení přitahovalo pozornost mnoha spekulantů odlišných profesí a původu, což v důsledku vedlo až ke zneužívání rozhodčího řízení na úkor spotřebitelů, a to v takovém rozsahu, že byl nezbytný zásah státu ve formě zásadní novelizace ZRR. Pokud by však zákon umožňoval soudní přezkum v limitovaných případech hmotněprávních pochybení, nepochybně by rozhodci, s vědomím, že jejich rozhodnutí mohou být soudně přezkoumána, byli více přesní a důslední při aplikaci práva.²³⁴

Za zmínku v souvislosti s absencí právního vzdělávání rozhodců, což v důsledku může vést k jimi nesprávné aplikaci práva, nepochybně stojí fakt, že rozhodci jsou často voleni z důvodu jejich specifických technických znalostí a zkušeností, je-li předmět sporu technického charakteru. Zatímco tedy takto zvolený rozhodce může rozumět technickým aspektům sporu, z toho samého důvodu daný rozhodce nebude významný právník.

²³³ W. H. Knull, N. D. Rubins, *Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer and Appeal Option?*, *The American Review of International Arbitration*, 531-576 (2000).

²³⁴ J. Lurie, *Court Intervention in Arbitration: Support or Interference?* *Arbitration* (2010).

Argumentací *ad fortiori* bychom mohli dokonce tvrdit, že by to bylo v rozporu se samotným principem rozhodčího řízení odkázat řešení sporu na osoby, které nejsou experty ve svém oboru, tj. v oboru práva.²³⁵ Poukázat lze kupříkladu na rozhodčí řízení sporů z mezinárodní přepravy, k jejichž rozhodování jsou začasť povoláni experti v námořní přepravě, z důvodu jejich znalostí a zkušeností v této technicky náročné a specifické oblasti přepravy zboží. Pokud však v průběhu rozhodčího řízení, tj. poté, co je již rozhodčí tribunál sestaven, vyvstane složitá právní otázka, tato nebude rozhodována experty na právo. Následkem toho podkopává skutečnost, že právní otázky nejsou rozhodovány právními experty jeden z hlavních účelů rozhodčího řízení řešit spory odborníky v dané oblasti. V tomto duchu argumentoval již v roce 1922 Lord Justice Scrutton, podle něhož v situacích, v nichž rozhodují o právních otázkách osoby, které neprošly řádným právním tréninkem, je vysoká pravděpodobnost, že pochybí.

Rozčarování z rozhodčího řízení z důvodu absence ochrany proti hmotněprávním chybám rozhodců souvisí s problematikou nepředvídatelnosti rozhodčích nálezů. Odborná obchodní veřejnost si začíná uvědomovat, že bez možnosti práva požadovat hmotněprávní přezkum rozhodčích nálezů může být výsledek rozhodčího řízení vysoce nepředvídatelný. Rozhodčí řízení tak může mít na strany právě opačný efekt, neboť v důsledku nedostatku důvěry, že rozhodčí nález nebude objektivní, předvídatelný a správný, se strany smlouvy raději rozhodčímu řízení vyhnu.²³⁶ I v tomto případě platí, že problematika nepředvídatelnosti rozhodčího nálezu může mít malý význam v nikterak důležitých sporech; pokud však hodnota sporu je ohromná, absenci právního přezkumu rozhodčího nálezu nelze z obchodního hlediska tolerovat.

Argumentace proti finalitě však tímto není vyčerpána. Absence věcněprávního přezkumu není vždy zárukou konečného vyřešení věci.

²³⁵ Srov. R. Finch. London: still the cornerstone of international commercial arbitration and commercial law? *Arbitration* (2004).

²³⁶ S. A. Hochman. Judicial Review to Correct Arbitral Error: An Option to Consider. *Ohio S. J. on Disp. Resol.*, 104 (1997).

Prohravší strana často napadá rozhodčí nález z jiných důvodů, přičemž pravý záměr odvolání – požadavek hmotněprávního přezkumu – zastírá argumentací porušení procesních předpisů, například tvrzením, že předmět rozhodčího nálezu nespadá pod rozsah žaloby. Strana rozhodčího řízení, která vyhrála, je tedy i přes konečnost rozhodčího nálezu zatažena do následných soudních řízení. Podstatný je rovněž argument, že před výkonem rozhodčího nálezu musí soudy státu, v němž je rozhodčí nález vykonáván, rozhodčí nález uznat. Článek 5 Newyorské úmluvy stanoví důvody, na jehož základě může být rozhodčí nález napadán, v důsledku čehož vydání rozhodčího nálezu může být prvním článkem v řetězci soudních řízení v několika jurisdikcích, v nichž má prohravší strana majetek.²³⁷

Podle tohoto nahlížení by bylo možné mezitímně uzavřít, že finalita je spíše nevýhoda než výhoda, která odrazuje strany od volby rozhodčího řízení.²³⁸ Finalitu lze proto považovat spíše za sekundární výhodu v důležitých a hodnotných rozhodčích řízeních, pokud ji za výhodu lze vůbec považovat.

(ii) Svobodná vůle účastníků řízení

Tématem svobodné vůle účastníků řízení se dostáváme ke druhému argumentu zastánců absence meritorního přezkumu rozhodčích nálezů ve smyslu Vzorového zákona UNCITRAL, podle nichž je odvolání proti hmotněprávnímu posouzení věci v rozporu s principem smluvní volnosti stran upravit si rozhodčí řízení dle svých potřeb a zároveň brání užití specializovaných rozhodčích pravidel.²³⁹ Tento argument však zcela opomíjí

²³⁷ W. H. Knull, N. D. Rubins, *Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer and Appeal Option?*, *The American Review of International Arbitration*, 531-576 (2000).

²³⁸ J. M. Ringer, M. L. Seidel, *Judicial Review Clauses in Transnational Arbitration Agreements*, *Inside Litigation*, 6 (1998).

²³⁹ Srov. např. E. Gloster, *Attempts to Thwart the Arbitration Process: Current Examples of How the Court Makes Parties Stick to Their Agreement to Arbitrate*, *Arbitration* (2007).

variantu, kdy zákon umožní meritorní přezkum rozhodčích nálezů, pokud si strany nedohodnou jinak. Strany rozhodčí smlouvy mají volnost se rozhodnout, zda si mohou dovolit riziko nesprávného rozhodčího nálezu; pokud si toto riziko dovolit nemohou, záleží na svobodné vůli účastníků kompetenci meritorního přezkumu soudům ponechat. Tato varianta, implementována do anglického práva, podle právního názoru autora spíše maximalizuje svobodnou vůli účastníků řízení, tím, že jim umožňuje meritorní přezkum vyloučit či nikoliv. Nutno dodat, že z rozhodčí smlouvy musí být jasné, zda strany mají zájem ponechat možnost hmotněprávního přezkumu rozhodčího nálezu či nikoliv. Pouhé ustanovení, že rozhodčí nález je konečným a závazným rozhodnutím nevylučuje právo se proti rozhodnutí meritorně odvolat.²⁴⁰ Naproti tomu vyloučení odvolání z právních důvodů lze učinit i volbou Rozhodčích pravidel ICC nebo LCIA.

S rozbořem svobodné vůle účastníků řízení upravit si proces rozhodčího řízení dle vlastní vůle se na druhém místě vnucuje argument, že zatímco mnoho stran svobodně volí rozhodčí řízení namísto soudního řízení, ve světě byznysu se vyskytují i situace, kdy strany jsou buďto k volbě rozhodčího řízení donuceny z důvodu chybějícího jiného přijatelného alternativního způsobu řešení sporů, nebo pokud rozhodčí řízení požaduje dominantní smluvní strana. Preference pro rozhodčí řízení tak nemá nic společného s výhodami, jako je například možnost upravit si detaily rozhodčího procesu. Za takové situace nepochybně obě strany, nebo alespoň strana slabší, která nemá jinou možnost než akceptovat rozhodčí řízení jako způsob řešení daného sporu, ocení záruku soudního přezkumu právních pochybení rozhodců. Uvedené tvrzení potvrzuje několik případů, kdy si strany rozhodčí smlouvy dobrovolně ujednaly soudní přezkum meritu rozhodčího nálezu.²⁴¹ Taková ujednání často obsahují možnost dovolávat se

²⁴⁰ *Al Hadha Trading Co v Tradigrain SA and ORS* [2002] 2 Lloyd's Rep. 512.

²⁴¹ L. Montgomery, *Expanded Judicial Review of Commercial Arbitration Awards: Bargaining for the Best of Both Worlds*. University of Cincinnati Law Review, 530 (2000).

soudního dohledu nad chybami v právu, chybami ve zjištění skutkového stavu věci, anebo obojí.²⁴²

Uvedené vede k zajímavé právně teoretické úvaze o tom, kam až sahá autonomie vůle účastníků. Přesněji řečeno, zda úprava rozhodčí smlouvy do té míry, že strany rozšíří rozsah soudního přezkumu rozhodčího nálezu *ultra vires* mimo kompetence stanovené zákonem, je výkonem autonomie vůle stran. Autonomie vůle originárně znamená oprávnění stran dohodnout se na volbě hmotněprávních a procesních předpisů. Rozšíření zákonné kompetence soudu o meritorní přezkum rozhodčích nálezů je však diametrálně odlišná věc. Ve Spojených státech, kde se uzavírá převážná část těchto rozšířených rozhodčích smluv, existují na tuto problematiku dva opačné právní názory.²⁴³ Naproti tomu v Evropě není ohledně rozsahu autonomie vůle sporu. Tak například pařížský odvolací soud se nechal slyšet, že Newyorská úmluva a *Civil Code* zcela limitují smluvní volnost v oblasti soudní jurisdikce.²⁴⁴ Ve Švýcarsku vylučuje rozšíření kompetence soudu článek 192 švýcarského zákona o mezinárodním právu soukromém.²⁴⁵ Právní úprava v Anglii a Walesu již byla diskutována shora. V německém ani českém zákoně o rozhodčím řízení tuto pravomoc stran nenalezneme.

(iii) Rychlost rozhodčího řízení

Třetím argumentem proti hmotněprávnímu přezkumu je argumentace snahou o urychlení vyřešení sporu. Primárním teoretickým účelem rozhodčího řízení je vskutku nabídnout stranám rychlejší způsob vyřešení sporu, tím, že se vyhnou zdlouhavým soudním řízením. Nicméně, teorie rychlosti nepochybně neznamená, že strany sporu mají v úmyslu urychlit

²⁴² *LaPine Tech. Corp. v. Kyocera Corporation*, 130 F.3d 884 (9th Cir. 1997).

²⁴³ *Gateway Techs, Inc. v MCI Telecomm. Corp.*, 64 F.3d 993 (5th Cir. 1995).

²⁴⁴ *Societe Binat Maghreb v Soc Screg Routes* (1990 Rev. Arb. 863).

²⁴⁵ W. H. Knull, N. D. Rubins, *Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer and Appeal Option?*, *The American Review of International Arbitration*, 531-576 (2000).

vyřešení sporu na úkor přesnosti a spravedlnosti. Autor této práce je toho názoru, že za zákonný rozhodčí nález lze považovat pouze ten nález, který je výsledkem řádné, resp. spravedlivé (*fair*) aplikace práva. Z tohoto úhlu pohledu by měl být aspekt rychlosti vnímán jako snaha vyhnout se zdlouhavým řízením při zachování legitimacy rozhodčího nálezu. Cílem a smyslem rozhodčího řízení je totiž nepochybně získat spravedlivé rozhodnutí nezávislým tribunálem bez zbytečných průtahů.²⁴⁶

Pod tíhou této argumentace by tedy rychlost rozhodčího řízení neměla být vnímána jako nejvyšší cíl rozhodčího řízení. Spíše by měla existovat rovnost mezi rozhodnutím sporu bez nepotřebného plýtvání časem na straně jedné a dosažením správného a zákonného rozhodčího nálezu na straně druhé, čehož lze dosáhnout právě přiměřeným zákonným přezkumem rozhodčích nálezů. Lze tedy mezitímně uzavřít, že teoretický koncept rychlosti rozhodčího řízení opomíjí, resp. vyžaduje požadavek stran dosáhnout spravedlivého rozhodčího nálezu.

(iv) Snaha o ušetření nákladů při řešení sporu

Diskusi o argumentech podporujících tezi o nemožnosti domáhat se věcného přezkumu zakončujeme pojednáním o snaze ušetřit náklady při řešení sporu. Námitka rychlosti rozhodčího řízení souvisí s požadavkem na nižší náklady při řešení sporu, kterých lze podle odpůrců soudního přezkumu údajně dosáhnout tím, že se řešení sporu omezí na jednoinstanční řízení před rozhodci. Uvedený požadavek na ušetření nákladů je ovšem zanedbatelný při riziku nesprávné aplikace práva v průběhu řešení vysoce hodnotných obchodních sporů. Tázat se dokonce lze, zda vůbec můžeme uvažovat o ušetření nákladů, neboť je již obecně akceptovatelné tvrzení, že rozhodčí řízení mohou být, a často také jsou dražším způsobem řešení sporů než řízení vedené před obecnými soudy. Důvodem vyšších nákladů rozhodčího řízení jsou často vysoké poplatky účtované rozhodci a rozhodčími institucemi,

²⁴⁶ J. Hill, *Onward Appeals Under the Arbitration Act 1996*, Civil Justice Quartely (2012).

náklady na pronájem místností pro vedení jednání apod. Takto nahlíženo by bylo kontraproduktivní vést drahé rozhodčí řízení a nebýt přitom chráněn proti chybným hmotněprávním závěrům rozhodců.

(b) Anglický přístup k soudnímu přezkumu aplikace práva rozhodci

Závěry v předchozí kapitole ukazují, že odvolání proti meritu rozhodčího nálezu není v rozporu s principy rozhodčího řízení. V pojednání o otázce, zda by české soudy měly být oprávněny k přezkumu aplikace práva rozhodci se dostáváme k právní úpravě soudního přezkumu v Anglii a Walesu, kterou autor této práce považuje za modelový případ.

Již od počátku moderní anglické právní úpravy rozhodčího řízení, před více jak šedesáti léty, měli angličtí soudci širší kompetence zasahovat do rozhodčích řízení, a to z titulu přezkumu tzv. „chyby rozhodčího nálezu“ (*error on the face of the award*)²⁴⁷ podle rozhodčího zákona z roku 1950. V důsledku zneužívání soudního přezkumu rozhodčích nálezů stranami rozhodčího řízení a pod vlivem moderní mezinárodní teorie rychlosti a konečnosti rozhodčích nálezů však vyvstal v Anglii a Walesu požadavek na omezení pravomoci soudů. Poukázat lze kupříkladu na rozhodnutí Lorda Diplocka ve věci *Nema case*, v němž argumentoval, že strany sporu by měly akceptovat rozhodnutí rozhodčího tribunálu, který si sami zvolily.²⁴⁸ Postupem času tak sice došlo pod vlivem mezinárodních předpisů o rozhodčím řízení a Vzorového zákona UNCITRAL k zásadnímu omezení kompetence soudů, idea limitovaného soudního dozoru aplikace práva rozhodci přetrvávala do současnosti. Dovolání se meritorního přezkumu bylo nicméně podmíněno splněním několika přísných procesních podmínek.

Jedná se především o předpoklad, aby právní otázka, která by měla být podmíněna soudním přezkumem, zásadním způsobem zasahovala do práv účastníků řízení. Tato právní otázka, jejíž soudní přezkum se strana domáhá,

²⁴⁷ T. Dedezade, *Are you in? Or are you out? An Analysis of Section 69 of the English*

²⁴⁸ *Pioneer Shipping Ltd v BTP Tioxide Ltd* [1982] AC 724.

by měla být zároveň totožná s právní otázkou, o které rozhodoval rozhodčí tribunál.²⁴⁹ Významnou procesní podmínkou soudního přezkumu je dále to, že předmětná právní otázka skutečně směřuje na posouzení práva a nikoliv skutkového posouzení věci; jinými slovy, odvolatel nesmí předstírat, že se jedná o právní otázku, ačkoliv se domáhá přezkumu skutkové stránky věci.²⁵⁰ Aby se jednalo o otázku práva přijatelnou pro soudní přezkum, právní závěr, kterého rozhodci dosáhli aplikací práva na zjištěný skutkový stav, musí být nad rámec právního závěru, kterého by rozhodci mohli dosáhnout, pokud by právo řádně aplikovali.²⁵¹ Stručně řečeno, právní chyba musí vzniknout z nesprávné aplikace práva. Další podmínkou soudního přezkumu je, že se jedná o zřetelně chybnou aplikaci práva nebo o situaci, kdy daná právní otázka má zásadní právní význam a je předmětem vážných pochybností. A konečně, soudci by se měli rovněž zamyslet nad tím, zda jejich zásah do rozhodčího nálezu je vhodný a ospravedlnitelný.²⁵²

Proces odvolání je podle anglické právní úpravy navíc dvoufázový.²⁵³ Odvolatel je povinen nejdříve podat žádost o povolení k odvolání (*an application for leave to appeal*) podle ustanovení článku 69 odst. 4 zákona o rozhodčím řízení z roku 1996, v níž identifikuje právní otázku, která by měla být předmětem soudního přezkumu a uvede důvody, pro které by mělo být odvolání povoleno. Soud poté, většinou bez nařízení ústního jednání, rozhodne, zda podání odvolání povolí či nikoliv.

²⁴⁹ *Mary Harvey v Motor Insurer's Bureau* QBD (Merc) (Manchester), Claim No: OMA40077, 21 December 2011.

²⁵⁰ *Surefire Systems Ltd v Guardian ECL Ltd* [2005] BLR 534.

²⁵¹ *Mary Harvey v Motor Insurer's Bureau* QBD (Merc) (Manchester), Claim No: OMA40077, 21 December 2011.

²⁵² *India Steamship Co Ltd v Arab Potash Co Ltd*, unreported, Colman J, 12 December 1997.

²⁵³ Článek 69 odst. 6 zákona o rozhodčím řízení z roku 1996.

**(c) Rozšíření pravomoci českých soudů k meritornímu přezkumu
rozhodčích nálezů**

Přestože měl Vzorový zákon UNCITRAL značný dopad na anglický zákon o rozhodčím řízení z roku 1996 v oblasti soudního přezkumu rozhodčích nálezů, tento zákon se vykrytalizoval v normu, která by podle právního názoru autora této práce mohla sloužit jako modelový předpis i pro českou právní úpravu soudního přezkumu rozhodčích nálezů soudem. Anglická varianta soudního přezkumu nabízí širokou diskreci stran rozhodnout, zda si meritorní přezkum rozhodčích nálezů přejí zachovat, či nikoliv. Zde nutno podotknout, že se jedná o jednu z dalších odlišností anglického práva, díky které si anglické právo vybuodovalo světové prvenství na poli mezinárodního obchodu.²⁵⁴

Hodnotová a ideová podstata tohoto práva nicméně spočívá v něčem jiném než pouze v oprávnění stran odvolat se proti rozhodčímu nálezu z důvodu chybné aplikace práva. Tento aspekt anglického práva je základem pro symbiotickou interakci a pojítka mezi soukromým rozhodčím řízením a soudy, které v důsledku vede k rozvoji anglického obchodního práva, rozhodčího řízení a praxe rozhodců.²⁵⁵ Předmětná idea vyplývá z imanentní snahy anglických soudců o přesnou aplikaci a rozvoj anglického práva a prosazování spravedlnosti. Kontinuální interakce mezi obchodní praxí, rozhodčím řízením a soudy vede ke konstantnímu vývoji obchodního práva a vydávání moderních soudních rozhodnutí, která reflektují neustále se vyvíjející a měnící obchodní praktiky.

Uvedené přispívá i k vyšší právní jistotě stran rozhodčího řízení a tím k rozvoji rozhodčího řízení, neboť nedostatek předvídatelnosti rozhodčích nálezů obchodníky od volby rozhodčího řízení, jak diskutováno shora, odrazuje. Ostatně právě právní jistota a reflexe moderních technologických a obchodních praktik anglickými soudy jsou jedny z důvodů, pro které světový

²⁵⁴ V. Veeder, *Commercial Law Perspectives and Practice*, Butterworths (Mistelis ed, 2006).

²⁵⁵ Tamtéž.

byznys upřednostňuje anglické obchodní právo oproti jiným právním předpisům. Uzákonění meritorního přezkumu neznamena, že by každý rozhodčí nález, proti kterému se strany odvolají, musel být předmětem hmotněprávního přezkumu. Záleželo by vždy na diskreci soudu, zda dospěje k závěru, že právní přezkum daného rozhodčího nálezu je žádoucí, a že by prohravší strana utrpěla značnou újmu, pokud by nebyl přezkum rozhodčího nálezu soudem povolen.²⁵⁶

Autor na základě shora uvedeného dospívá k závěru, že české právo by mělo následovat anglický přístup k věcně právnímu přezkumu rozhodčích nálezů obecnými soudy a umožnit stranám rozhodčího řízení, aby si určily, v jakém rozsahu a za jakých podmínek by měl být jejich rozhodčí nález předmětem soudního přezkumu. Koneckonců, rozhodčí řízení je produktem smlouvy mezi stranami a tato změna by stranám zaručila absolutní smluvní autonomii v oblasti rozhodčího řízení.

²⁵⁶ *HOK Sport Ltd v Aintree Racecourse Ltd* [2003] BLR 155.

II. MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ

1. ZDROJE A VÝVOJ MEZINÁRODNÍHO INVESTIČNÍHO ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ

Pro pochopení podstaty mezinárodního investičního rozhodčího řízení je třeba ohlédnout se stručně za vývojem tohoto oboru za posledních padesát let. Ten je imanentně spjat s instrumentem ICSID – Mezinárodní úmluvou o urovnání sporů mezi vládami a soukromými zahraničními investory (*The International Convention on the Settlement of Investment Disputes*) (dále jen „ICSID“), kterýžto jako jediný právní předpis upravuje procesní aspekty řešení mezinárodních sporů z investic předem Centrem Světové banky (*The Centre of the World Bank*) (dále jen „Centrum“).

Iniciativa k sepsání ICSID vzešla v roce 1961 od Arona Brochese, generálního konzula Světové Banky, v reakci na snahy OECD (*Organization for Economic Co-operation and Development*) formulovat rámec pro ochranu a náhradu za škodu způsobenou zmařením mezinárodních investic, které se začaly rozvíjet na myšlence jednotné multilaterální dohody o procesu nezávislého řešení sporů z jednotlivých individuálních mezinárodních investic.²⁵⁷ Tyto dohody byly uzavírány i v Československé republice, konkrétně šlo o smlouvy s Itálií (zákon č. 127/1926 Sb., další byla z roku 1948 č. 172 Sb.), se Švýcarskem (zákon č. 23/1929 Sb.), se Španělskem (zákon č. 19/1931 Sb.), Portugalskem (zákon č. 23/1031 Sb.) a Řeckem (zákon č. 41/1929 Sb.).²⁵⁸

Přesvědčení o nutnosti takové dohody bylo založeno na snaze ochrany jednoho z nejzákladnějších základních práv a svobod, a to práva vlastnit majetek, umocněné revolucí v Rusku v roce 1917, při které došlo Sovětským svazem k hromadným procesům expropriace majetků vlastněných

²⁵⁷ Více v L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009) 1.

²⁵⁸ K. Schelle, *Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení*, dostupný na <<http://www.law.muni.cz/>>.

zahraničními subjekty bez přiměřené náhrady, a v závěsu na to znárodněním investičních aktivit Spojených států do zemědělství a ropného průmyslu v Mexiku v roce 1938.²⁵⁹

Za této situace se započalo na mezinárodním poli diskutovat o ochraně mezinárodních investorů proti zásahům hostitelské země, v jejichž prospěch široce vyznívaly hlasy volající po formulování patřičných pravidel v režimu mezinárodního práva, které tak ze své podstaty budou nezávislé na vnitrostátním právu. Tyto pak postupem času zavdaly ke vzniku tzv. mezinárodního minimálního standardu (*international minimum standard*), o nichž bude pojednáno v bližších souvislostech níže v této části.

V nejobecnější rovině lze konstatovat, že ochrana mezinárodních investic byla původní aspirací shora uvedených tendencí, což je ostatně logické již z toho důvodu, že podstatou ICSID je nabídnout procesní předpis pro řešení sporů a ochranu práv plynoucích z mezinárodní investice. Vůbec nejvýrazněji měl ale institut ICSID dopadat na stádium předcházející samotným investicím či řešením sporů z nich, a to jejich podporu a rozvoj procesem vytvoření příznivých podmínek pro jejich realizaci.

Zavedení institutu usnadňujícího řešení sporů mezi hostitelským státem a cizím investorem mělo být hlavním krokem směrem k posílení atmosféry vzájemné důvěry a tím k povzbuzení většího přílivu soukromých investic. ICSID tak posloužil nejen jako spojovací prvek mezi řádným způsobem řešení sporů a stimulem pro mezinárodní investice vedoucí k ekonomickému růstu, ale také jeho ratifikace hostitelským státem byla indikací snahy zdůraznit ochotu ochraňovat investice.²⁶⁰ Tuto tezi potvrzují i konkrétní závěry Centra v rozsudku *Amco v Indonesia*, podle nichž je v zájmu hostitelských států ratifikovat ICSID z důvodu zvýšení důvěry zahraničních investorů.²⁶¹

²⁵⁹ Více v R. Dolzer a. Ch. Schreuer, *Principles of International Investment Law* (Oxford, 2012) 1-2.

²⁶⁰ 1 ICSID Reports 25.

²⁶¹ *Amco v Indonesia*, 25.9.1983, para. 23.

Jednotlivé shora definované záměry pak byly doktrinálně syntetizovány a po celosvětové odborné diskuzi a připomínkách formulovány A. Brochesem v ucelený text ICSID, jenž byl předložen Světové Bance ke schválení. Antré ICSID do systému mezinárodního práva nabytím účinnosti 14. října 1966 nebylo nikterak pouze symbolické, neboť jej provázela okamžitá ratifikace 20 státy a v současné době je signatářem celkem 158 zemí, včetně České republiky.

Ratifikace ICSID bezesporu od počátku představovala milník v procesu ochrany mezinárodních investic, neboť od této chvíle mohli poprvé soukromoprávní subjekty žalovat přímo členské státy. Význam ICSID však zasahoval i do dalších oblastí, jako například omezení suverenity členských států, bezprostřední aplikace mezinárodního práva na právní vztah mezi investorem a státem, vysoká míra autonomie stran sporu upravit si proces mezinárodního investičního rozhodčího řízení, institucionálně-administrativní zázemí Centra, vyloučení jurisdikce domovských soudů a přímá vykonatelnost v rámci teritoria členských států.²⁶²

Předposledně zmíněný důsledek ratifikace ICSID představoval zásadní obrat od do té chvíle obecně platných kolizních právních norem, podle nichž spor mezi zahraničním investorem a hostujícím státem byl rozhodován obecnými soudy hostujícího státu. Až do doby přijetí ICSID tak byli investoři v souvislosti s odpovědností hostujících států za zásah do jejich práv odkázáni na obecné soudy daného cizího státu, což zásadním způsobem oslabovalo vymahatelnost jejich práv. Za situace, kdy rozhodnutí ve prospěch zahraničního investora znamenalo odpovědnost domovského státu za škodu v enormních sumách, které byly v konečné fázi řetězce zaplacený daňovými poplatníky, byly obecné soudy začasť vystaveny politickému i společenskému tlaku. Jeví se tak vcelku logicky jako nesprávné očekávání, že obecné soudy rozhodovaly spory z mezinárodních investic nestranně a nepodjatě. Z právního úhlu pohledu je rovněž třeba zdůraznit, že v případě

²⁶² Srov. Ch. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) ix, 7.

rozhodování sporů z mezinárodních investic obecnými soudy daného státu byly začasťe hmotněprávním aplikovatelným právem závazná pravidla vnitrostátního práva, což taktěž mohlo znevýhodnit zahraničního investora. Méně pak bylo významné, že obecné soudy nebyly administrativně ani odborně schopny řešit technicko-právně komplexní otázky. V neposlední řadě mnohaleté soudní spory vedly k deterioraci reputace státu na mezinárodní úrovni, a tedy odlivu dalších investic.²⁶³ Jak už o tom byla řeč, přistoupení států k ICSID tak bylo vnímáno jako proklamace snahy států zaručit ochranu zahraničním investorům, což pro hostující stát mělo příznivé ekonomické důsledky.

Dodat je též v souvislosti se zmínkou o způsobu řešení sporů z mezinárodních investic před přijetím ICSID nutno, že ani obecné soudy zahraničního investora nebyly realizovatelnou alternativou k pravidlům daných ustanoveními kolizních právních norem. Dohoda mezi hostujícím státem a zahraničním investorem o přenesení pravomoci rozhodovat jejich spor na obecné soudy domovského státu investora, čímž by se obešel nedostatek místní příslušnosti rozhodovat spory ohledně investic realizovaných na území jiného státu, by sice z právně-teoretického hlediska byla možná, principiálně však jen stěží přijatelná pro hostující stát. Nehledě na mezinárodněprávní problematiku zásahu do suverenity státu, za situace, kdy by se hostující stát stal účastníkem řízení před soudy domovského státu investora. Konečně, zahraniční investoři neměli ani přístup k Mezinárodnímu soudnímu dvoru v Haagu, kterýžto výhradně rozhoduje spory mezi státy a ochrana práv skrze diplomatickou protekci byla nedostatečná.

I přes shora uvedená pozitiva bylo však překvapivě málo významných rozhodnutí přijato v prvních dvaceti letech účinnosti ICSID. Prostoru pro rozvoj judikatury se tak dostalo Centru až na počátku 90. let. Od té doby však vlna případů týkajících se sporů z mezinárodních investic téměř neopadla a hodnotně přináší nová čtená rozhodnutí. Ta ovšem z důvodu odlišných

²⁶³ Srov. Ch. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) 5.

složení rozhodčích tribunálů, nejednotného právního názoru soudců a nezávazností předchozích rozhodčích nálezů nevede k dotváření konstantní judikatury, jak by bylo žádoucí, ale způsobuje takřka dvojí paralelní protikladnou doktrínu u téměř každého z rozhodných procesně-právních aspektů rozhodčího řízení ohledně sporů z mezinárodních investic.²⁶⁴ Mimořádně citlivě působí tato nekoherence v rozhodování na právní elity a ve spojení s politickými zájmy a enormními požadovanými sumami přitahuje mezinárodní investiční rozhodčí řízení obrovskou pozornost ve všech sférách právní, politické i společenské a vede tak k četným polemikám, při určité míře extremismu, až o legitimitě ICSID a Centra.

Jak jsme viděli výše, multilaterální ICSID, jako jediný zdroj procesního práva, upravuje řešení sporů mezi hostujícím státem a zahraničním investorem v rámci rozhodčího řízení (nebo conciliace). Je na tomto místě třeba zároveň podotknout, že ICSID neobsahuje žádná hmotněprávní ustanovení ve smyslu práv a povinností plynoucích z mezinárodních investic (tzv. *substantive standards*) a samotný fakt ratifikace ICSD členským státem ještě nezakládá souhlas členského státu řešit určitý spor prostřednictvím rozhodčího řízení.

Volba hmotněprávních pravidel mezinárodních investic v cizí zemi je ponechána na volbě stran a v případě její absence aplikuje rozhodčí tribunál právo hostujícího státu a pravidla mezinárodního práva (Článek 42 odst. 1 ICSID). Nejčastějším zdrojem práva jsou dvoustranné mezinárodní smlouvy na ochranu investic (*Bilateral Investment Treaties*), tzv. BITs (dále jen „BITs“). Některé státy, jako třeba Německo, Švýcarsko nebo Čína, uzavřely více jako 100 takových smluv s dalšími zeměmi; celkově se odhaduje, že v současné době je celosvětově účinných okolo 3000 BITs.²⁶⁵

V exkurzi do zdrojů hmotněprávní pravidel lze dále pokračovat referencí na multilaterální mezinárodní smlouvy *The Energy Charter Treaty*

²⁶⁴ Srov. R. Dolzer, 'Perspectives for Investment Arbitration: Consistency as a Policy Goal?' (2012) 3 *Transnational Dispute Management*.

²⁶⁵ R. Dolzer a Ch. Schreuer, *Principles of International Investment Law* (Oxford, 2012) 13.

a *NAFTA*, mezinárodní zvykové právo (*customary international law*), v jehož souladu musí být podle Článku 31(3)(c) Vídeňské úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží všechny mezinárodní (dvoustranné i multilaterální) smlouvy vykládány, dále obecné právní principy (*general principles of law*) ve smyslu Článku 38(1)(c) Statutu Mezinárodního soudního dvora a jednostranná prohlášení (*unilateral statements*).

Ještě než bude přikročeno k pojednání o mezinárodním investičním rozhodčím řízení podle pravidel ICSID, je třeba se krátce zmínit o Centru. To je jedním z pěti mezinárodních organizací spadajících pod Světovou banku a sídlí v ústředí Světové banky ve Washingtonu, DC. Centrum není stálým rozhodčím tribunálem, jako například ICC v Paříži nebo LCIA v Londýně, ale poskytuje zázemí a administrativu rozhodčím řízením. Centrum se skládá ze Sekretariátu a Administrativní Rady, která je vedoucím orgánem složeným z reprezentantů (většinou ministrů financí) členských států. Sekretariát zajišťuje administrativu rozhodčím řízením, tím, že, mimo jiné, vede seznam rozhodců, registruje podané žaloby, asistuje při složení rozhodčích tribunálů a jiné.²⁶⁶

2. MEZINÁRODNÍ INVESTIČNÍ ROZHODČÍ ŘÍZENÍ PODLE PRAVIDEL ICSID

A. Podmínky pro zahájení a vedení mezinárodních rozhodčích řízení podle pravidel ICSID

Předpokladem pro zahájení mezinárodního investičního rozhodčí řízení podle pravidel ICSID je kumulativní naplnění třech podmínek. Prvně je třeba písemného souhlasu stran řešit existující nebo budoucí spor podle pravidel ICSID. Druhá z podmínek dopadá na strany sporu a určuje, že mezinárodní rozhodčí řízení podle pravidel ICSID může být vedeno pouze mezi členským

²⁶⁶ Více v L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009) 5.

státem ICSID na straně jedné a státním příslušníkem druhého signatářského státu na straně druhé. Třetí podmínka stanoví charakter sporu, kterým musí být právní spor přímo vyplývající z mezinárodní investice. Jak se ovšem postupem času ukázalo z rozmanité judikatury rozhodčích tribunálů rozhodujících mezinárodní investiční spory podle pravidel ICSID, přístup jednotlivých tribunálů k nastoleným podmínkám se dosti výrazně lišil. Každá z uvedených podmínek tak vedla k nemalým interpretačním pokusům a postupem času se na základě občas i odporující judikatury formulovaly různorodé doktríny a teorie.

(a) Podmínka písemného souhlasu stran řešit existující nebo budoucí spor podle pravidel ICSID

Písemná dohoda stran řešit spory podle pravidel ICSID je primárně obsažena ve smlouvě mezi zahraničním investorem a hostujícím státem ve formě rozhodčí doložky. Oproti obchodnímu rozhodčímu řízení však může být dohoda stran dovozena i sekundárně, a to z nepřímého souhlasu hostujícího státu s ICSID rozhodčím řízením, který je obsažen ve vnitrostátní legislativě, BIT nebo multilaterální mezinárodní dohodě. Tato unikátní „arbitráž bez souhlasu“ (*arbitration without privity*)²⁶⁷ ve formě nabídky hostujícího státu řešit spory z investic v rozhodčím řízení podle pravidel ICSID je možná díky článku 25 ICSID a jakkoli principiálně není příliš shodná se samotnou povahou rozhodčího řízení jakožto konsensuálního způsobu řešení sporů, je na jejím základě iniciována – akceptací nabídky zahraničním investorem buďto písemným dopisem adresovaným státu nebo podáním žaloby²⁶⁸ – převážná část mezinárodních investičních rozhodčích řízení.

²⁶⁷ L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009) 35.

²⁶⁸ V rozsudku *Tradex Hellas SA v Republic of Albania*, ICSID Case No ARB/94/2, Decision on Jurisdiction (24 December 1996), 5 *ICSID Reports* 47, bylo řečeno, že jednostranný

(b) Podmínka členského státu ICSID na straně jedné a státního příslušníka druhého signatářského státu na straně druhé

Ohledně druhé podmínky dlužno poukázat na článek 25(2) ICSID, který rozlišuje u státního příslušníka smluvního státu ICSID mezi fyzickou a právnickou osobou. Společným znakem je státní příslušnost odlišná od státu, v němž osoba investuje. U právnické osoby jde ICSID ještě dále a akceptuje i situace, kdy se strany sporu dohodnou na tom, že v důsledku „zahraniční kontroly“ by určitá právnická osoba, většinou účelově založená společnost (*special purpose vehicle*), měla být považována pro účely ICSID rozhodčího řízení jako státní příslušník jiného smluvního státu ICSID. Jak naznačil rozsudek ve věci *Amco v Indonesia*, za takovou dohodu považoval rozhodčí tribunál i souhlas hostujícího státu, resp. jeho přijetí žádosti o inkorporaci dceřiné zahraniční právnické osoby. Další významné rozhodnutí vyslovující se k otázce zahraniční kontroly jsou především *Autopista v Venezuela*,²⁶⁹ *LETCO v Liberia*,²⁷⁰ *SOABI v Senegal*²⁷¹ a *Vacuum Salt v Ghana*²⁷².

souhlas hostujícího státu s rozhodčím řízením podle pravidel ICSID nabude účinnosti nejpозději podáním žaloby k Centru.

²⁶⁹ *Autopista Concesionaria de Venezuela, C.A. v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/00/5, Decision on Jurisdiction (27 September 2001), 16 *ICSID Review – FILJ* 469.

²⁷⁰ *LETCO v Republic of Liberia*, ICSID Case No ARB/83/2, Decision on Rectification (17 June 1986), 2 *ICSID Reports* 346.

²⁷¹ *SOABI v State of Senegal*, ICSID Case No ARB/82/1, Decision on Jurisdiction (1 August 1984), 2 *ICSID Reports* 175.

²⁷² *Vacuum Salt Products Ltd v Republic of Ghana*, ICSID Case No ARB/92/1, Award (16 February 1994), 4 *ICSID Reports* 329.

(c) **Podmínka právního sporu přímo vyplývajícího z mezinárodní investice**

(i) **Definiční vymezení pojmu *právní spor***

ICSID se záměrně vyhýbá definici pojmu *právní spor*. Mezinárodní soudní dvůr definoval *spor* jako „neshoda o právní nebo faktické otázce nebo konflikt právních názorů nebo zájmů“,²⁷³ přičemž neshoda musí mít praktický dopad a nemůže být vedena v rovině teoretické. Otázky *in abstracto* nejsou tribunály posuzovány.²⁷⁴ Zatímco ICSID rozhodčí tribunály často zaujaly stejný názor a ze shora uvedené definice pojmu *spor* vycházely,²⁷⁵ pojem *právní spor* vyvolal větší míru pochybností. Obecně se pod tímto pojmem rozumí spory ohledně existence nebo rozsahu práv a povinností anebo spory ohledně povahy či míry odškodnění za porušení právních povinností. Komentátoři ICSID se nicméně pokusily překlenout tuto obecnou teorii výčtem typických situací, mezi které patří vyvlastnění, porušení nebo ukončení smlouvy nebo uvalení daňových povinností nebo celních překážek. V tomto ohledu je však nutno vésti v patrnosti, že samotný skutkový stav neurčuje právní povahu sporu a z rozhodovací praxe ICSID rozhodčích tribunálu se vyvinula doktrína, že právní povaha sporu je určena na základě toho, jak strana žalující koncipuje svou žalobu. Spor bude navíc považován jako právní pouze v případě, že bude tvrzeno porušení právních povinností, žaloba bude založena na právních argumentech a budou požadovány opravné prostředky právního charakteru, jako například restituce nebo odškodnění.²⁷⁶

²⁷³ *Mavrommatis Palestine Concessions*, Judgment No. 2, 1924, P.C.I.J., Series A, No. 2, p. 11.

²⁷⁴ Srov. např. *Maffezini v. Spain*.

²⁷⁵ *Maffezini v. Spain*, *Tokios Tokel'es v. Ukraine* nebo *Siemens v. Argentina*.

²⁷⁶ Ch. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) 101.

(ii) Definiční vymezení pojmu *přímo vyplývající*

Požadavek, aby právní spor přímo vyplýval z mezinárodní investice, je objektivní podmínkou a je nezávislý na vůli stran. V důsledku je tak bez ohledu na dohodu stran nutné, aby právní spor nejen vyplýval z mezinárodní investice, ale aby byl s mezinárodní investicí úzce spjat. Rozhodčí tribunál v rozhodnutí ve věci *Fedax v Venezuela* navíc upřesnil, že podmínka přímosti se vztahuje na spory z mezinárodní investice a nikoliv na investici samotnou. Stejně tak rozhodl rozhodčí tribunál ve věci *CSOB v Slovakia* a *CMS v Argentina*.

(iii) Definiční vymezení pojmu *mezinárodní investice*

Zastavme se nyní u podmínky třetí, která – jak se podává z judikatury – vedla k interpretačním problémům a nejasnostem. Přestože definice pojmu *mezinárodní investice* je stěžejní z hlediska určení, zda rozhodčí tribunál má pravomoc *ratione materiae* (tj. pravomoc ohledně předmětu sporu) rozhodovat daný spor podle pravidel ICSID, tento předpis záměrně žádnou definici nenabízí, ponechávající tak na vůli stran, a v konečné fázi na rozhodčím tribunálu, zda a v jakém rozsahu pod uvedený střeškový termín subsumují daný předmět závazkového vztahu mezi hostujícím státem a zahraničním investorem.²⁷⁷ ICSID v článku 25(1) stanoví, že „Centrum má pravomoc rozhodovat jakékoliv právní spory přímo vyplývající z investice mezi smluvním státem a státním příslušníkem druhého smluvního státu“.²⁷⁸ Rozhodčí tribunály mnohokrát akcentovaly, že nikoliv všechny spory z přeshraničních investic požívají ochrany podle pravidel ICSID a podmínkou

²⁷⁷ World Bank, *Report of the Executive Directors on the Convention on the Settlement of Investments Disputes between States and Nationals of Other States*, 1965, 1 *ICSID Rep* 23, 28.

²⁷⁸ Překlad originárního znění článku 25(1) ICSID „The jurisdiction of the Centre shall extend to any legal dispute arising directly out of an investment, between a Contracting State [...] and a national of another Contracting State [...].”

sine qua non tomu, aby se zahraniční investor mohl domáhat ochrany, je předchozí naplnění definičních kritérií *mezinárodní investice* stanovených v článku 25 odst. 1 ICSID.

Je třeba vést v patrnosti, a s tímto vědomím pak k ICSID přistupovat, že většina²⁷⁹ rozhodčích tribunálů rozlišují mezi pojmem *investice* ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID a definicemi, které nabízí jednotlivé mezinárodní dohody. V důsledku toho pro založení pravomoci Centra rozhodovat daný spor z mezinárodní investice nepostačí, že projekt zahraničního investora na území hostujícího státu naplní definiční znaky *investice* v příslušné mezinárodní dohodě, ale musí být především chápán jako *investice* podle článku 25 odst. 1 ICSD. Objektivní podmínkou pro založení pravomoci rozhodčího tribunálu rozhodovat daný mezinárodní investiční spor podle rozhodčích pravidel ICSID tudíž je, že spor vyplývá z *investice* ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID, a nikoliv z *investice* podle kupříkladu BIT.

Přitom při bližším nahlédnutí na mezinárodní dohody se jeví zřejmé, že tyto, ač volí stran pojmu *mezinárodní investice* spíše obecný neurčitý jazyk, nabízí mnohem bližší indikaci toho, co pod tímto pojmem rozumí. Kategoricky BITs odkazují především na všechny druhy majetku („*every kind of asset*“) (*UK-Russia BIT*²⁸⁰ nebo *Sweden-Argentina BIT*²⁸¹) nebo na všechny druhy investic realizovaných na určitém území („*every kind of investment in the territory*“) (*USA-Argentina BIT*)²⁸². Některé BITs pak ještě blíže nabízí příkladný výčet investic, mezi které patří především movitý a nemovitý majetek (*UK-Russia BIT*), akcie, dluhopisy a jakýkoliv podíl ve

²⁷⁹ Srov. však *Abaclat and others v Argentina* níže.

²⁸⁰ Článek 1(a) *Agreement Between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Union of Soviet Socialist Republics for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments* ze dne 3.6.1991.

²⁸¹ Článek 1(a) *Agreement Between the Government of the Kingdom of Sweden and the Government of the Republic of Argentina on the Promotion and Reciprocal Protection of Investments* ze dne 28. 9. 1992.

²⁸² Článek 1(a) *Treaty Between the USA and the Argentine Republic Concerning the Reciprocal Encouragement and Protection of Investment* ze dne 20. 10. 1994.

společnosti (*UK-Russia BIT*), peněžité pohledávky a právo na plnění mající finanční hodnotu (*UK-Russia BIT*), duševní vlastnictví a *know-how* (*UK-Russia BIT* a *UK-Argentina BIT*). Multilaterální mezinárodní dohoda NAFTA obsahuje definici investice v článku 1139 a *Energy Charter Treaty* obsahuje definici v článku 1 odst. 6.

V zájmu úplnosti je třeba ještě dodat, že relevantní z hlediska definování pojmu investice podle příslušné mezinárodní investiční dohody je taktéž časové a místní hledisko realizace investice. Z hlediska časového je třeba uvést, že některé BITs výslovně vyžadují, aby se investice uskutečnila až po nabytí účinnosti BITs, jiné jsou aplikovatelné i retroaktivně (např. *UK-Turkmenistan BIT*).²⁸³ V tomto ohledu posuzoval rozhodčí tribunál nároky investora ve věci *Nykomb Synergetics Technology Holding AB, Stockholm v Republic of Latvia* a uzavřel, že přestože smlouva mezi hostujícím státem a zahraničním investorem byla uzavřena před nabytím účinnosti *Energy Charter Treaty*, nároky investora vznikly až po nabytí její účinnosti a tudíž se jedná o investici ve článku 1. odst. 6 *Energy Charter Treaty*. Právní nauka rovněž nevyžaduje, aby investice trvala v době vzniku sporu. Demonstrativními rozhodnutími jsou případy *Mondev International Ltd v United States of America*²⁸⁴ a *Jan de Nul NV v Arab Republic of Egypt*, kde bylo konstatováno, že jakmile investice jednou existovala, zůstává pod ochranou příslušné mezinárodní dohody, i když se nezdařila nebo již skončila. Druhý – teritoriální – rozsah mezinárodních investičních dohod většinou limituje investice realizované na území hostujícího státu. Ve věci *SGS v Philippines*²⁸⁵ rozhodčí tribunál dospěl k závěru, že přestože část služeb byla investorem poskytnuta mimo území Filipín, a tyto služby byly pro daňové účely považovány jako realizované v zahraničí, převážná část těchto

²⁸³ Srov. např. *Agreement Between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of Turkmenistan for the Promotion and Protection of Investments* ze dne 9.2.1995.

²⁸⁴ ICSID Case No ARB (AF)/99/2.

²⁸⁵ ICSID Case No ARB/02/6.

služeb byla poskytnuta na území Filipín, a tudíž se jednalo o investici na tomto území.

V souvislosti s teritoriálním rozsahem mezinárodních investičních dohod stojí za zmínku dvě významná rozhodnutí *Tokios Tokelés v Ukraine* a *Abaclat and others v Argentina*. V prvně zmíněném rozhodnutí se jednalo o ukrajinského investora, který investoval na Ukrajině skrze společnost založenou podle práva Litvy. Ukrajina rozporovala pravomoc rozhodčího tribunálu, z důvodu, že zdroj investovaného kapitálu v Ukrajinské dceřiné společnosti žalobce nepocházel mimo území Ukrajiny. Rozhodčí tribunál tuto argumentaci odmítl s odůvodněním, že definice *investice* v příslušné BIT neobsahuje žádný požadavek, aby investovaný majetek pocházel mimo území hostujícího státu. Proti tomuto právnímu názoru razantně vystoupil předseda rozhodčího tribunálu Profesor Prosper Weil, jenž dokonce na svou funkci rezignoval, podle něhož se ICSID v žádném případě nemůže aplikovat na situace, kdy státní příslušník hostujícího státu použije zahraniční účelově založenou společnost, aby se vyhnul jurisdikci domácích soudů a aplikaci vnitrostátních předpisů. Ve druhém zmíněném rozhodnutí zahraniční investoři nakoupili státní dluhopisy Argentiny od zprostředkujících obchodníků, kteří ovšem neměli sídlo na území Argentiny. Žalovaná strana rozporovala pravomoc rozhodčího tribunálu, z důvodu, že investice nebyla uskutečněna na území Argentiny, neboť konečnou výši finančních prostředků za prodej těchto státních dluhopisů nezískala vláda Argentiny. Rozhodčí tribunál tuto argumentaci odmítl na základě tvrzení, že v případě investic majících čistě finanční povahu je rozhodné, kdo bude přímo profitovat z investice a v prospěch koho byla investice uskutečněna, nikoliv místo, kde platba byla uskutečněna.

Vraťme se však zpět k definování pojmu *investice* v režimu článku 25 odst. 1 ICSID, což je rozhodné pro určení pravomocí rozhodčích tribunálů rozhodovat spory z mezinárodních investic podle pravidel ICSID. Při vědomí míry abstrakce pojmu *investice* v článku 25 odst. 1 ICSID není divu, že tato vedla k rozvoji judikatury, z níž se postupem času destilovaly charakteristické rysy, které posloužily navazujícím rozhodčím tribunálům

jako směrnice při konstruování významu *mezinárodní investice* pro účely založení jejich pravomoci rozhodovat spory podle rozhodčích pravidel ICSID. Základní principy tohoto přístupu k posuzování *mezinárodní investice* byly položeny v rozhodnutí ve věci *Salini v Morocco*²⁸⁶ a ty formovaly tzv. *Saliniho kritéria* (*Salini criteria*), která zásadním způsobem předurčila budoucí vnímání *mezinárodních investic* v jednotlivých případech. Prvým kritériem *Saliniho kritérií* je faktický přínos nebo alespoň závazek investora určitým způsobem přispět hostujícímu státu. Druhým kritériem je přesně stanovená doba trvání realizace projektu. Třetím kritériem je existence podnikatelského/obchodního rizika investice pro daného investora. Čtvrtým kritériem je pravidelnost zisku a výdajů. A posledním kritériem je významný přínos investice pro ekonomický rozvoj hostujícího státu.

Přestože ani po rozsudku ve věci *Salini v Morocco* nepřestala význam pojmu *mezinárodní investice* obestírat celá řada materiálně závažných otázek, jež byly pro praktickou aplikaci ICSID v jednotlivých případech zcela zásadní, mnohé rozhodčí tribunály našly v uvedeném rozhodnutí nejen interpretační vodítka, ale v konečné fázi byla *Saliniho kritéria* široce akceptována a aplikována. Příkladem lze v tomto ohledu referovat na rozhodnutí ve věcech *SGS v Pakistan*,²⁸⁷ *Bayindir v Pakistan*,²⁸⁸ *SGS v Paraguay*,²⁸⁹ *Joy Mining Machinery Ltd v Egypt*,²⁹⁰ *Saipem v Bangladesch*²⁹¹ a významné rozhodnutí ve věci *Malaysian Historical Salvors v Malaysia*²⁹², v níž rozhodčí tribunál striktní aplikací *Saliniho kritérií* odmítl výdaje vzniklé investorovi při vyzdvihnutí ztroskotané lodi jako *investici* ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID. Význam *Saliniho kritérií* dokonce přesahoval za hranice mezinárodních investičních rozhodčích řízení

²⁸⁶ *Salini Costruttori SpA v Morocco*, ICSID Case No ARB/00/4, Decision on Jurisdiction.

²⁸⁷ ICSID Case No ARB/01/13 (Decision on Jurisdiction) para. 133.

²⁸⁸ ICSID Case No ARB/03/29 (Decision on Jurisdiction) para. 130-138.

²⁸⁹ ICSID Case No ARB/03/29 (Decision on Jurisdiction) para. 97-108.

²⁹⁰ ICSID Case No ARB/03/11 (Decision on Jurisdiction) para 53-62.

²⁹¹ ICSID Case No ARB/05/7 (Decision on Jurisdiction) para 99-111.

²⁹² ICSID Case No ARB/05/10 (Decision on the Application for Annulment).

podle pravidel ICSID, neboť se jimi inspirovaly rozhodčí tribunály rozhodující spory podle pravidel UNCITRAL, jako například ve věcech *White Industries Australia Limited v India*²⁹³ nebo *Alps Finance and Trade AG v Slovak Republic*²⁹⁴.

Saliniho kritéria sice byla postupem času překonána, do dnešního dne však stále hrají významnou úlohu v mezinárodním investičním rozhodčím řízení a nabízí logické a jednoduché vodítko pro investory i rozhodčí tribunály při posuzování otázky, zda spory z daného projektu realizovaný investorem na území hostujícího státu lze řešit v mezinárodním investičním rozhodčím řízení podle pravidel ICSID. Tento stav demonstruje další vlna rozhodnutí, v nichž rozhodčím tribunálům posloužila *Saliniho kritéria* jako základ, se kterým tribunály dále flexibilně a pragmaticky pracovaly. Takto se rozhodčí tribunál ve věci *RSM v Grenada* nechal slyšet, že *Saliniho kritéria* jsou toliko základní body nebo pomůcky, které by měly pomoci tribunálu při zjišťování existence investice.²⁹⁵ Obdobně rozhodčí tribunál ve věci *Biwater Gauff v Tanzania* odmítl přísnou aplikaci *Saliniho kritérii* stranami sporu jako výhradní způsob definování *mezinárodní investice* a zdůraznil nutnost posuzovat i další okolnosti případu.

Některé rozhodčí tribunály dospěly k závěru, že pro účely rozhodnutí, zda se v daném případě jedná o *investici* ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID, postačí naplnění pouze některých ze *Saliniho kritérii*. Podle tohoto nahlížení rozhodoval tribunál ve věci *Saba Fakes v Turkey*, když nepovažoval ekonomický přínos pro hostující stát jako podmínku *mezinárodní investice*.²⁹⁶ Ke stejnému závěru dospěl rozhodčí tribunál ve věci *Quiborax SA, Non Metallic Minerals SA and Allan Fosk Kaplún v Plurinational State of Bolivia*,²⁹⁷ jakož i rozhodčí tribunál ve věci *LESI v Algeria*.²⁹⁸ Ještě přísnější

²⁹³ UNCITRAL Award ze dne 30.11.2011.

²⁹⁴ UNCITRAL Award ze dne 5.3.2011.

²⁹⁵ ICSID Case No ARB/05/14 para 241.

²⁹⁶ ICSID Case No ARB/07/20.

²⁹⁷ ICSID Case No ARB/06/2.

²⁹⁸ ICSID Case No ARB/05/3 (Decision on Jurisdiction).

přístup k *Saliniho kritériím* zaujal rozhodčí tribunál ve věci *Deutsche Bank AG v Sri Lanka*, když kritéria investice omezil pouze na prvé tři *Saliniho kritéria* a odmítl podmínky ekonomického benefitu a pravidelnost výdajů a zisků.²⁹⁹

V souvislosti se *Saliniho kritériem* ekonomického přínosu tak zřetelně vystupuje na povrch shora tvrzená doktrinální nejednotnost nálezů rozhodčích tribunálů rozhodujících spory z mezinárodních investic podle pravidel ICSID. Jak bylo pojednáno, některé tribunály odmítly ekonomický přínos investice jako definiční prvek investice podle článku 25 odst. 1 ICSID. Naproti nim stojí právní názor například zrušovacího tribunálu ve věci *Mitchell v Congo*, který zrušil rozhodčí nález právě na základě toho, že investice zahraničního investora nepřispěly k ekonomickému rozvoji Konga.³⁰⁰ V totožném duchu argumentoval Profesor Georgese Abi-Saab v disentu proti rozhodnutí ve věci *Abaclat and others v Argentina*,³⁰¹ když zdůraznil, že ekonomický přínos je cílem a účelem ICSID a tato podmínka je naprosto nezbytná pro existenci investice v režimu ICSID.

Naproti shora uvedené právní nauce limitující *Saliniho kritéria* stojí kupříkladu právní názor rozhodčího tribunálu vyjádřený ve významném rozhodnutí ve věci *Phoenix Action Ltd v Czech Republic*, kde rozhodčí tribunál rozšířil *Saliniho kritéria* o další dvě podmínky. Zaprvé, rozhodčí tribunál požadoval, aby rozporovaný majetek byl investován v souladu s právem hostujícího státu (což rovněž požadoval rozhodčí tribunál ve věci *Fraport AG Frankfurt Airport Services Worldwide v Republic of the Philippines*³⁰²) a zadruhé, tento majetek musel být investován v dobré víře. Přičemž pro účely rozhodnutí, zda se jednalo o investici v dobré víře, posuzoval rozhodčí tribunál dobu, kdy k investici došlo, důvody pro podání

²⁹⁹ ICSID Case No ARB/09/02

³⁰⁰ ICSID Case No ARB/99/7 (Decision on Annulment).

³⁰¹ ICSID Case No ARB/07/5 (Decision on Jurisdiction).

³⁰² ICSID Case No ARB/03/25.

žaloby, časové hledisko podání žaloby, podstatu projektu a pravou podstatu činností investora.³⁰³

Dalším důkazem o nejednotnosti až protichůdnosti vybraných procesních pravidlech je rozhodnutí ve věci *Abaclat and others v Argentina*, v níž rozhodčí tribunál zcela odmítl *Saliniho kritéria*, argumentující, že tato kritéria by neměla limitovat výslovné definice obsažené v BIT. Svě závěry založil rozhodčí tribunál, mimo jiné, na argumentaci, že *Saliniho kritéria* nejsou obsažena v ICSID a že rozhodčí tribunál by se měl především zabývat definicí obsaženou v BIT, a dále tím, co bylo mezi stranami ujednáno, že se za investici bude považovat. Tato tvrzení byla kritizována v disentu Profesora Georgese Abi-Saaba, který namítal, že pojem *investice* v ICSID má doslova „pevné jádro“ („*hard core*“), které nelze neustále ohýbat a už vůbec strany nemohou vyloučit jeho aplikaci.

Přestože v rozhodovací praxi se pojem investice potýká shora nastíněnými definičními problémy, lze na základě dosud přijatých rozhodnutí taxativně shrnout, které předměty činností rozhodčí tribunály považovaly za investici v režimu článku 25 odst. 1 ICSID a které rozhodčí tribunály odmítly. Rozhodčí tribunály tak mezi investice zařadily z oblasti stavebnictví výstavbu hrází (*Impregilo SpA v Pakistan*)³⁰⁴, výstavbu silnic a dálnic (*Salini Costruttori SpA v Morocco*) a hloubení kanálů (*Jan de Nul NV v Arab Republic of Egypt*), z oblasti financí půjčky (*CSOB v Slovak Republic*), koupi cenných papírů (*Abaclat and others v Argentina*) a dluhopisů (*Fedax NV v Republic of Venezuela*), opce ke koupi movitých a nemovitých věcí (*H&H Enterprise Investments v Egypt*) a z oblasti služeb provozování hotelů (*AMCO v Indonesia*)³⁰⁵ a inspekci lodí (*SGS v Philippines*)³⁰⁶.

Zobecněno bylo, že se za investici považuje rovněž přímé vlastnictví podílu ve společnosti zahraničním investorem, a to bez ohledu na velikost

³⁰³ ICSID Case No ARB/06/5.

³⁰⁴ ICSID Case No ARB/03/3.

³⁰⁵ ICSID Case No ARB/81/1.

³⁰⁶ ICSID Case No ARB/02/6.

podílu (*CMS Gas Transmission Co v Argentina*³⁰⁷), přičemž výše škody se určí podle hodnoty podílu ve společnosti (*AAPL v Republic of Sri Lanka*³⁰⁸ nebo *AMT v Zaire*³⁰⁹). Za investici se považuje rovněž nepřímé vlastnictví prostřednictvím dceřiné společnosti založené jak podle vnitrostátního práva hostujícího státu, tak investorského státu nebo i třetího státu. Přičemž investice prostřednictvím dceřiné společnosti rozhodčí tribunál ve věci *Azurix Corp v Argentina* akceptoval jako přijatelnou obchodní praktiku vedenou s cílem rozložení a minimalizace podnikatelských rizik.³¹⁰ Nutno však upřesnit, že v případě nepřímé investice prostřednictvím dceřiné společnosti založené podle vnitrostátního práva hostujícího státu je nutná dohoda mezi zahraničním investorem a hostujícím státem, že daná inkorporovaná dceřiná společnost bude považována za státního příslušníka investorského státu. V případě absence takové dohody má však zahraniční vlastník podílu v dceřiné společnosti stále možnost podat žalobu z pozice zahraničního investora.³¹¹

Rozhodčí tribunály naopak odmítly považovat za investici ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID smlouvy a obchodní vztahy a kontakty (*Romak SA v Republic of Uzbekistan*³¹² nebo přiměřeně *Alps Finance and Trade AG v Slovak Republic*), pohledávky plynoucí z neuznání ICC rozhodčího nálezu (*GEA Group Aktiengesellschaft v Ukraine*)³¹³ a ani samotné ICC rozhodčí nálezy (*Saipem SpA v People's Republic of Bangladesh*³¹⁴ nebo *ATA Construction, Industrial and Trading Company v Hashemite Kingdom of Jordan*³¹⁵).

³⁰⁷ ICSID Case No ARB/01/8.

³⁰⁸ ICSID Case No ARB/87/3.

³⁰⁹ ICSID Case No ARB/93/1.

³¹⁰ ICSID Case No ARB/01/12.

³¹¹ M. Burgstaller, *Definition of investment in international law*, dostupné na <<http://uk.practicallaw.com>>, navštíveno dne 5. 4. 2013, 19-20.

³¹² PCA Case no AA280.

³¹³ ICSID Case No ARB/08/16.

³¹⁴ ICSID Case No ARB/05/7.

³¹⁵ ICSID Case No ARB/08/2.

Obezřetně rozhodčí tribunály postupovaly ohledně výdajů vzniklých před vznikem daného závazkového vztahu mezi zahraničním investorem a hostujícím státem. Rozhodčí tribunál ve věci *Mihaly International v Sri Lanka*³¹⁶ formuloval právní názor, že výdaje investora vzniklé při finančním plánování budoucí investice ve věci nejsou investicí ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID. Tento závěr byl posléze zobecněn, jak o tom svědčí například rozhodnutí ve věci *Zhinvali Development Ltd v Republic of Georgia*³¹⁷, kde rozhodčí tribunál odmítl výdaje vzniklé při výzkumných a přípravných pracích považovat za investici ve smyslu článku 25 odst. 1 ICSID.

B. Problematika kolize a koexistence smluvních práv a nároků plynoucích z mezinárodních úmluv

Jak již bylo avizováno shora, rozhodčí tribunály se musely vypořádat s několika problematickými otázkami, které se týkaly jejich pravomoci rozhodovat mezinárodní investiční spory v rámci rozhodčích řízení vedených podle pravidel ICSID. Další z těchto teoretických otázek, mající však zásadní praktický dopad, byla kolize a koexistence smluvních práv a nároků plynoucích z mezinárodních úmluv. Taková situace nastala v případech, kdy investoři uplatňovali v jednom řízení nároky jak vyplývající z investiční smlouvy, tak nároky plynoucí z příslušné mezinárodní dohody (především BITs).

Od rozsudku zrušovacího ad hoc tribunálu ve věci *Compañiá de Aguas del Aconquija S.A. and Vivendi Universal S.A. v. Argentine Republic*³¹⁸ jsou zásadní a široce respektované (nikoliv však závazné) doktríny, že mezinárodní úmluvy stanoví nezávislé normy (*independent standards*), v důsledku čehož hostující stát může porušit mezinárodní úmluvu bez toho, aniž by porušil smlouvy se zahraničním investorem a *vice versa*. Ve stejném

³¹⁶ ICSID Case No ARB/00/2.

³¹⁷ ICSID Case No ARB/00/1.

³¹⁸ ICSID Case No ARB/97/3.

duchu byla formulovaná zásada, že zda došlo k porušení mezinárodní úmluvy a zda došlo k porušení smlouvy jsou dvě odlišné otázky, a tudíž každý z nároků musí být posouzen s odkazem na své vlastní rozhodné právo, tj. v případě mezinárodní úmluvy na mezinárodní právo a v případě smlouvy na hmotné právo, podle něhož se řídí práva a povinnosti.

Ad hoc rozhodčí tribunál ve shora uvedené věci dále konstatoval, že v případech, kdy podstatou žaloby je tvrzení o porušení investiční smlouvy, bude rozhodčí tribunál reflektovat jakoukoliv platnou volbu sudiště ujednanou ve smlouvě. Naproti tomu v případech, kdy žalobním důvodem bude porušení mezinárodní úmluvy, existence výlučné jurisdikční klauzule v investiční smlouvě nemůže omezovat působnost a aplikaci mezinárodní úmluvy. Výlučné jurisdikční klauzule by měly být omezeny na spory z investičních smluv, ledaže by byl výslovně ujednán přesah do mezinárodních úmluv.

C. Uznání a výkon ICSID rozhodčích nálezů

Tak jako v mezinárodním obchodním rozhodčím řízení je v případě investičního rozhodčího řízení rozhodující stupeň finality rozhodčího nálezu a jeho vykonatelnost. V investičních rozhodčích řízeních, která se dostanou až do fáze vydání rozhodčího nálezu, si musí strana, která v řízení nedosáhla úspěchu, být vědoma důsledku, který nastane v případě, že se dobrovolně nepřizpůsobí podmínkám uloženým v rozhodčím nálezu. Tím je vykonání rozhodčího nálezu oprávněnou stranou proti vůli strany povinné.

Investiční rozhodčí řízení v tomto ohledu sdílí obdobné právní aspekty, jaké má mezinárodní obchodní rozhodčí řízení, a to nutnost uznání rozhodčího nálezu před samotným procesem výkonu rozhodčího nálezu. Jednou z předních výhod ICSID je to, že ve srovnání s Newyorskou úmluvou ještě více usnadňuje proces uznání a výkonu rozhodčích nálezů. ICSID totiž neobsahuje žádné důvody, pro které by bylo možné rozhodčí nález vydaný ICSID rozhodčím tribunálem odmítnout nebo se proti němu odvolat. Ustanovení článku 53 odst. 1 výslovně stanoví, že rozhodčí nález by měl být

závazný a neměl by být předmětem žádného odvolání nebo jiného opravného prostředku kromě těch uvedených v ICSID.

Dvě úvahy stojí za zmínku při bližším nahlédnutí na textaci článku 53 odst. 1 ICSID. Zaprvé, článek 53 odst. 1 ICSID zřejmě zavazuje pouze účastníky sporu, a nikoliv třetí osoby. Toto právní ustanovení tak může v důsledku vést k pochybnostem či nejasnostem, zda i signatářský stát je povinný v případě, že rozhodčí tribunál vydá rozhodčí nález proti společnosti či instituci signatářského státu, která byla stranou smlouvy se soukromým investorem. Zadruhé, zajisté ne všechny ICSID rozhodnutí jsou rozhodčími nálezy, natož konečné rozhodčí nálezy. Podle článku 48 odst. 3 ICSID je rozhodčí nález konečný, pokud se vypořádá se všemi otázkami předloženými rozhodčímu tribunálu. Rozhodnutí, která pouze doporučí opatření a rozhodnutí procesní povahy nejsou konečnými rozhodčími nálezy.³¹⁹

Obecné soudy signatářského státu jsou tak podle článku 53 odst. 1 ICSID povinny bez dalšího uznat a vykonat rozhodčí nálezy ukládající povinnost peněžitého plnění, tak, jako by to byly rozsudky vydané obecnými soudy daného státu. Jediné opravné prostředky, které ICSID stranám nabízí, jsou interpretace, přezkum a zrušení rozhodčího nálezu vydaného ICSID rozhodčím tribunálem.

(a) Interpretace rozhodčího nálezu

Článek 50 ICSID opravňuje strany obrátit se v případě sporu, který má praktický význam v daném případě, ohledně rozsahu nebo významu rozhodčího nálezu na Generálního Sekretáře za účelem interpretace rozhodčího nálezu. Interpretací se nelze domáhat přezkumu rozhodčího nálezu a nelze ani zasáhnout do povahy rozhodčího nálezu jakožto konečného rozhodnutí. Účelem interpretace je pouze upřesnit body, které byly

³¹⁹ L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009) 97.

předmětem rozhodnutí, a nelze se zabývat novými otázkami.³²⁰ Taktéž se nelze zabývat skutečnostmi, které vznikly až po vydání rozhodčího nálezu, s výjimkou skutečností, které by se týkaly samotné existence sporu.³²¹

(b) Přezkum rozhodčího nálezu

Přezkum rozhodčího nálezu podle ustanovení článku 51 ICSID znamená zásadní změnu původního rozhodčího nálezu v důsledku nově objevených skutečností, které nebyly známy v době, kdy byl rozhodčí nález vydán. Přezkum je vyloučen u rozhodnutích procesní povahy a rozhodnutích mající prozatímní povahu. Institut přezkumu rozhodčího nálezu je aplikovatelný i na nová rozhodnutí rozhodčích tribunálů konstituovaných poté, co původní rozhodčí nález byl anulován. Přezkoumávat rozhodčí nálezy však nemůže ad hoc zrušovací komise.

(c) Zrušení rozhodčího nálezu

Zrušení rozhodčího nálezu zakotveného v článku 52 ICSID je třetím a posledním opravným prostředkem, který ICSID stranám nabízí. Jedná se o nejzásadnější zásah do rozhodčího nálezu. Významným prvkem zrušovacího řízení podle článku 52 ICSID je, že o zrušení rozhoduje podle pravidel ICSID speciálně konstruovaný ad hoc zrušovací tribunál, nikoliv obecné soudy, tak, jako v případě přezkumu mezinárodních rozhodčích nálezů obecnými soudy podle článku V. Newyorské úmluvy.

Žádost o zrušení rozhodčího nálezu podle článku 52 ICSID není odvoláním, což vyplývá z článku 53 ICSID. Ten stanoví, že rozhodčí nález nemůže být předmětem odvolání nebo jiného opravného prostředku, s výjimkou těch stanovených v ICSID. Přesto, srovnáme-li teoreticky žádost

³²⁰ Interpretation of the Decision of 20 June 1977 in *Delimitation of the Continental Shelf Case (France v. United Kingdom)*, Court of Arbitration Decision, 14 March 1978, 54 ILR 139 at p. 171 (1978).

³²¹ *Wena Hotels v. Egypt*, Decision on Interpretation, 31 October 2005, para. 91.

o zrušení rozhodčího nálezu podle článku 52 ICSID a odvolání proti soudnímu rozhodnutí zjistíme, že se tyto liší ve dvou aspektech.

Zaprvé, výsledkem úspěšné žádosti o zrušení rozhodčího nálezu může být pouze kompletní zbavení platnosti původního nálezu v celém jeho rozsahu a nikdy jeho změna. *Ad hoc* zrušovací komise nemůže nahradit právní názor původního rozhodčího tribunálu svým právním názorem. Ta má pravomoc zrušit *res judicata*, ale nemůže přitom založit rozhodnutí nové.³²² Význam institutu zrušení rozhodčího nálezu je poskytnout stranám sporu druhou šanci vyřešit danou věc před nově konstituovaným ICSID rozhodčím tribunálem.

Zadruhé, *ad hoc* zrušovací komise nemají pravomoc přezkoumávat merit původního rozhodčího nálezu, což je pravomoc všeobecně přináležící odvolacím soudům. Téměř všechny *ad hoc* zrušovací komise zdůraznily, že jejich funkce jsou limitované a nemají pravomoci odvolacích soudů.³²³ Rovněž tak *ad hoc* zrušovací komise upozorňují, že důvody pro zrušení rozhodčích nálezů jsou omezeny taxativním výčtem stanoveným v článku 52 ICSID a nejsou tak oprávněny přezkoumávat správnost rozhodčích nálezů po stránce faktické či právní, a to bez ohledu na to, jak „nehorázné“³²⁴ tyto faktické či právní chyby mohou být. Systém zrušení je tedy navržen tak, aby zajistil „integritu“³²⁵ a nikoliv meritorní přesnost. Spíše, než o integritě procesu je však výstižnější hovořit o legitimitě procesu, neboť kontrolní mechanismus zrušení rozhodčího nálezu zajišťuje, aby rozhodnutí bylo přijato v rámci smlouvy ujednané mezi stranami rozhodčího řízení a bylo

³²² *Amco v. Indonesia*, Resubmitted Case: Decision on Annulment, 3 December 1992, paras. 1.17, 5.06.

³²³ Např. *Soufraki v. UAE*, Decision on Annulment, 5 June 2007, paras. 20, 24. v. *Argentina*, Decision on Annulment, 3 July 2002, paras. 62, 64. *Amco v. Indonesia*, Resubmitted Case: Decision on Annulment, 3 December 1992, paras. 1.14, 7.19, 8.08. *Repsol v. Petroecuador*, Decision on Annulment, 8 January 2007, para. 38. *Klockner v. Cameroon*, Decision on Annulment, 3 May 1985, para. 61 a jiné.

³²⁴ Volný překlad „egregious“ v *Feldman*, The Annulment Proceedings, 103.

³²⁵ L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009) 99.

výsledkem procesu vedeného v souladu se základními požadavky na řádný, resp. zákonný proces.³²⁶ Přičemž tento požadavek na legitimitu procesu přesahuje zájmy stran řízení a dosahuje až veřejného zájmu.

Za zmínku inherentní v souvislosti se zrušením rozhodčího nálezu stojí právně teoretický konflikt mezi principem finality a principem správnosti. Účelem principu finality je poskytnout míru efektivity rozhodčího řízení ve smyslu zrychleného a ekonomicky výhodnějšího způsobu vyřešení sporu. Princip správnosti, který může být prchavým cílem vyžadující čas, úsilí a kontrolu, je fenoménem typickým pro obecné soudy. V mezinárodním rozhodčím řízení, a to nejen ve sporech investičního charakteru, převažuje princip finality, ve snaze vyřešit spor co nejrychleji a nejlevněji, nad principem správnosti. V tomto ohledu pak institut zrušení rozhodčího nálezu vyvažuje oba uvedené principy, tím, že poskytuje mezní prostředek pro nápravu několika málo zásadních principů při zachování finality většiny ostatních rozhodčích nálezů.³²⁷

(d) Uznání a výkon rozhodčích nálezů

Ustanovení článku 54 stanoví, každý ze signatářských států je povinný uznat rozhodčí nález vydaný podle ICSID jako závazný a vykonat uložené peněžité povinnosti na svém území za stejných podmínek, jako by to byl konečný rozsudek obecného soudu daného státu. Ustanovení článku 54 je jedním z nejdůležitějších ustanovení ICSID a zakotvuje povinnost signatářských států bez dalšího uznat a vykonat rozhodčí nálezy, a dále vymezuje procesní podmínky kladené na stranu domáhající se uznání a výkonu rozhodčího nálezu. Existence tohoto ustanovení odlišuje ICSID od ostatních instrumentů upravujících mezinárodní řešení sporů, které povětšinou uznání a výkon ponechávají v rovině vnitrostátního práva nebo

³²⁶ Více v Christoph Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) 903.

³²⁷ M.B. Feldman, *The Annulment Proceedings and the Finality of ICSID Arbitral Awards*, 2 ICSID Review – FILJ 85 (1987).

aplikovatelných úmluv,³²⁸ jako například Newyorská úmluva. Význam ICSID v rovině uznání a výkonu spočívá v tom, že je na vnitrostátním právu či mezinárodních úmluvách zcela nezávazný.³²⁹

V případě uznání a výkonu rozhodčích nálezů podle pravidel ICSID není podstatné, zda uznání a výkon směřuje vůči investorovi nebo signatářskému státu, s jedním omezením vztahujícím se na imunitu státu dle článku 55 ICSID. Povinnost uznat a vykonat rozhodčí nález je všeobecně aplikovatelná a nelze ji vyloučit či omezit úmluvou stran.³³⁰ Uznání rozhodčího nálezu znamená formální uznání, že rozhodčí nález je pravý, má účinky stanovené příslušnými právními předpisy a dále, že rozhodčí nález je závazný, tedy *res judicata*. *Stricto sensu* následuje poté fáze výkonu rozhodčího nálezu, v praxi se však obě fáze prolínají.

Jak lze seznat z ustanovení článku 54, ICSID rozlišuje mezi výkonem (*Enforcement*) a exekucí (*Execution*) rozhodčího nálezu. V odborné praxi byla vedena široká diskuse ohledně rozdílu mezi výkonem a exekucí rozhodčího nálezu, přičemž někteří autoři připodobnili pojem výkonu k pojmu uznání, tak, že oba pojmy považují za synonymy.³³¹ Přední odborníci na mezinárodní rozhodčí řízení se však s tímto právním názorem neztotožnili, argumentují, že uvedené pojmy mají odlišný význam. Rozhodčí nález je podle nich uznatelný v celém rozsahu, ale pouze povinnost peněžitého plnění

³²⁸ A.R. Parra, Provisions on the Settlement of Investment Disputes, *Modern Investment Laws, Bilateral Investment Treaties and Multilateral Instruments on Investment*, 12 ICSID Review – FILJ 287, 332, 347/8 (1997).

³²⁹ A. Broches, The Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States, 136 *Recueil des Cours* 331, 401 *et seq.* (1972-II) nebo G.R. Delaume, Reflections on the Effectiveness of International Arbitral Awards, 12 *Journal of International Arbitration* 5, 17 (1995).

³³⁰ Ch. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) 1120.

³³¹ D.B. Franzoni, Enforcement of ICSID Awards in the United States, 18 *Georgia Journal of International and Comparative Law* 101, 115/6 (1988).

je vykonatelná.³³² Tato otázka nemá příliš praktický přesah a netřeba se jí zabývat v bližších souvislostech. Podstatné je uvést, že uznání a výkon rozhodčího nálezu a jeho následná exekuce jsou vedeny v odlišných právních rovinách. Uznání a výkon podléhá, jak shora uvedeno, výhradně ustanovením ICSID. Obecné soudy jsou však podle ustanovení článku 54 odst. 3 a článku 55 ICSID oprávněny podrobit exekuční řízení vnitrostátním právním předpisům.

³³² Ch. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009) 1136.

ZÁVĚR

V rámci historického pojednání o vývoji rozhodčího řízení na evropském kontinentu v první kapitole poukázal autor této práce na to, že základní prvky rozhodčího řízení jsou známé už více jak dva tisíce let a jsou inherentní procesu rozhodčího řízení bez ohledu na jazyk, kulturu, právní řády či území, na kterých se rozhodčí řízení uplatňovalo pro účely řešení obchodněprávních sporů. V historických souvislostech je důležitý zejména závěr o tom, že první významná kodifikace v českých zemích se datuje až téměř dvě stě let poté, co bylo rozhodčí kodifikováno v Anglii, která je navíc významná pro své nepsané soudcovské právo. Smutný je taktéž fakt, že zatímco například v Anglii se právo formovalo nepřerušeně po dobu pět století, právo v českých zemích bylo silně ovlivněno vývojem v Německu, Rakousku a poválečným uspořádáním Evropy. Takto byl první ucelenou kodifikací rozhodčího práva říšský civilní soudní řád až na konci 19. století, který byl poté převzat do právního řádu nově vzniklé Československé republiky. Žel do pokračujícího vývoje rozhodčího práva v tuzemsku následně zasáhl komunistický převrat a snaha státu o maximální regulaci a kontrolu, což je patrné i na nejnovějším vývoji zákona o rozhodčím řízení.

Ve druhé kapitole autor zjistil, že principiálně je rozhodčí řízení v českém právu definováno v souladu se západoevropskou teorií, upozornil však na důvody způsobující problematiku vymezení mezi vnitrostátním a mezinárodním obchodním rozhodčím řízením. Uvedené vymezení je nicméně spíše v rovině teoretické, neboť většina států, včetně České republiky, vůbec nerozlišuje mezi vnitrostátním a mezinárodním rozhodčím řízením. V navazující třetí kapitole autor vymezení doktrinální rozdíly mezi smluvní, jurisdikční, smíšenou a autonomní teorií rozhodčího řízení, a následně odůvodnil, z jakých důvodů se autor sice přiklání ke smíšené teorii, zároveň však uvažuje, zda je vůbec smíšená teorie v teorii a praxi možná a zda rozhodčí řízení není spíše řízením *sui generis* autonomním na teoriích smluvní a jurisdikční.

V rámci pojednání o základních prvcích rozhodčího řízení ve čtvrté kapitole dospěl autor k závěru, že definice rozhodčí smlouvy v českém právním řádu koresponduje se Vzorovým zákonem UNCITRAL, jehož části ostatně převzala značná část cizích států. Ve srovnání s právní úpravou cizích zemí však česká právní úprava zaostává ohledně podmínky platnosti rozhodčí smlouvy, neboť české právo na roveň písemnosti staví pouze formu telegrafu, dálnopisu, elektronických prostředků, které umožňují zachytit obsah a určení osob, které rozhodčí smlouvy sjednaly a odkaz na smluvní podmínky. Česká právní úprava však neakceptuje institut písemného důkazu o existenci rozhodčí smlouvy, který je zaveden např. v anglické nebo švýcarské právní úpravě. Autor se dále zabýval arbitrabilitou sporů a vymezil, které spory jsou v tuzemsku a zahraničí vyloučeny z projednávání v rozhodčím řízení, přičemž dospěl k závěru, že český právní řád ponechává, v souladu s např. francouzským či německým právním řádem, smluvním stranám širokou možnost volby, které spory pověří k rozhodnutí rozhodcům. Jiná situace je ovšem ve spotřebitelských sporech, ve kterých se český zákonodárce nejprve rozhodl citlivou otázku řešení spotřebitelských smluv procesem rozhodčího řízení vyřešit přísnější regulací (pod sankcí neplatnosti) procesu uzavírání rozhodčích smluv ve spotřebitelských smluv. Následně však arbitrabilitu spotřebitelských sporů kompletně vyloučil.

Důležitým prvkem, zejména v mezinárodních rozhodčích řízeních, je aplikovatelné právo, které autor rozdělil do pěti odlišných kategorií. Zprvč autor pojednal o právu aplikovatelném na rozhodčí smlouvu, které se primárně určuje – v případě absence dohody stran, což je častý případ, neboť dohoda stran směřuje většinou na spory vyplývající z příslušné smlouvy –, podle práva sudiště, což je založeno na principu separability rozhodčí doložky. Autor dospěl k závěru, že uvedený způsob volby hmotného práva byl přijat i do českého právního řádu a zároveň tak byl odmítnut druhý způsob určení rozhodného práva podle práva, které ovládá hlavní smlouvu upravující hmotněprávní stránku. Druhou kategorií aplikovatelného práva je právo regulující existenci rozhodčího tribunálu a proces rozhodčího řízení. Ohledně této kategorie autor dospěl k závěru, že moderní předpisy *lex arbitri*, stejně

jako české právo, připouští, aby si strany dohodly vlastní procesní pravidla, a dále, že česká právní úprava koresponduje s mezinárodně kogentní teorií přístupu k arbitrabilitě v mezinárodním rozhodčím řízení, podle níž je arbitrabilitu nutné posuzovat přímo podle kogentních norem *lex arbitri*, bez použití kolizních norem a bez vůle stran. V případech třetí kategorie, což je právo regulující merit rozhodčího řízení, tj. aplikovatelné hmotněprávní předpisy, autor zjistil, že v souvislostech českého práva se od počátku roku 2014 vychází z českých kolizních předpisů, tj. zákona o mezinárodním právu soukromém, zajisté pouze v případě absence dohody stran o aplikovatelném hmotném právu, která by v každém případě měla být v souladu s veřejným zájmem a závaznými normami země, s níž má smlouva nejužší vztah. Čtvrtou kategorií aplikovatelného práva jsou *lex mercatoria*, ohledně kterých autor zjistil, že existují dvě metody zjištění jejich obsahu, což jest metoda seznamu a funkční metoda, dále jsou to obchodní zvyklosti, před jejichž aplikací varují přední čeští odborníci na rozhodčí řízení, a konečně pravidla ekvity, přičemž autor dospěl k závěru, že rozhodování podle pravidel ekvity znamená rozhodování podle obecných principů práva. Pátou kategorií, tj. právo regulující uznání a výkon rozhodčích nálezů, se autor zabýval v kapitole ohledně výkonu rozhodčích nálezů.

Předjímaná striktnost české právní úpravy rozhodčího řízení je nápadná zejména v pravidlech dopadajících na osoby rozhodců. Konkrétně se autor zabýval požadavkem, aby rozhodcem byla fyzická osoba s českou státní příslušností. Dále se autor zamyslel nad tím, zda formulace v ustanovení § 8 odst. 1 ZRŘ ‘důvod pochybovat’ je obsahově totožný konceptu ‘odůvodnitelných pochybností’ (*justifiable doubts*) ohledně nestrannosti a nezávislosti, který je obsažen ve Vzorovém zákoně UNCITRAL, a dále konceptům ‘racionálních’ či ‘dostatečných podezření’ (*reasonable suspicion*) nebo ‘vysoká pravděpodobnost’ (*real possibility*) dle zákonů v cizích zemích. Autor se nad touto otázkou zamyslel z toho důvodu, že pojmy *justifiable doubts*, *reasonable suspicion* nebo *real possibility* pracují s premisou existence určitého ‘rizika’ či ‘možnosti’ rozhodců být nestranný nebo nepodjatý, spíše než s ‘jistotou’ nebo ‘pravděpodobností’, což vyvolává právě

existence již nějakého důvodu, který pochybnosti způsobuje. Autor tak zjistil, že zatímco v cizozemských nebo mezinárodních rozhodčích řízení stačí straně sporu prokázat, že je tu dostatek dostatečných či racionálních podezření nebo pochybností, v rozhodčím řízení vedeném podle českého zákona o rozhodčím řízení musí strana sporu prokázat přímo existenci specifického důvodu.

V navazující části pojednávající o procesu rozhodčího řízení se autor zabýval principem autonomie účastníků řízení, způsoby zahájení rozhodčího řízení, právy a povinnostmi rozhodců a rolí obecných soudů v rámci procesu rozhodčího řízení, což je problematický prvek rozhodčího řízení, neboť intervence soudů do rozhodčího řízení začasť způsobuje konflikt mezi soudním a rozhodčím řízení. Autor zjistil, že na počátku rozhodčího řízení obecné soudy asistují především při zajištění vykonatelnosti rozhodčí smlouvy, jmenování rozhodcem a potvrzením pravomoci rozhodců projednat a rozhodnout danou věc. Jakmile je však rozhodčí řízení úspěšně zahájeno, rozhodčí řízení by měla probíhat bez minimální účasti soudu, a to i tehdy, jestliže se jedna ze stran odmítá na řízení podílet. V tomto ohledu má česká právní úprava řadu nedostatků, zejména v případech předběžných opatření. Posledním a zásadním prvkem rozhodčího řízení je výkon rozhodčích nálezů, který se v České republice řídí pravidly stanovenými v občanském soudním řádu a exekučním řádu. Autor se v této oblasti zabýval podmínkami a procesem výkonu vnitrostátních a cizích rozhodčích nálezů na území České republiky.

Ve snaze přispět k vývoji českého práva a novým vědeckým poznatkům v české akademii se autor v kapitole páté, po úvodním vymezení rozsahu a základních kategorií soudního přezkumu rozhodčího řízení a rozhodčích nálezů českými soudy, detailně zabýval otázkou, zda by české soudy měly mít pravomoc meritorně přezkoumávat rozhodčí nálezy. Komparací české a anglické právní úpravy meritorního soudního přezkumu rozhodčích nálezů autor dospěl k závěru, že věcněprávní přezkum rozhodčích nálezů soudem není v rozporu se základními principy rozhodčího řízení. Autor zejména dospěl k závěru, že argument proti hmotněprávnímu přezkumu, odvolávající

se na princip finality, strany sporu od volby rozhodčího řízení odrazuje, stejně jako odvolávání se na princip svobodné vůle účastníků řízení, jejíž skutečné naplnění by mělo strany opravňovat ujednat si hmotněprávní soudní přezkum. Autor dále dospívá ohledně argumentu proti věcněprávnímu přezkumu odvolávající se na rychlost rozhodčího řízení k závěru, že rychlost rozhodčího řízení by neměla být vnímána jako nejvyšší cíl rozhodčího řízení. Spíše by měla existovat rovnost mezi rozhodnutím sporu bez nepotřebného plýtvání časem na straně jedné a dosažením správného a zákonného rozhodčího nálezu na straně druhé, čehož lze dosáhnout toliko přiměřeným zákonným přezkumem rozhodčích nálezů. S tímto argumentem souvisí i aspekt ušetření nákladů řízení a závěr autora, že by bylo kontraproduktivní vést drahé rozhodčí řízení a nebýt přitom chráněn proti chybným hmotněprávním závěrům rozhodců. Autor si za modelový právní režim umožňující věcný přezkum vzal anglické právo a zjistil, že anglické soudy jsou oprávněny přezkoumávat aplikaci práva rozhodci, jestliže právní otázka, která by měla být podmíněna soudnímu přezkumu, zásadním způsobem zasahuje do práv účastníků řízení. Další podmínkou soudního přezkumu je, že se jedná o zřetelně chybnou aplikaci práva nebo v situaci, kdy daná právní otázka má zásadní právní význam a je předmětem vážných pochybností. A konečně, soudci by se měli rovněž zamyslet nad tím, zda jejich zásah do rozhodčího nálezu je vhodný a ospravedlnitelný.

V poslední páté kapitole autor pojednal o mezinárodních investičních rozhodčích řízeních podle pravidel Mezinárodní úmluvy o řešení sporů z investic (ICSID). Autor tak učinil ve snaze přinést nové poznatky v této oblasti rozhodčího řízení, která v české právní obci není – ve srovnání s obchodním rozhodčím řízením – příliš diskutována a zkoumána.

SHRNUTÍ

Autor se v této práci pokusil podrobit kritickému zkoumání základních prvků české právní úpravy rozhodčího řízení pod úhlem pohledu vybraných západoevropských vnitrostátních a mezinárodních právních předpisů. Autor dospěl k závěru, že ve srovnání se západoevropskými a mezinárodními předpisy zaostává česká právní úprava za trendem, kterým se teorie a praxe rozhodčího řízení vyvíjí. Určitou korelaci lze spatřovat s historickým vývojem rozhodčího řízení v českých zemích, neboť i ta zaostávala za vývojem rozhodčího řízení v zemích západní Evropy. Úprava rozhodčího řízení v českém zákoně o rozhodčím řízení rovněž dostatečně nereaguje na vývoj obchodních praktik a způsobů uzavírání rozhodčích smluv, což má vliv na otázku jejich platnosti. Česká právní úprava je zejména v mnoha oblastech přísná a nápadná pro značnou roli a zasahování státu, zejména v otázce arbitrability spotřebitelských sporů, což je neblahý trend z dob socialismu a komunismu. Nežádoucí vysokou míru regulace dohledal autor dále v oblasti nároků kladených na osobu rozhodce. Autor této práce kupříkladu zjistil, že ve většině vyspělých zemí mohou smluvní strany zvolit za osobu rozhodce i právnickou, a nejen fyzickou osobu. Další problematickou zákonnou podmínkou v českém právním řádu je požadavek občanství České republiky, což je v rozporu s moderní naukou, vnitrostátními právními předpisy v některých zemích západní Evropy, i většinou mezinárodních rozhodčích pravidel, včetně Vzorového zákona UNCITRAL. Zásah do principu autonomie vůle stran spatřoval autor v dnes již ovšem zrušeném požadavku právního vzdělání. Z české právní úpravy vyvstává pod úhlem pohledu zahraničních právních předpisů další odlišnost, a to v případě otázky nepodjatosti rozhodců. Prvek zasahování státu do rozhodčího řízení je patrný rovněž v případech předběžných opatření, jejichž vydávání zůstává v pravomoci obecných soudů, zatímco zahraniční právní úprava, reprezentována zejména Vzorovým zákonem UNCITRAL anebo anglickou právní úpravou, opravňuje rozhodce vydat předběžná opatření. Český zákon

o rozhodčím řízení má nicméně volnější režim ohledně podmínek kladených na platnost rozhodčích nálezů.

Při zodpovězení druhé otázky, kterou si autor v této práci kladl, dospěl autor k závěru, že by české soudy měly mít pravomoc věcně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci. Podle závěru autora není věcně právní přezkum rozhodčích nálezů soudem v rozporu se základními principy rozhodčího řízení a české soudy by měly být oprávněny věcně právně přezkoumávat aplikaci práva rozhodci. Uvedený závěr založil autor na argumentu, že princip finality, kterého se dovolávají odpůrci věcněprávního přezkumu, je spíše pro strany sporu nevýhodný, a dále, že skutečné naplnění principu svobodné vůle účastníků řízení by bylo za situace, kdy by si strany mohly ujednat hmotněprávní soudní přezkum. Autor se dále zabýval argumenty rychlosti rozhodčího řízení a úsporou nákladů řízení. Autor odkázal na modelový případ anglického práva, které bylo sice značně omezeno pod vlivem mezinárodních předpisů o rozhodčím řízení a Vzorového zákona UNCITRAL, idea limitovaného soudního dozoru aplikace práva rozhodci nicméně přetrvala při splnění několika podmínek do současnosti. Autor zjistil, že varianta soudního přezkumu nabízí širokou diskreci stranám rozhodnout, zda si meritorní přezkum rozhodčích nálezů přejí zachovat, či nikoliv, a dále, že hodnotová a ideová podstata tohoto práva spočívá mnohem hlouběji než pouze v oprávnění stran odvolat se proti rozhodčímu nálezu z důvodu chybné aplikace práva. Tento aspekt anglického práva je základem pro symbiotickou interakci a pojitko mezi soukromým rozhodčím řízením a soudy, které vede k rozvoji anglického obchodního práva, rozhodčího řízení a praxe rozhodců. Kontinuální interakce mezi obchodní praxí, rozhodčím řízením a soudy má za následek nepřerušovaný vývoj obchodního práva a vydávání moderních soudních rozhodnutí, která reflektují neustále se rozvíjející a měnící obchodní praktiky. To přispívá k vyšší právní jistotě stran rozhodčího řízení a tím k rozvoji rozhodčího řízení. Autor doufá, že jím prezentované závěry a argumenty přispějí k rozvoji české právní teorie v oblasti rozhodčího řízení, zejména v otázce hmotněprávního přezkumu rozhodčích nálezů soudem.

SUMMARY

In this work, the author attempted to undertake a critical examination of the fundamental principles of Czech legal regulation of arbitration, having regard to selected western European domestic and international legal regulations. The author has reached a conclusion that in comparison with the western European domestic and international legal regulations, Czech legal regulation falls behind the trend in which the arbitration theory and practice is developing. A certain correlation can be seen in the historical development of Czech arbitration which was also lagging behind the development of arbitration in Western European countries. Czech legal regulation also does not sufficiently reflect development in the commercial practise and execution of arbitration contracts which affects the validity of arbitration proceedings. Furthermore, Czech legal regulation is strict and typical of the considerable role and interventions of the state in many areas of arbitration, particularly in consumer disputes which is an unfortunate trend from the era of socialism and communism. The author has found undesirable high-level governmental regulation in requirements imposed upon the arbitrators. The author has discovered for example that the parties to the arbitration may choose corporate entities as arbitrators and not only individuals. Another problematic legal requirement of Czech law is for the arbitrators to be Czech citizens which is in contradiction with the modern theory of arbitration, domestic arbitration laws of several western European countries, and most international arbitration rules including the UNCITRAL Model Law. The author saw interference with the former principal of parties' autonomy in the requirement of arbitrators to have university legal degrees which has now been overruled. Another difference which arises from Czech legal arbitration rules under the view of foreign legal regimes is in the area of arbitrators' impartiality. The aspect of state's interference with arbitration proceedings was found also in preliminary rulings which can be made by courts only, while foreign legal regimes represented mainly by the UNCITRAL Model Law or English arbitration law grants entitlement to the arbitrators to issue the

preliminary rulings. The Czech arbitration act is at least less demanding in terms of the requirements imposed upon the arbitration decisions.

When answering the second question that the author asked himself in this work, the author has reached the conclusion that Czech courts should have jurisdiction to materially review the application of law by arbitrators. The author conceived that the substantive appeal does not contradict with basic principles of arbitration and Czech courts should have the authority to review the cases on a question of law. Such a conclusion is based on the argument that the principle of finality which is often invoked by opponents of the substantive appeal is rather a disadvantage to the parties of arbitration proceedings than an advantage, and that the principal of party autonomy would be fulfilled if the parties could agree on the substantive appeal. The author also considered the aspects of money saving and notion of speed. The author referred to the model example of English law which was indeed substantially influenced by the UNCITRAL Model Law, still the idea of limited judicial review of application of law by the arbitrators endured with some limitations to the present. The author has ascertained that the option of judicial review grants the parties to the arbitration proceeding with a wide discretion to decide whether or not they wish to retain the substantive appeal, and the value and ideological principle of this right, rests much deeper than just in a right of the parties to appeal on a point of law. This aspect of English law is the basis of a symbiotic interaction and link between the private arbitration proceedings and courts which leads to the development of English commercial law, arbitration proceedings and justice. The continuous interaction between the commercial practise, arbitration proceedings and courts is the foundation of uninterrupted development of commercial law and issuance of modern court decisions which reflect the continuously evolving and changing commercial practice. This contributes to the higher level of legal certainty in arbitration proceedings and by so to the evolvement of the law of arbitration proceedings itself. The author trusts that the conclusions and arguments presented by him shall contribute to the development of Czech

legal theory in the area of arbitration, particularly in the question of right to appeal on a question of law.

REJSTŘÍK SOUDNÍCH ROZHODNUTÍ A ROZHODČÍCH NÁLEZŮ

- Abaclat and Others v. Argentine Republic*, ICSID Case No. ARB/07/5
- Al Hadha Trading Co v Tradigrain SA and ORS* [2002] 2 Lloyd's Rep. 512
- Amco Asia Corp v Indonesia (Resubmission: Jurisdiction)*, ICSID, 89 ILR 552, at 560
- Amco v. Indonesia*, Resubmitted Case: Decision on Annulment, 3 December 1992
- Autopista Concesionaria de Venezuela, C.A. v Bolivarian Republic of Venezuela*, ICSID Case No ARB/00/5, Decision on Jurisdiction (27 September 2001), 16 *ICSID Review – FILJ* 469
- C v D* [2007] EWHC 1541 (Comm)
- Case C-126/97 (1999) XXIV Ybk Comm Arb 629
- Central Meat Products Ltd v JV McDaniel Ltd* [1952] 1 Lloyd's Rep 562
- Cie L'Alliance v. Prunier*, 1843 Dalloz 561
- Coppée Levalin NV v Ken-Ren Fertilisers and Chemicals* [1994] 2 Lloyd's Rep 109 at 116 (HL)
- Corcoran v Ardra Insurance Company Ltd*, 842 F 2d 31 (2nd Cir 1988)
- Cour d'Appel de Paris of 19 May 1993 [1993] Rev Arb 645
- Delimitation of the Continental Shelf Case (France v. United Kingdom)*, Court of Arbitration Decision, 14 March 1978, 54 ILR 139 at p. 171 (1978)
- Dell Computer Corp. v. Union des consommateurs*, 2007 SCC 34, at ¶51 (Canadian S.Ct.)
- Gateway Techs, Inc. v MCI Telecomm. Corp.*, 64 F.3d 993 (5th Cir. 1995)
- HOK Sport Ltd v Aintree Racecourse Ltd* [2003] BLR 155
- ICSID Case No ARB (AF)/99/2
- ICSID Case No ARB/02/6
- ICSID Case No ARB/01/13 (Decision on Jurisdiction) para. 133
- ICSID Case No ARB/03/29 (Decision on Jurisdiction) para. 130-138
- ICSID Case No ARB/03/29 (Decision on Jurisdiction) para. 97-10
- ICSID Case No ARB/03/11 (Decision on Jurisdiction) para 53-62
- ICSID Case No ARB/05/7 (Decision on Jurisdiction) para 99-111

ICSID Case No ARB/05/10 (Decision on the Application for Annulment)

ICSID Case No ARB/05/14 (Decision on Jurisdiction) para 241

ICSID Case No ARB/07/20 (Decision on Jurisdiction)

ICSID Case No ARB/06/2

ICSID Case No ARB/05/3 (Decision on Jurisdiction)

ICSID Case No ARB/09/02

ICSID Case No ARB/99/7 (Decision on Annulment)

ICSID Case No ARB/07/5 (Decision on Jurisdiction)

ICSID Case No ARB/03/25

ICSID Case No ARB/06/5

CSID Case No ARB/03/3

ICSID Case No ARB/81/1

ICSID Case No ARB/02/6

ICSID Case No ARB/01/8

ICSID Case No ARB/87/3

ICSID Case No ARB/93/1

ICSID Case No ARB/01/12

ICSID Case No ARB/08/16

ICSID Case No ARB/05/7

ICSID Case No ARB/08/2

ICSID Case No ARB/00/2

ICSID Case No ARB/00/1

ICSID Case No ARB/97/3

India Steamship Co Ltd v Arab Potash Co Ltd, unreported, Colman J, 12 December 1997

Indian Oil Corp Ltd v Coastal (Bermuda) Ltd ([1990] 2 Lloyd's Rep. 407 at 414, col. 2, at 415, col. 1

Judgment of 3 July 1975, 1976 NJW 109 (German Bundesgerichtshof)

Judgment of 21 November 2003, DFT 130 III 66, cons. 3.1 (Swiss Federal Tribunal)

Kill v. Hollister (1799) 1 Wils. K.B. 129 (K.B.)

Klockner v. Cameroon, Decision on Annulment, 3 May 1985

LaPine Tech. Corp. v. Kyocera Corporation, 130 F.3d 884 (9th Cir. 1997)

LETCO v Republic of Liberia, ICSID Case No ARB/83/2, Decision on Rectification (17 June 1986), 2 *ICSID Reports* 346

Maffezini v. The Kingdom of Spain, ICSID Case No. ARB/97/7

Mary Harvey v Motor Insurer's Bureau QBD (Merc) (Manchester), Claim No: OMA40077, 21 December 2011.

Maternaco SA v PPM Cranes Inc.(2000) XXV Ybk Comm Arb, 20 September 1999, Tribunal de Commerce, Brussels

Mavrommatis Palestine Concessions, Judgment No. 2, 1924, P.C.I.J., Series A, No. 2, p. 11

Methanex Motunui Ltd v. Spellman, [2004] 1 NZLR 95 (N.Z. High Court)

Mitsubishi Motors Corp v Soler Chrysler Plymouth Inc, 473 US 614, 105 S Ct 3346 (1985).

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. I.ÚS 3227/07 ze dne 8.3.2011

Naviera Amazonia Peruana SA v Compania Internacional de Seguros de Peru [1988] 1 Lloyd's Rep 120

Obergericht of Basle, June 3, 1971' (1979) IV Ybk Comm Arb 309

PCA Case no AA280

People ex rel. Bliss v. Bd. of Supervisors, 15 N.Y.S. 748, 750 (N.Y. S.Ct. 1891)

Pioneer Shipping Ltd v BTP Tioxide Ltd [1982] AC 724

Ras Behari Lal v The King-Emperor (1993) 50 T.L.R. 1

Repsol v. Petroecuador, Decision on Annulment, 8 January 2007

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. prosince 2007, sp. zn. 29 Odo 1222/2005

Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 20. prosince 2011, sp. zn. 20 Cdo 2214/2009

Rozsudek Nejvyššího soud ČR ze dne 28.5.2009, sp.zn. 30 Cdo 2310/2007

Salini Construttori SpA v Morocco, ICSID Case No ARB/00/4

Scott v. Avery (1856) 5 H.L. Cas. 811

Scherk v. Alberto-Culver Co., 417 U.S. 506, 519 (U.S. S.Ct. 1974)

Siemens A.G. v. The Argentine Republic, ICSID Case No. ARB/02/8

Smith Ltd v H International [1991] 2 Lloyd's Rep 127

SOABI v State of Senegal, ICSID Case No ARB/82/1, Decision on Jurisdiction (1 August 1984), 2 *ICSID Reports* 175

Société Europe immobilière v. Ofer, 1993 Rev. arb. 123 (Paris Cour d'appel)

Soleimany v Soleimany [1999] QB 785

SONATRACH v Distrigas Corp, 80 BR 606 (D Mass 1987)

Soufraki v. UAE, Decision on Annulment, 5 June 2007

Tradex Hellas SA v Republic of Albania, ICSID Case No ARB/94/2, Decision on Jurisdiction (24 December 1996), 5 *ICSID Reports* 47

Tokios Tokelès (Claimant) v. Ukraine (Respondent). Case No. ARB/02/18.

AWARD

Tribunal Fédéral, 28 April 1992 [1992] A SA Bull 368

Vacuum Salt Products Ltd v Republic of Ghana, ICSID Case No ARB/92/1, Award (16 February 1994), 4 *ICSID Reports* 329

Veritas Shipping Corp. v. Anglo-Canadian Cement Ltd [1966] 1 Lloyd's Rep. 76 (Q.B.)

von Hoffman (Bernd) v. Finanzamt Trier, C-145/96 [1997] E.C.R. I-4857 (E.C.J.)

Vynior v. Wilde (1609) 77 Eng. Rep. 595 (K.B.)

Wena Hotels v. Egypt, Decision on Interpretation, 31 October 2005

REJSTRÍK PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A ROZHODČÍCH PRAVIDEL

Agreement between the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Government of the Union of Soviet Socialist Republics for the Promotion and Reciprocal Protection of Investments ze dne 3.6.1991

Austrian Arbitration Act 2006

Belgian Judicial Code

China Arbitration Law, 1994.

English Arbitration Act, 1996

English Civil Procedure Act, 1698 (9 & 10 Will. III)

English Civil Procedure Act, 1833 (3 & 4 Will. IV)

English Common Law Procedure Act, 1854 (17 & 18 Vict.)

French New Code of Civil Procedure

German Arbitration Law 98

ILA Final Report on *Res Judicata* and Arbitration, para 25, (2009) 25 Intl Arb, 1

Japanese Arbitration Law No. 138 of 2003

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 420/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o řešení sporů z investic mezi státy a občany druhých států (1965 *Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*, entered into force on 14 October 1966)

Switzerland's Federal Code on Private International Law 1987

Zákon ze dne 16.-24. srpna 1790

Napoleónský občanský soudní řád

Napoleónský občanský zákoník

Rozhodčí pravidla Komise pro mezinárodní arbitráž Mezinárodní obchodní komory

Řád, který vydává Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, jako stálý rozhodčí soud na základě § 19 zákona ČNR č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a § 13 zákona

č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů.

Treaty Between the USA and the Argentine Republic Concerning the Reciprocal Encouragement and Protection of Investment ze dne 20.10.1994
U.S. Federation Arbitration Act, 9 U.S.C.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 74/1959 Sb. o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů (*1958 Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards*, entered into force on 7 June 1959)

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 176/1964 Sb. o Evropské úmluvě o obchodní arbitráži (*European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 Done at Geneva, April 21, 1961 United Nations, Treaty Series, vol. 484, p. 364 No. 7041 (1963-1964)*)

Vzorový zákon Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) o mezinárodní obchodní arbitráži

Zákon č. 216/1994 Sb. o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, v platném znění

Zákon č. 19/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 40/1964 Sb, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., (nový) občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

PŘEHLED LITERATURY

I. MONOGRAFIE

- A. Bělohávek, *Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů*, Komentář, 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012
- A. Redfern, M. Hunter, N. Blackbay, C. Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009)
- A. Winterová, *Civilní právo procesní*, Linde Praha, 2002
- Berger, *The Creeping Codification of Lex Mercatoria* (1999)
- Demosthenes Against Meidias, Androton, Aristocrates, Timocrates, Aristogeiton* (English translation James H. Vince, Cambridge Harvard University Press, 1865)
- Dicey, Morris & Collins, *The Conflict of Laws* (14th edn, Sweet & Maxwell, 2000)
- E. Gaillard, J. Savage, *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 1999)
- F. Russell, A. Walton, M. Vitoria, *Russell on the law of arbitration* (Indiana University, 1982)
- G. B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)
- Goldman, 'Lex Mercatoria', *Forum Internationale*, No 3 (Nov 1983)
- H. G. Gharavi, *The International Effectiveness of the Annulment of an Arbitral Award* (Wolters Kluwer, 2002)
- Halsbury's Laws of England* (4th ed, LexisNexis Butterworths, 1991)
- H. R. Dundas, *Appeals on question of law: section 69 revitalised*, *Arbitration*, 172 (2004)
- H. Holtzmann & J. Neuhaus, *A Guide to the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: Legislative History and Commentary* 348 (1989)
- C. Schreuer a kol., *The ICSID Convention A Commentary* (Cambridge University Press, 2009)
- IBA Guidelines on Conflicts of Interest in International Arbitration*, 2004

- K. Schelle, I. Schellová, *Rozhodčí řízení-historie, současnost a perspektivy*, Eurolex Bohemia, Praha, 2002
- J. B. Saunders (ed), *Words and Phrases Legally Defined* (3rd ed, London, Butterworths 1988-1990)
- J. D.M. Lew, L. A. Mistelis, S. M. Kröll, *Comparative International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2003)
- K. Růžička, *Rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při HK ČR a AK ČR, Dobrá Voda u Pehlřimova: Aleš Čeněk*, 2003
- Lew, *Applicable Law in International Commercial Arbitration* (Oceana Publications and Sighthoff & Noorthoff, 1978)
- L. Reed, J. Paulsson a N. Blackaby, *Guide to ICSID Arbitration* (Kluwer Law International, 2009)
- M. Domke, *Domke on Commercial Arbitration* (Dorothy O Callaghan, 1984)
- P. Raban, *Alternativní řešení sporů, arbitráž a rozhodci v České a Slovenské republice a v zahraničí*, Praha: C.H.Beck, 20014
- R. Zimmermann, *The Law of Obligations* (Oxford, 1996)
- R. David, *Arbitration in International Trade* (Wolters Kluwer, 1985)
- R. Dolzer a C. Schreuer, *Principles of International Investment Law* (Oxford, 2012)
- S. Scott (ed.), *III The Civil Law* (Cincinnati, 1932)
- The Shorter Oxford English Dictionary* (3rd ed, 1969)
- Toope, *Mixed International Arbitration* (Grotius Publications, 1990)
- V. Veeder, *Commercial Law Perspectives and Practice*, Butterworths (Mistelis ed, 2006)
- W. Blackstone, *Commentaries on the Laws of England III* (Clarendon Press, 1769)
- W. M. Reisman et al., *International Commercial Arbitration: Cases, Materials and Notes on the Resolution of International Business Disputes* (Foundation Press, 1997)

II. PŘÍSPĚVKY V PERIODICKÉM TISKU

Amerasinghe, *The International Centre for Settlement of Investment Disputes and Development through the Multinational Corporation*, 9 *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 793, 815 (1976)

A. Bělohávek, *Změny v rozhodčím řízení*, *Bulletin advokacie* 5/2012.

Booyesen, *The Municipal Enforcement of Arbitration Awards against States in Terms of Arbitration Conventions, with Special Reference to the New York Convention – Does International Law Provide for a Municipal Law Concept of an Arbitrable Act of State?* 12 *South African Yearbook of International Law* 73, 111 *et seq.* (1986/87).

Broches, *The Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*, 136 *Recueil des Cours* 331, 401 *et seq.* (1972-II)

Bucher and Tschanz, *International Arbitration in Switzerland* (Helbing & Lichtenhahn, 1989) v A. Redfern, M. Hunter, N. Blackbay, C. Partasides, *Redfern and Hunter on International Arbitration* (Oxford University Press, 2009)

Delaume, *Reflections on the Effectiveness of International Arbitral Awards*, 12 *Journal of International Arbitration* 5, 17 (1995)

D. Roebuck, *Ancient Greek Arbitration* 349 (2001) v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

E. Gloster, *Attempts to Thwart the Arbitration Process: Current Examples of How the Court Makes Parties Stick to Their Agreement to Arbitrate*, *Arbitration* (2007)

Feldman, *The Annulment Proceedings and the Finality of ICSID Arbitral Awards*, 2 *ICSID Review – FILJ* 85 (1987)

F. Čeladník, *Svěřenský fond jako výsledek českého pokusu o právní transplantacitrustu: Zklamání jako dítě očekávání? Vybraná zákonná ustanovení z pohledu zahraničního právníka* (2013), dostupný např. na <www.celadnik.com>

Franzoni, *Enforcement of ICSID Awards in the United States*, 18 Georgia Journal of International and Comparative Law 101, 115/6 (1988)

Gaillard, *Transnational law: a legal system or a method of decision-making* (2001) 17 Arb Intl

H. Krause, *Die geschichtliche Entwicklung des Schiedsgerichtswesens in Deutschland* 4, 31, 35 (1930) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

J. Cohen, *Commercial Arbitration and the Law* 4 (1918) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

J. Hill, *Onward Appeals Under the Arbitration Act 1996*, Civil Justice Quarterly (2012)

J. Lurie, *Court Intervention in Arbitration: Support or Interference?* Arbitration (2010)

J. M. Ringer, M. L. Seidel, *Judicial Review Clauses in Transnational Arbitration Agreements*, Inside Litigation, 6 (1998)

. Schelle, *Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení*, dostupný na <<http://www.law.muni.cz/>>.

Lew, *The Law Applicable to the Form and Substance of the Arbitration Clause*, ICCA Congress Series No 14, 1998, Paris

Lord Saville, Denning Lecture, 1995, 'Arbitration and the Courts'

L. Montgomery, *Expanded Judicial Review of Commercial Arbitration Awards: Bargaining for the Best of Both Worlds*. University of Cincinnati Law Review, 530 (2000)

N. Geoffrey, Lemprière Hammond, *Arbitration in Ancient Greece* (1985) 1 Arbitration International

M. Kaser & K. Hackl, *Das römische Zivilprozessrecht* 643 (2d ed. 1996) in G. B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

M. Burgstaller, *Definition of investment in international law*, dostupné na <<http://uk.practicallaw.com>>, navštíveno dne 5.4.2013

Mann, *Lex facit arbitrum*, (1986) 2 Arbitration International

Mantica, Arbitration in Ancient Egypt, 12 J. Arb. 155, 158-60 (1957) citovaný v G. B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

Mnookin, *Creating Value Through Process Design*, 11(1) J. Int'l Arb. 125 (1994)

Molineaux, *Applicable law in arbitration—The coming convergence of civil and Anglo-Saxon law via Unidroit and lex mercatoria* (2000) 1 Journal of World Investment 130

Municipalité de Khoms El Mergeb c/ Sté Dalico, Cass. Civ. 1ère, 20 December 1993, Rev arb, 1994, 116; překlad profesor Gaillard v *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration* (Kluwer Law International, 1999), eds

N. Rozehnalová, *Hlavní doktríny ovládající rozhodčí řízení*, Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition, Brno: Masaryk University, 2009

Parra, *Provisions on the Settlement of Investment Disputes in Modern Investment Laws*, Bilateral Investment Treaties and Multilateral Instruments on Investment, 12 ICSID Review – FILJ 287, 332, 347/8 (1997)

P. Hlavsa, *Poznámky k rozhodčímu řízení*. 3 Právní praxe v podnikání, 1995.

P. Merlin, 9 *Recueil alphabétique des questions de droit* 139, (1829) citovaný v A. Samuel, *Jurisdictional Problems in International Commercial Arbitration* (1989)

R. Dolzer, *Perspectives for Investment Arbitration: Consistency as a Policy Goal?* (2012) 3 Transnational Dispute Management

R. Finch. *London: still the cornerstone of international commercial arbitration and commercial law?* Arbitration (2004)

S. A. Hochman. *Judicial Review to Correct Arbitral Error: An Option to Consider*. Ohio S. J. on Disp. Resol., 104 (1997)

Samuel, *Arbitration Statutes in England and the USA* in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

Schwebel, *A celebration of the United Nations' New York Convention* (1996) 12 Arb Intl 823

S. P. Younger, *Agreements to Expand the Scope of Judicial Review of Arbitration Awards*, Albany Law Review, 241 (1999)

Sornarajah, *The Climate of International Arbitration*, 8(2) J. Int'l Arb. 47, 50-51 (1991) citovaný v Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

Stein, *Arbitration under Roman Law*, 41 Arb. 203, 203-204 (1974) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

T. Dedezade, *Are you in? Or are you out? An Analysis of Section 69 of the English*

V. Lazic and F. Mantilla-Serrano, *International Arbitration and Insolvency Proceedings* 11 Arb Intl 1 (1995)

von Mehren, *International Commercial Arbitration: The Contribution of the French Jurisprudence*, 46 La. L. Rev. 1045, 1049-51 (1985-1986) a amuel, *Arbitration Statutes in England and the USA*, 8 Arb. & Disp. Res. L.J. 2, 13 (1999) in Gary B. Born, *International Commercial Arbitration* (Wolters Kluwer, 2009)

W. H. Knull, N. D. Rubins, *Betting the Farm on International Arbitration: Is it Time to Offer and Appeal Option?* The American Review of International Arbitration, 531-576 (2000)

World Bank, *Report of the Executive Directors on the Convention on the Settlement of Investments Disputes between States and Nationals of Other States*, 1965, 1 ICSID Rep 23, 28